

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

Ieva Sinkevičiūtė

ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS REIKALAVIMŲ VERTINIMAS
PLĖTOJANT ELEKTRONINĘ VALDŽIĄ

Magistro darbas

Darbo vadovas

Prof. dr. Algis Junevičius

KAUNAS 2015

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOSIOS POLITIKOS IR ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS REIKALAVIMŲ VERTINIMAS
PLĖTOJANT ELEKTRONINĘ VALDŽIĄ

Viešojo administravimo magistro darbas
Studijų programa 621N70001

Darbo vadovas

(parašas)

Prof. dr. Algis Junevičius

2015-05-26

Recenzentas

(parašas)

Doc. G. Žilinskas

2015-05-26

Atliko

(parašas)

SMV3/2 gr. Stud.

I. Sinkevičiūtė

sinkeviciute.ieva@ktu.edu

2015-05-26

PATVIRTINIMAS APIE MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad parengtas **magistro darbas**

Asmens duomenų apsaugos reikalavimų vertinimas plėtojant elektroninę valdžią

(įrašyti pavadinimą)

- atliktas savarankiškai ir jo dalys arba visas darbas nėra nukopijuotas nuo kitų autorių darbų;
- nebuvo pateiktas atsiskaitymui šiame ar kitame KTU fakultete arba kitoje aukštojoje mokykloje;
- pateiktos nuorodos į visus kitų autorių darbus, kurių medžiaga pasinaudota.

Vardas, pavardė

Parašas

2015 xx yy

Data

Sinkevičiūtė, I. (2015). *Asmens duomenų apsaugos reikalavimų vertinimas plėtojant elektroninę valdžią*. Viešojo administravimo magistro darbas. Studijų programa 621N70001. Darbo vadovas prof. dr. Algis Junevičius. Kaunas: Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas, Kauno technologijos universitetas, 2015, 89 p.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe analizuojami požiūriai į asmens duomenų apsaugos vertinimą plėtojant elektroninę valdžią. Reikia nuolat stiprinti apsaugą asmens duomenims, o kiekvienas vartotojas privalo elgtis sąmoningai pateikdamas asmens duomenis. Respondentų požiūriai išryškina probleminius sistemos aspektus, į kuriuos galima atkreipti dėmesį siekiant gerinti efektyvumą. Šio darbo problema - tobulėjant technologijoms ir esant didėjančiam asmens duomenų pateikimo mastui tampa sunku sukurti saugią aplinką, kurioje būtų pilnavertiškai ginama žmogaus teisė į privatumą pateikiant asmens duomenis įvairaus pobūdžio institucijoms. Darbo objektas - asmens duomenų apsaugos reikalavimai, o dalykas - asmens duomenų apsaugos reikalavimai plėtojant elektroninę valdžią. Darbo tikslas - išanalizuoti kaip įgyvendinama asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistema ir pateikti galimas šios srities rekomendacijas. Tikslui pasiekti iškelti uždaviniai: išanalizuoti asmens duomenų apsaugos teorinius aspektus; identifikuoti svarbiausius Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktus, reglamentuojančius asmens duomenų apsaugos politiką; Įvertinti asmens duomenų apsaugos reikalavimų įgyvendinimą Lietuvoje plėtojant e. valdžią; suformuoti ir pateikti rekomendacijas. Analizei naudojami atliktų vienuolikos anoniminių-struktūrinių interviu duomenys. Nuostatų apie asmens duomenų apsaugos sistemą atskleidimui naudojamas turinio analizės duomenų interpretavimo metodas. Analizėje išryškėjo skirtinguose sektoriuose dirbančių respondentų požiūriai į asmens duomenų apsaugą ir teisinį jo reglamentavimą, į asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimą viešajame sektoriuje bei į elektroninės valdžios kūrimąsi. Teorinėje dalyje pateikiama asmens duomenų apsaugos samprata ir tvarkymo reikalavimai. Analizuojama asmens duomenų apsaugos teisinė procedūrų specifika. Kadangi internete sunkiau užtikrinti teisę į privatumą ir į asmens duomenų apsaugą, o šiame magistro darbe akcentuojama asmens duomenų tvarkymas viešajame sektoriuje, tai buvo pasirinkta analizuoti elektroninės valdžios santykį su asmens duomenų apsauga. Elektroninė valdžia - tai viešojo sektoriaus modernizavimas, orientuotas į kokybiškesnį viešųjų paslaugų teikimą elektroninėje erdvėje. Dėl elektroninės valdžios artimo ryšio su viešosiomis paslaugomis, elektroninės valdžios koncepcija tampa artima asmens duomenų apsaugai. Nes viešajame sektoriuje asmens duomenų apsaugos klausimas iškyla arba teikiant viešąsias paslaugas arba saugant didelius visuomenės duomenis specialiose sistemose. Galima teigti, kad plėtojant elektroninę valdžią vienas iš esminių tikslų - užtikrinti pilnavertišką apsaugą asmens duomenims.

Sinkevičiūtė, I. (2015). *Assessment of Personal Data Protection Requirements in E-Government Development*. Master's Thesis in Public Administration. Study Programme 621N70001. Supervisor assoc. Prof. dr. Algis Junevičius. Kaunas: Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology, 2015, 89 p.

SUMMARY

This master's degree thesis analyzes standpoints of the protection of personal data in developing electronic government. Government must ensure the maximum protection for of personal data and every individual must act knowingly when submitting personal data. Respondent's evaluations of the system highlights the problematic aspects and helps to improve systems efficiency. The issue with this labor, is that technology advances and number of personal data is growing, which makes it difficult to create a safe environment which would fully protect human rights to privacy of personal data in different types of institutions. Research object is personal data protection requirements. Research subject is personal data protection requirements by developing e-government. The aim of the research is analyze how is the implementation of personal data protection system works and to provide possible recommendations of this department. The tasks to achieve the aim were: to analyze theoretical data protection aspects, identify the most important European Union and Lithuania's legislation's, which regulates personal data protection policy; evaluate implementation of personal data protection requirements of Lithuania's e-government, formulate and submit recommendations. Data of eleven anonymous-structural interviews was used for this analysis. Qualitative content analysis was used to reveal the provisions of personal data protection. The study analysis revealed different viewpoints to protection of personal data and the legal regulation of the protection of personal data identification in the public and private sectors, as well as to e-government impact on personal data protection from respondents who works in different sectors. Theoretical analysis presents the concept of personal data and processing of the theoretical aspects. Since it is more difficult to ensure the right to privacy and protection of personal data on the internet, and this master thesis emphasis disposal of personal data in the public sector, it was chosen to analyze e-government relationship with the protection of personal data. E-government can be understood as public sector modernization, oriented to more qualitative public services in cyberspace. That way the concept of e-government comes closer to the protection of personal data, because in the public sector, personal data protection relevance becomes more important by providing public services or by storing massive amounts of personal data in specific systems. The development of e-government is one of the key goals is to ensure a well-balanced protection of personal data. It was found, that respondents, who work in different sectors, and experts have divergent approaches to data protection requirements for the development of e-government.

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	7
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	8
PAGRINDINĖS SĄVOKOS	9
ĮVADAS.....	10
1. ASMENS DUOMENŲ APSAUGA: SAMPRATA IR TVARKYBA.....	12
1.1. Asmens duomenų apsaugos koncepcijos identifikavimas	12
1.2 Asmens duomenų ir jų apsaugos tvarkymo reikalavimai	16
1.3 Interneto ir elektroninės valdžios sąsajos su asmens duomenų apsauga	22
2. ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS PROCEDŪRŲ SPECIFIKA: TEISINIS REGULIAVIMAS IR INSTITUCINIS PAGRINDAS	31
2.1. Asmens duomenų apsaugos reguliavimas Europos Sąjungoje	31
2.2 Asmens duomenų apsaugos reguliavimo Lietuvoje analizė	38
2.3 Asmens duomenų apsaugos institucinės aplinkos identifikavimas	45
3. ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS REIKALAVIMŲ ĮGYVENDINIMO PLĖTOJANT ELEKTRONINĘ VALDŽIĄ TYRIMAS	50
3.1. Tyrimo metodika.....	50
3.2. Tyrimo rezultatų analizė	55
IŠVADOS.....	74
REKOMENDACIJOS.....	76
LITERATŪRA.....	78
PRIEDAI.....	84

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Bendri paprastų asmens duomenų apsaugos teisėti kriterijai (sudaryta autorės pagal Šinkūniene, 2011; Štitių ir kt., 2011).....	19
2 lentelė. Priežastys, kurios trukdo užtikrinti asmens duomenų apsaugą internete (sudaryta autorės pagal Civilka 2011; Štitių ir kt. 2011; Markauskas, 2015; Ataskaita: automatiniu būdu tvarkomų asmens duomenų apsauga, 2013; Swire, 1998).....	23
3 lentelė. Europos Tarybos veikla, siekianti užtikrinti asmens duomenų apsaugą (sudaryta autorės pagal Compilation of Council of Europe texts, 2010)	32
4 lentelė. Europos Sąjungos veikla, siekiant užtikrinti asmens duomenų apsaugą.....	34
5 lentelė. Lietuvos veiksmai asmens duomenų apsaugos srityje ruošiantis narystei Europos Sąjungoje (sudaryta pagal įsakymą dėl duomenų apsaugos plėtojimo 2002-2004 metais programos)	39
6 lentelė. Įstatymai, įtvirtinantys asmens duomenų apsaugą Lietuvoje.....	40
7 lentelė. Europos Sąjungos institucinė sąranga (sudaryta remiantis literatūros analize).....	46
8 lentelė. Interviu klausimų dimensijų aprašymai.....	54
9 lentelė. Specifiniai įmonių ir institucijų kriterijai bei respondentų imties charakteristikos.....	56
10 lentelė. Kodėl valstybė turi užtikrinti teisę į privatumą	58
11 lentelė. Priežasčių sąrašas, kodėl švietimas apie asmens duomenų apsaugą svarbus jaunam žmogui.....	60
12 lentelė. Argumentai kodėl sunku ir nesunku įgyvendinti LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme įtvirtintas nuostatas	61
13 lentelė. Asmens duomenų apsaugos priemonių sąrašas remiantis respondentų atsakymais.....	62
14 lentelė. Veiksmų sąrašas, kurie gali padėti užtikrinti asmens teisę į privatumą elektroninėje erdvėje atsižvelgiant į tai, kad šios srities teisinis reglamentavimas jau pakankamas.....	64
15 lentelė. Priežasčių sąrašas, kodėl viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas yra naudingas.....	68
16 lentelė. Paslaugų, teikiamų elektroninėje erdvėje, privalumai ir trūkumai	71

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Svarbiausi dokumentai, formuojantys asmens duomenų apsaugos koncepciją	15
2 pav. Asmens duomenų naudojimo kategorijos (sudaryta remiantis Trakimavičius, 2006)	16
3 pav. Bendri asmens duomenų apsaugos tvarkymo reikalavimai.....	17
4 pav. Paprasti ir ypatingi asmens duomenys	18
5 pav. Asmens duomenų apdorojimas viešajame sektoriuje (Valstybinio audito ataskaita, 2013 m.) ..	22
6 pav. Organizacijos saugos sritys asmens duomenų apsaugos klausimu (Štitillis ir kt., 2011, p. 314)	27
7 pav. Asmens duomenų apsauga interneto kontekste.....	28
8 pav. Elektroninės valdžios privalumai ir trūkumai (sudaryta pagal P. Schuberto ir U. Häusler 2001).....	30
9 pav. Asmens duomenų politikos pakeitimai Asmens duomenų apsaugos reglamente (sudaryta pagal Commission proposes a comprehensive reform of the data protection rules, 2014; Zaleskis, 2012; Degutis, 2014).....	37
10 pav. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos veiklos funkcijos	48
11 pav. Respondentų imties formavimas	53
12 pav. Antros interviu klausimų dimensijos rezultatų apibendrinimas pagal grupes.....	65
13 pav. Trečios interviu klausimų dimensijos rezultatų apibendrinimas pagal grupes.....	69
14 pav. Ketvirtos interviu klausimų dimensijos rezultatų apibendrinimas pagal grupes.....	72

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Asmens duomenys – bet kuri informacija, susijusi su fiziniu asmeniu – duomenų subjektu, kurio tapatybė yra žinoma arba gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyta pasinaudojant tokiais duomenimis kaip asmens kodas, vienas arba keli asmeniui būdingi fizinio, fiziologinio, psichologinio, ekonominio, kultūrinio ar socialinio pobūdžio požymiai (LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 1996).

Ypatingi asmens duomenys – tai tie duomenys, kurie susiję su fizinio asmens rasine ar etnine kilme arba politiniais, religiniais, filosofiniais bei kitais įsitikinimais, naryste profesinėse sąjungose, sveikata, lytiniu gyvenimu, taip pat informacija apie asmens teistumą (Markauskas, 2015).

Paprasti asmens duomenys - tai duomenys, kurie nėra priskiriami ypatingų asmens duomenų kategorijai: asmens kodas, gyvenamoji vieta, išsilavinimas, ūgis (Markauskas, 2015).

Duomenų tvarkytojas – juridinis ar fizinis (kuris nėra duomenų valdytojo darbuotojas) asmuo, duomenų valdytojo įgaliojamas tvarkyti asmens duomenis. Duomenų tvarkytojas ir (arba) jo skyrimo tvarka gali būti nustatyti įstatymuose ar kituose teisės aktuose (LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 1996).

Duomenų valdytojas – juridinis ar fizinis asmuo, kuris vienas arba drauge su kitais nustato asmens duomenų tvarkymo tikslus ir priemones. Jeigu duomenų tvarkymo tikslus nustato įstatymai ar kiti teisės aktai, duomenų valdytojas ir (arba) jo skyrimo tvarka gali būti nustatyti tuose įstatymuose ar kituose teisės aktuose (LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 1996).

Vieša duomenų rinkmena – valstybės registras, informacinė sistema ar kita duomenų rinkmena, kurie pagal Lietuvos Respublikos įstatymus ar kitus teisės aktus skirti duomenims, informacijai, dokumentams ir (ar) jų kopijoms teikti asmenims ir kuriais asmenys gali teisėtai naudotis (LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 1996).

Duomenų tvarkymas – bet kuris su asmens duomenimis atliekamas veiksmas: rinkimas, užrašymas, kaupimas, saugojimas, klasifikavimas, grupavimas, jungimas, keitimas (papildymas ar taisymas), teikimas, paskelbimas, naudojimas, loginės ir (arba) aritmetinės operacijos, paieška, skleidimas, naikinimas ar kitoks veiksmas arba veiksmų rinkinys (LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 1996).

Elektroninė valdžia (e. valdžia) – tai tobulinimo sistema, kuria siekiama gerinti (panaudojant skaitmenines technologijas) viešųjų paslaugų teikimą valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms, Lietuvos Respublikos gyventojams, verslo subjektams (Nutarimas dėl elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo, 2002).

IVADAS

Asmens duomenų apsauga yra viena iš pamatinių teisių, o laisvas asmens duomenų judėjimas – tai visuotinė gerovė. Nors keičiasi požiūris į asmens privatumą dėl sparčios technologijų pažangos, nuolatinų globalizacijos ir konvergencijos reiškinių bei išaugusio poreikio viešojoje erdvėje dalintis asmenine informacija, teisių į asmens duomenų apsaugą ir privatumą užtikrinimas išlieka itin svarbus reiškinys. Dėl nuolatinės išorinių priežasčių įtakos asmens duomenų apsaugai tampa būtina tobulinti teisės į asmens duomenų apsaugą politiką ir modernizuoti apsaugos priemones, nes žmonės šiai teisei skiria vis didesnę dėmesį. Teisinis reglamentavimas privalo spėti apimti asmens duomenų apsaugos klausimą ir tada, kai asmens duomenų sistemos nenumaldomai tobulėja dėl socialinių, politinių ir ekonominių veiksnių. Būtų tikslinga minimizuoti kol kas nepaneigiamą atotrūkį tarp teisės normų ir praktinio žmogaus teisių užtikrinimo. Svarbiausiam valstybės strateginiame dokumente Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ pabrėžiama, kad Lietuvai būtina greičiau reaguoti į naujoves, išnaudoti galimybes, keistis ir prisitaikyti prie pokyčių, nes technologijos gali smarkiai aplenkti. Laiku nesureagavus į naujoves, nebus galima užtikrinti teisių į privatumą ir į asmens duomenų apsaugą, o tada galima sulaukti nesankcionuoto duomenų naudojimo, pakeitimo ar ištrynimo.

Prieš pradėdant formuoti asmens duomenų teisiniam įtvirtinimui viešajame administravime vyravo nuomonė, kad asmens duomenų tvarkymas reiškia asmens teisių pažeidimą. Norint pakeisti tokią nuomonę tapo būtina kurti šios srities teisinį reglamentavimą ir oficialiai gauti asmens sutikimą. Valdžios institucijoms vykdant atitinkamas planavimo, administravimo ar kitas funkcijas būtinai reikėjo tam tikros asmens informacijos, todėl poreikis teisiškai reglamentuoti asmens duomenų pateikimo procesą viešajame sektoriuje atsirado anksčiau nei privačiame. Valstybinės institucijos tvarko didelius asmens duomenų kiekius, todėl prioritetas turėtų būti skiriamas viešajame sektoriuje tvarkomiems duomenims. Viešasis sektorius, vertinant asmens duomenų apsaugą, yra labiau pažengęs ir stipriau išvystęs šios srities apsaugos politiką nei privatus (Markauskas, 2015). Demokratinės visuomenės nori pripažinti, kad piliečio apsauga viešajame valdyme yra efektyvi, o kišimasis į asmeninį gyvenimą dažniau pasitaiko elektroninėse rinkose (Kilian, 2009). Valstybinio audito ataskaitoje (2013) rezultatai atskleidžia, kad įgyvendinant asmens duomenų apsaugos politiką net 84 % viešojo sektoriaus įstaigų netinkamai įgyvendina asmens duomenų apsaugos reikalavimus.

Prioritetinį vaidmenį asmens duomenų apsaugai tikslinga kelti todėl, nes internetas sudaro sąlygas įvairių sistemų modernizavimui. Modernizuojant sistemas atsiranda naujų problemų asmens duomenų užtikrinimui. Kadangi internetas suteikia galimybę patogiau gauti paslaugas, tai buvo pradėti paslaugų teikimo sistemos pokyčiai viešajame sektoriuje diegiant elektroninę valdžią. E. valdžia neatsiejama nuo internete teikiamų viešųjų paslaugų, nes e. valdžios sukūrimas ir vystymas padeda patogiau prieiti piliečiams prie valdžios įstaigų paslaugų teikimo (Domarkas, 2009). Šią tobulinimo sistemą galima laikyti svarbia viešojo sektoriaus paslaugų teikimo modernizavimo priemone. Dėl

elektroninės valdžios artimo ryšio su viešosiomis paslaugomis, elektroninės valdžios koncepcija tampa artima asmens duomenų apsaugai. Nes norint gauti viešąją paslaugą virtualioje erdvėje, būtina identifikuoti save. Todėl diegiant elektroninę valdžią ir gerinant viešųjų paslaugų teikimą vienas iš svarbiausių sėkmingo e. valdžios įgyvendinimo principų - informacijos saugos užtikrinimas.

Privatumo sampratą analizavo Warren, Brandeis (1890), Westin (1967), Jočienė, Civilka, Mikelėnas (2001), Clarke (2006), Lankauskas (2014) ir kt. Asmens duomenų apsaugą kaip savarankišką teisę nagrinėjo Moore (1998), Jočienė, Civilka (2001), Birmontienė, Pumputis (2002), Kilianas (2009). Sąveiką tarp privatumo ir asmens duomenų apsaugos analizavo Prosseris (1960), Civilka (2001). Asmens duomenų tvarkymo reikalavimus identifiko Trakimavičius (2006), Šinkūnienė, Štītīlis, Pakutinskas, Laurinaitis, (2011). Apie priežastys ir potencialias grėsmes asmens duomenų apsaugai internete rašė Swire (1998) Civilka (2001), Markauskas (2015), Lučinskij, Poderskis, (2007), Štītīlis, Pakutinskas (2011) ir kt. E. valdžią kaip viešojo sektoriaus paslaugų teikimo modernizavimo priemonę analizavo Tapscott, (1995), Domarkas (2009), Paliulis (2012) ir kt.

Darbo problema: tobulėjant technologijoms ir esant didėjančiam asmens duomenų pateikimo mastui tampa sunku sukurti saugią aplinką, kurioje būtų pilnavertiškai ginama žmogaus teisė į privatumą pateikiant asmens duomenis įvairaus pobūdžio institucijoms.

Darbo objektas: asmens duomenų apsaugos reikalavimai.

Darbo dalykas: asmens duomenų apsaugos reikalavimų įgyvendinimo plėtojant elektroninę valdžią.

Darbo tikslas: išanalizuoti kaip įgyvendinama asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistema ir pateikti galimas šios srities rekomendacijas.

Darbo uždaviniai:

- Išanalizuoti asmens duomenų apsaugos teorinius aspektus;
- Identifikuoti svarbiausius Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktus, reglamentuojančius asmens duomenų apsaugos politiką;
- Įvertinti asmens duomenų apsaugos reikalavimų įgyvendinimą Lietuvoje plėtojant e. valdžią;
- Suformuoti ir pateikti rekomendacijas.

Darbo metodai: Magistro baigiamajame darbe, naudojant mokslinės literatūros analizės, loginės analizės ir sintezės metodus, pateikiama asmens duomenų samprata ir šios sistemos tvarkymo ypatumai, teisės aktų analizė. Empiriniam tyrimui atlikti naudojama kokybinio tyrimo metodas. Taikant šį metodą analizuojami gauti duomenys, kurie surinkti atlikus struktūrizuotą interviu. Interviu analizuojamas taikant turinio analizės duomenų interpretavimo metodą.

Darbo struktūra: šio darbo struktūrą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, teorinė bei tiriamoji dalys ir išvados. *Pirmoje dalyje* nagrinėjama asmens duomenų apsaugos koncepcija. *Antroje dalyje* aptariamas Europos Sąjungos ir Lietuvos asmens duomenų apsaugos teisinis reguliavimas. *Trečioje dalyje* aptariama kokybinio tyrimo metodika, analizuojami tyrimo rezultatai.

1. ASMENS DUOMENŲ APSAUGA: SAMPRATA IR TVARKYBA

Šiame skyriuje analizuojami asmens duomenų apsaugos teoriniai aspektai. Aptariama asmens duomenų apsaugos ir privatumo sampratos, aiškinama šių sąvokų samplaika ir skirtumai. Identifikuojami ypatingų ir paprastų asmens duomenų bendrieji ir specifiniai apsaugos tvarkymo reikalavimai. Analizuojama interneto bei elektroninės valdžios keliamos grėsmės dviem pamatinėms teisėms - teisei į asmens duomenų apsaugą bei teisei į privatumą.

1.1. Asmens duomenų apsaugos koncepcijos identifikavimas

Pažymėtina, kad visos pirmosios žmogaus teisės pagal raidą yra klasifikuojamos į tris kartas. Pagal tai asmens teisė į neliečiamumą priskiriama pirmosios kartos teisei, vadinama pilietine-politine teise, ir traktuojama kaip viena iš svarbiausių žmogaus teisių (Šenavičius ir kt. 2012, p. 10). Laikui bėgant ši teisė turėjo būti oficialiai įteisinta dėl atitinkamų aplinkybių: niekas negalėtų teikti pretenzijų dėl asmens teisės pažeidimo į privatumą tiems subjektams, kurie teikia įvairias paslaugas, nes asmens duomenys reikalingi atitinkamiems planavimo, administravimo ar kitiems tikslams. Visos įmonės, neatsižvelgiant į tai, kuriame sektoriuje viešajame ar privačiame ji dirba, naudoja asmens duomenis, tik skiriasi naudojimo pobūdis ir apdorojimo kiekiai. Labiausiai asmens duomenų apsaugos įtvirtinimo klausimu susidomėta dvidešimto amžiaus viduryje. Tai patvirtina nuo to laikotarpio sudaryti, sparčiai leidžiami ir tobulinami įvairūs teisės aktai pasaulyje, Europoje ir kiek vėliau Lietuvoje.

Asmens duomenų apsaugos įžvalgų reglamentavimas pirmiausia siejamas su *privatumo* sąvoka. Pirmas apraiškas apie susirūpinimą žmogaus teise galima išvelgti Biblijoje, nes joje atrandama pavyzdžių, vaizduojančių asmens teisės į privatumą pasireiškimą (Civilka, 2001, p. 7). Senovės teisėje pabrėžiama gynybos priemonės nuo fizinio kėsinosi į gyvenimą ir turtą. Viduramžiuose 1215 m. Anglijoje buvo išleista Magna Charta, o 1648 m. – Teisių peticija (Jočienė, 2001, p. 15). Taip buvo įtvirtinta pirmieji laimėjimai žmogaus teisių apsaugos srityje. XIV – XVI amžiuose, t. y., įsigalėjus Renesansui atėjo žmogaus dvasinės prigimties, jo intelekto, orumo ir pagarbos įvertinimas bei pripažinimas. Pravartu paminėti 1789 m. didžiąją Prancūzijos revoliuciją. Nes požiūris, kad reikia rūpintis asmens privatumu, atitinkamu amplua buvo įtvirtintas Prancūzijos žmogaus ir piliečio teisių deklaracijoje. Taip asmens teisių apimtis plėtėsi, o jų turinys darėsi įvairesnis ir sudėtingesnis. Plačiau apie asmens privatumo saugojimą, – pirmą kartą prabilo JAV teisininkai S. Warreno ir L. Brandeiso, kai 1890 m. išleido darbą „The Right to Privacy“, kuriame teigiama – privatumas svarbi vertybė, kuriai būtina užtikrinti atitinkamas saugojimo priemones. Anot šių teisininkų, reikia palikti asmenį ramybėje ir atskirti, kas gali būti vieša, o kas turi būti privatu. Šių teisininkų straipsnyje „The Right to Privacy“ buvo akcentuojama, kad žiniasklaida vis labiau kišasi į žmonių privatų gyvenimą. Šis straipsnis teoretikams sukėlė didelį susidomėjimą, todėl po šio straipsnio publikavimo buvo iškelta vertybės

„privatumas“ svarba. Tačiau šiame straipsnyje buvo nagrinėjama asmens privatumo gynimo nuo žiniasklaidos idėja, o pati privatumo samprata nebuvo konkrečiai apibrėžta (Civilka, 2001).

D. Jočienė (2004) teigia, kad 1948 m. gruodžio 10 d. priimta Visuotinė žmogaus teisių deklaracija laikoma tarptautiniu ir siektinu bendruomenės idealu, kuris, pasak M. E. Villigerio, turėjo įtakos vėlesniems susitarimams žmogaus teisių ir apsaugos srityje bei pradėjo spartinti bendrą žmogaus teisių apsaugos sistemos kūrimą (D. Jočienė, ir kt. 2004). Kadangi ši deklaracija tarptautinis idealas, tai akcentuojama, kad tarptautiniu mastu teisė į privatumą pirmą kartą įtvirtinta praėjus maždaug 60 metų po to, kai S. Warrenas ir L. Brandeisas išleido darbą „The Right to Privacy“, kuriame pirmą kartą buvo atkreiptas dėmesys į privatumą kaip teisę ir vertybę.

A. Westin (1967) teisę į privatumą traktavo kaip paties asmens galimybę nuspręsti, kada, koku būdu ir kokios apimties informacija apie jį bendraujant gali būti pateikiama kitiems. Vokietijos Federacinės Respublikos konstitucijoje teisė į privatumą pirmą kartą įtvirtinta 1954 metais, Vokietijos Federalinis teismas apibrėžė šią teisę kaip teisę gerbti kito asmens teises ir netrukdyti vystytis kitai asmenybei bei gerbti jo orumą (Grundgesetz, 2001). Privatumas (angl. *privacy*), anot Rogerio Clarke, traktuojamas kaip asmens interesas ir asmeninės erdvės išlaikymas nuo bet kokio išorinio įsikišimo (Clarke, 2006). Brianas Foranas teigia, kad teisė į privatumą – tai individų teisė ir gebėjimas kontroliuoti informacijos apie save srautą, teisė į teisingą, pagrįstą ir slaptą informacijos panaudojimą (Civilka ir kt., 2007). Tarptautinių žodžių žodyne (2015) sąvoka „privatus“ apibrėžiama kaip asmeninis dalykas, susijęs su atskiru asmeniu. Europos Tarybos Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje 428/1990 „Dėl masinės informacijos priemonių“ teigiama, kad asmens privatus gyvenimas yra žmogaus teisė gyventi asmeninį gyvenimą, ir į jį turi būti kišamasi kuo mažiau. Akcentuotina, kad privatumo teisė apima įvairias privatumo sferas: privatų, šeimos ir namų gyvenimą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, garbę ir reputaciją, asmeninių faktų slaptumą, draudimą be leidimo publikuoti asmeninę nuotrauką, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją (Birmontienė ir kt. 2002, p. 315). Be to, teisė į privataus gyvenimo gerbimą nėra autonomiška, ji glaudžiai susijusi ir su kitomis „giminingomis“ teisėmis, tokiomis kaip teisė į atvaizdą, teisė ginti savo garbę ir orumą, teisė į asmens duomenų apsaugą, teisė į būsto neliečiamybę (Lankauskas, 2014, p. 70). Galima teigti, kad autoriai privatumo sąvoką apibrėžia įvairiai. Tačiau išvelgiama bendra privatumo koncepcijos esmė – tai teisė į vienatvę, atsiskyrimą, izoliaciją, anonimiškumą ir tokiam bendros sampratos suformulavimui, anot M. Civilkos (2001), pritaria daugelis autorių. Vadovaujantis koncepcijos „privatus“ pateiktomis teorinėmis išvalgomis galima teigti, kad privatumas – tai asmeninės erdvės išlaikymas. Privatumas – tai priemonė, kuri padeda kiekvienam asmeniui išlaikyti savo individualumą, nesusitapatinti su visuma. Taip pat privatumas suteikia galimybę gyventi laisvai ir atsakyti bet kokio pašalinių subjekto kišimosi į asmeninę erdvę. V. Mikelėnas (2001) teigia, kad privatumas yra labai subjektyvus, o ne konkretus dalykas. Tai, kas vienam privatu, kitas gali laisvai pasakyti, vieni apie

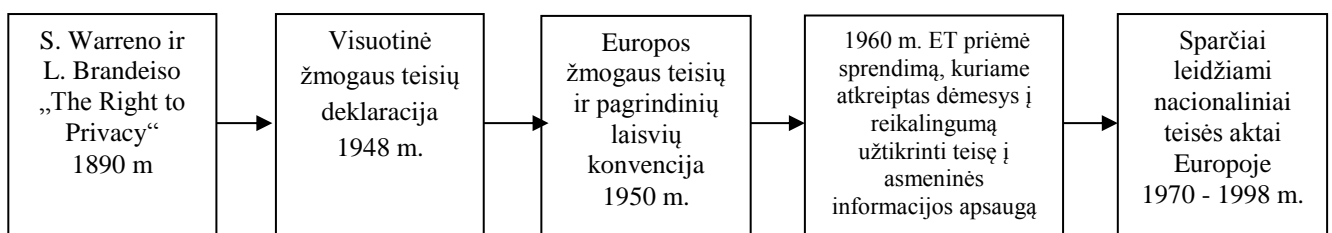
savo asmeninį gyvenimą nori atskleisti daugiau, o kiti mažiau. Tačiau rimta problema išlieka ta, kad nuolat tobulėjant informacinėms technologijoms ir keičiantis socialinėms, politinėms ir ekonominėms aplinkybėms asmeninę erdvę išsaugoti ir apsaugoti darosi sunkiau.

Asmens duomenų apsauga gali būti suprantama kaip savarankiška teisė, tačiau žvelgiant platesniu aspektu, ši teisė patenka į privataus gyvenimo sampratą (Birmontienė ir kt. 2002, p. 315). D. Jočienė (2001) teigia, kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje aiškinama, kad asmens duomenų apsauga – tai žmogaus teisės į privataus gyvenimo garantavimas. Į tai, kad reikia saugoti ir asmens duomenis, ne tik jo privatumą, atkreiptas dėmesys dvidešimto amžiaus viduryje. Asmens duomenų apsaugos koncepcijos formavimosi pradžia galima būtų laikyti 1960-ųjų pabaigą, kai Europos Taryba priėmė sprendimą, kuriame atkreiptas dėmesys į reikalingumą užtikrinti teisę į asmeninės informacijos apsaugą (Moore, 1998). Norint, kad teisė būtų oficialiai įtvirtinta, turi būti sukurtas šiai teisei teisinis pagrindas. W. Kilianas (2009) pateikia teisės aktus, kurie susiję su asmens duomenų samprata ir šios srities reglamentavimui skiria didelį vaidmenį. Apsaugant asmens teisę į privatumą ir teisę į asmens apsaugą buvo pradėti leisti šią sritį įtvirtinantys teisės aktai. Pažymėtina, kad spartų nacionalinių teisės aktų leidimą, susijusį asmens duomenų apsaugos klausimais, paspartino nuolatinės informacinių technologijų vystymasis. W. Kilianas (2009) pateikia tokią asmens duomenų apsaugos raidos chronologinę seką: pirmasis asmens duomenų apsaugos teisinis aktas buvo priimtas 1970 metais Vokietijoje Heseno žemėje. 1977 metais priimtas jau Federalinis įstatymas. Valstybės lygiu buvo pagrįsta prielaida, kad bet koks duomenų apsaugos tvarkymas yra kišimasis į asmeninį gyvenimą, kuriam reikia įteisavimo.

Duomenų apsaugos teisėtumą sąlygoja aiškūs įstatymai arba nedviprasmiškas duomenų subjekto sutikimas. 1983 metais Federalinis Konstitucinis Teismas oficialiai pripažino gyventojo teisę į „informacinį apsisprendimą“. 1973 m. Švedijos Karalystėje priimtas įstatymas apie informacijos apsaugą. Šiame įstatyme reglamentuojama, kad asmens duomenys yra bet kokia informacija, kuri tam tikru būdu liečia konkretų asmenį. 1974 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose išleistas įstatymas apie asmeninio gyvenimo neliečiamumą. Pastebėtina, kad JAV piliečiai turi pakankamai ribotą konstitucinę teisę į asmeninio gyvenimo neliečiamumą, nes nėra specialaus įstatymo, kuris visiškai įtvirtintų asmeninio gyvenimo neliečiamumą. 1978 metais Prancūzijoje buvo priimtas įstatymas apie informatiką, kartotekas ir laisves. Šiame įstatyme akcentuojama tai, kad automatizuotas informacijos apdorojimas privalo tarnauti kiekvieno piliečio interesams. Taip pat negalima kenkti asmenybei, žmogaus teisėms, asmeniniam gyvenimui ir visuomeninėms laisvėms. 1992 metais Vengrija priėmė įstatymą apie asmens duomenų apsaugą ir apie duomenų, sudarančių visuomeninį susidomėjimą, spausdinimą. 1998 m. Jungtinė karalystė patvirtino aktą apie žmogaus teises ir kartu pripažino Europos žmogaus teisių konvenciją. Tais pačiais metais, t.y., 1998 m. Jungtinės karalystės parlamentas priėmė įstatymą apie informacijos apsaugą, atitinkantį Europos Sąjungos 1984 metų direktyvos nuostatas

(Otas, 2002; Kilian 2009). Pažymėtina, kad kiekviena valstybė pradėjo nacionaliniu lygmeniu įtvirtinti asmens duomenų apsaugos klausimą, tačiau kiekvienos valstybės teisinė asmens duomenų apsaugos sistema buvo sąlygojama ne tik nacionalinių, bet ir tarptautinių teisės aktų. Akcentuotina, kad visi išleisti pirmieji nacionaliniai įstatymai kol kas nebuvo įtvirtinę teisių į privatumo ir į duomenų apsaugą elektroninėje erdvėje.

Panagrinėjus sąvoką „*privatumas*“ teoriniame kontekste ir asmens duomenų apsaugos įtvirtinimo tendencijas, pažymėtina, kad dabartiniuose straipsniuose ir teisės aktuose šių sąvokų ryšys yra itin nedidelis. Anot M. Civilko (2001), dažnai traktuojama, kad *privatumas* ir *asmens duomenų apsauga* – tai viena kitą papildančios sąvokos. Pažymėtinas faktas, kad Europos šalyse labiau akcentuojama asmens duomenų apsaugos koncepcija, o JAV, Austrijoje ar Kanadoje svarbesne sąvoka tampa privatumas ir būtent per ją nagrinėjamos problemos, adekvačios asmens duomenų apsaugai Europoje (Civilka, 2001). Išskyrus asmens duomenų apsaugos teisę kaip savarankišką teisę, požiūris į privatumo koncepciją taip pat iš dalies pasikeitė. Jungtinių Amerikos valstijų teisės mokslininkas W. Prosseris (1960) teisės į privatumą sampratą išplėtojo ir susiejo su asmens apsauga, teigdamas, kad asmens duomenų apsaugos neužtikrinimas sutrikdytų asmeninės informacijos viešinimo procesą. M. Civilka (2001) teigia, kad koncepcija privatumas dažnai susilieja su asmens duomenų apsaugos sąvoka ir ši samprata privatumą tarsi interpretuoja kaip asmeninės informacijos valdymą. Matoma, kad privatumas yra laikomas savarankiška teise, o kuriant asmens duomenų apsaugos sistemą vienas iš pagrindinių aspektų - privataus gyvenimo garantavimas. Užtikrinus asmens duomenų apsaugą bus užtikrinama ir viena iš pamatinių teisių – teisė į privatumą, nes šios sąvokos šiandieniniame technologijų amžiuje tampa viena kitą papildančiomis. Peržvelgus teorinę medžiagą galima išskirti tokius dokumentus, kurie sąlygojo asmens duomenų apsaugos teisės įtvirtinimą (žr. 1 pav.).

1 pav. Svarbiausi dokumentai, formuojantys asmens duomenų apsaugos koncepciją

Asmens duomenų apsaugos įtvirtinimas išryškėjo analizuojant privatumo aspektus. Europos Tarybai įtvirtinus teisę į asmeninės informacijos apsaugą privatumo ir asmens duomenų apsaugos sąvokos tapo viena kitą papildančiomis, nes asmens duomenų apsaugos normos formuluojamos atsižvelgiant į teisės į privataus gyvenimo nuostatas, o pagal turinį orientuojamasi į tai, kad būtų užtikrintas asmens privatumas. Tik su privatumo sąvoka išryškkinamas tam tikras ribos buvimas, t. y.,

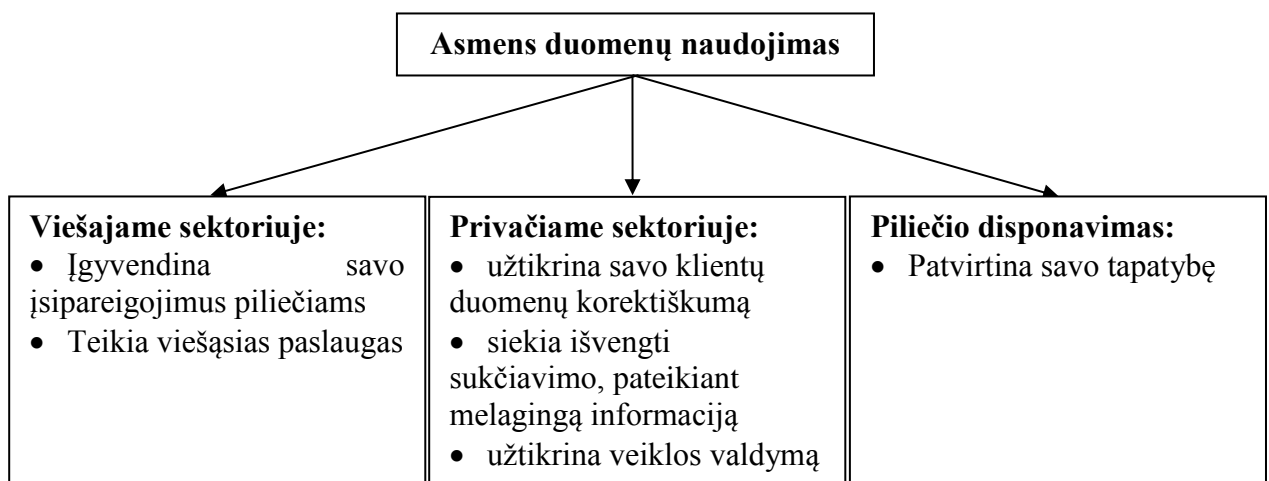
kokie asmeniniai duomenys gali būti atskleidžiami viešai, o kokie ne. Asmens duomenų apsaugos koncepcija įtvirtina tinkamą privačios arba asmeninės informacijos valdymą.

1.2 Asmens duomenų ir jų apsaugos tvarkymo reikalavimai

Bet kuris su asmens duomenimis atliekamas veiksmas (rinkimas, kaupimas, užrašymas ir pan.) yra laikomas duomenų tvarkymu. Pilietis privalo rūpintis informacijos apie save tvarkymu ir disponavimu. Tobulėjant technologijoms asmens duomenų apsaugai tikslingi skirti prioritetingi vaidmenį, nes pasinaudojus kitų asmenų duomenimis galima įvykdyti įvairius nusikaltimus. Laiku neužtikrinus teisių į privatumą ir į asmens duomenų apsaugą galima sulaukti nesankcionuoto duomenų naudojimo, pakeitimo ar ištrynimo. Kad būtų išvengta nusikaltimų, apsaugos principai turi būti taikomi visai informacijai apie asmenį, kurio tapatybė yra nustatyta arba gali būti nustatyta.

Bendrų asmens duomenų apsaugos tvarkymo reikalavimų identifikavimas

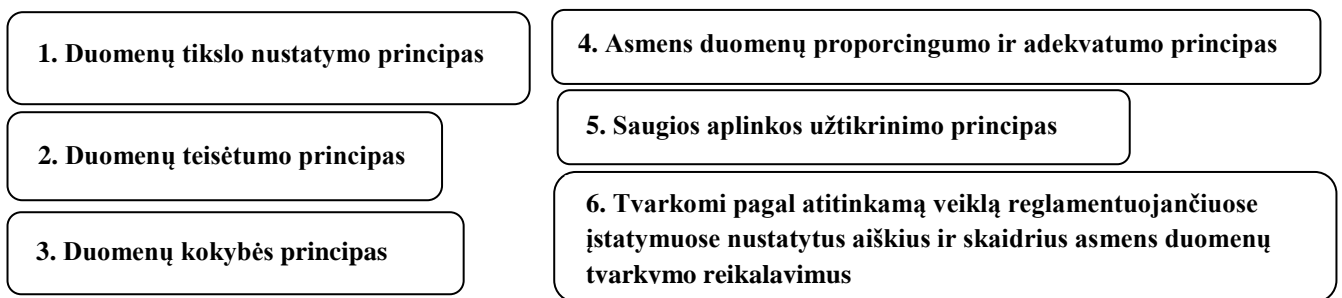
Asmens duomenys gali būti tvarkomi skirtingiems tikslams. A. Trakimavičius (2006) išskiria tokias asmens duomenų naudojimo kategorijas: viešajame sektoriuje, verslo sektoriuje ir pačiam piliečiu (žr. 3 pav.). Kadangi viešasis sektorius tenkina viešąjį interesą, tai asmens duomenų naudojimas atsikleidžia jam įgyvendinant piliečiams skirtus įsipareigojimus ir teikiant viešąsias paslaugas, o tam kad pilietis gautų viešąją paslaugą privalo pateikti asmens duomenis. Kadangi privatus sektorius orientuotas į pelną, tai asmens duomenys turi būti naudojami taip, kad klientų duomenys būtų patalpinami saugiai, nebūtų iškraipyti ir užtikrintų veiklos valdymo efektyvumą. Pats pilietis savo asmens duomenis naudoja tuomet, kai identifikuoja tapatybę siekiant gauti paslaugą.

2 pav. Asmens duomenų naudojimo kategorijos (sudaryta remiantis Trakimavičius, 2006)

Asmens duomenų naudojimas gali būti nagrinėjamas iš trijų pozicijų, o šiame darbe daugiausiai orientuojamasi į asmens duomenų naudojimą ir apsaugą viešajame sektoriuje. Jeigu viešasis sektorius saugiai disponuos dideliais asmens duomenų kiekiais, tai ir privačiame sektoriuje, tvarkant mažesnius duomenų kiekius, pritaikius tą pačią politiką bus galima pilnavertiškai apsaugoti duomenis.

Akcentuotina, kad bendri tvarkymo kriterijai yra taikomi abejuose sektoriuose tvarkomiems duomenims vienodi, nes jie įtvirtinti regioniniu lygmeniu. Tai reiškia, kad šie principai yra be išimties taikomi visoms ES šalims narėms. Kiekvienas duomenų valdytojas, kuris planuoja kaupti kitų duomenis, pirmiausia turi savo kaupimo procesą suplanuoti taip, kad jis atitiktų išskeltus bendrus reikalavimus. Šie reikalavimai itin aktualūs, nes bendrieji principai nulemia duomenų tvarkymo legalumą (Šinkūnienė, 2011). Pažymėtina, kad asmens duomenys yra saugomi specialiuose duomenų įrašuose, už kurių tvarkymą atsakingas duomenų valdytojas. Lietuvos teisinėje sistemoje pateikiami 6 bendri asmens duomenų apsaugos reikalavimai: penki tie patys, kurie įtvirtinti regioniniu lygmeniu ES, o nuo 2011 m. rugsėjo 1 d. Lietuvoje pridėtas šeštasis tvarkymo kriterijus (žr. 3 pav.).

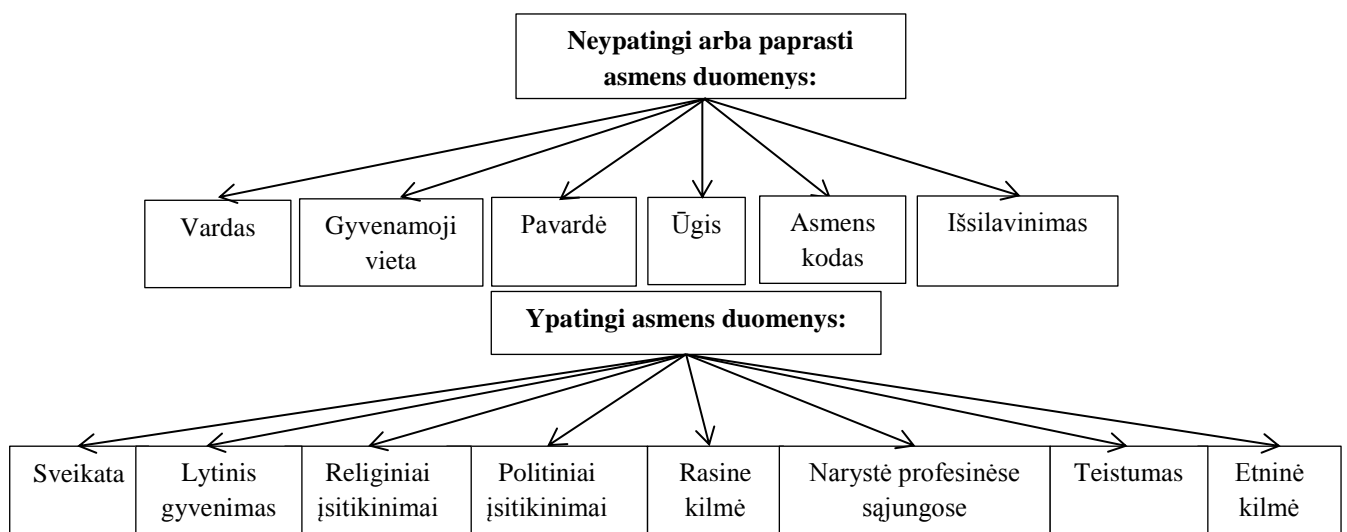

3 pav. Bendri asmens duomenų apsaugos tvarkymo reikalavimai

Pirmasis reikalavimas pasižymi tuo, kad kiekvienas valdytojas privalo įvardinti konkretų tikslą kam jis naudos asmens duomenis, pvz., studento krepšelio skaičiavimui. Jokiems neapibrėžtiems tikslams duomenys negali būti naudojami. Nebent gauna atitinkamo subjekto sutikimą. Šiai dienai teisės aktuose nėra nustatyta, kaip reikia apibrėžti asmens duomenų tvarkymo tikslus (Šinkūnienė, 2011). Kiekvienas duomenų valdytojas, atsižvelgdamas į veiklą, kuriai reikalingi asmens duomenys, pats nustato atitinkamą tikslą. Kiekviena institucija turi vadovautis atitinkamomis specifikacijomis: viešojo sektoriaus įstaigos, pvz., darželiai, ligoninės ir kt. apibrėždamos konkrečius asmens duomenų tvarkymo tikslus turi atsižvelgti į tas funkcijas, kurios joms priklauso ir apibrėžtos teisės aktuose. Privatūs juridiniai asmenys turi apibrėžti konkrečią veiklą (Šinkūnienė, 2011). *Antrasis bendrai taikomas asmens duomenų apsaugos principas* nustato tai, kad duomenų valdytojas asmens duomenis turi tvarkyti sąžiningai, aiškiai ir teisėtai. Sąžiningumas pasižymi tuo, kad duomenimis nepiktnaudžiaujama (Štītis ir kt., 2011, p. 156). Teisėtumas reiškia tai, kad duomenų valdytojas turi laikytis asmens duomenų teisėto tvarkymo kriterijų. Duomenų valdytojas privalo apibrėžti, kokius duomenis rinks. Pvz., duomenys apie sergančius diabetu (Šinkūnienė, 2011). *Trečiasis reikalavimas* akcentuoja, kad asmens duomenys turi būti tikslūs. Juos reikia nuolat atnaujinti, o netikslus ar neišsamius duomenys ištaisyti, papildyti, sunaikinti arba sustabdyti jų tvarkymą. Šiam reikalavimui įgyvendinti turi būti skiriamas ypatingas dėmesys, nes pasenę ar pasikeitę duomenys tampa ne naudingi (Štītis ir kt., 2011, p. 334; Šinkūnienė, 2011). *Ketvirto principo esmė* – rinkti tik tokios

apimties duomenis, kurių reikės tolesniam tvarkymui. Asmens duomenų apimtis siejama su tvarkymo tikslu. Atsižvelgus į apibrėžtą tikslą turi būti nuspręsta, kokie asmens duomenys būtini. Duomenų valdytojas privalo nustatyti, ar siekiamiems tikslams būtini asmens duomenys. Pvz., jeigu nebūtina identifikuoti asmenį, kad būtų suteikta paslauga, tai duomenų apie asmenį rinkti negalima. Pasitaiko, jog atitinkami asmens duomenys nurodomi, o kai kurių duomenų pateikimas priklauso nuo duomenų subjekto apsisprendimo (Šinkūnienė, 2011; Štītīlis ir kt., 2011, p. 156). *Penktasis reikalavimas* reiškia, kad asmens duomenys turi būti saugomi tokia forma, kad duomenų subjektų tapatybę būtų galima nustatyti ne ilgiau negu to reikia tiems tikslams, dėl kurių šie duomenys buvo surinkti. Šis reikalavimas siejamas su duomenų subjekto teise būti pamirštam. Ši teisė pasireiškia tuo, kad duomenims tapus nebeaktualiems, jie turi būti sunaikinti arba pakeisti taip, kad nebūtų galima nustatyti tapatybės (Šinkūnienė, 2011). *Šeštasis principas* išryškina, kad yra ir kitų teisės aktų, kurie įtvirtina specifinius reikalavimus norint rinkti kitų asmenų duomenis. Todėl valdymo subjekto veikla, susijusi su asmens duomenų apsauga, negali prieštarauti nei šio teisės akto nei kitų teisės aktų nuostatom.

Vertinant asmens duomenų apsaugos reikalavimus svarbų vaidmenį vaidina ne tik duomenų kokybę užtikrinantys reikalavimai, bet ir duomenų tvarkymo teisėtumo kriterijai. Teisėtumo kriterijai – tai teisinis pagrindas, kuriuo vadovaujantis asmens duomenų valdytojas renka ir tvarko kitų asmenų duomenis (Šinkūnienė, 2011). Asmens duomenys skirstomi dvejopai: pagal A. Tuzovaitę (2001), asmens duomenys yra *ypatingi asmens duomenys* ir *neypatingi asmens duomenys*. Anot L. Markausko (2015), asmens duomenys skirstomi į tris kategorijas: *asmens duomenys* (atitinkmuo pagal Tuzovaitę neypatingi duomenys), *asmens kodas* ir *ypatingi asmens duomenys*. Asmens kodą priskiria paprastiems duomenims, tačiau išskiria kaip dar vieną kategoriją. Įstatymuose šiai skaičių sekai skiriamas didelis dėmesys. Ypatingiems ir paprastiems duomenims yra priskiriami skirtingi duomenys (žr. 4 Pav.).

4 pav. Paprasti ir ypatingi asmens duomenys

Atsižvelgiant į tai, kokie duomenys yra tvarkomi (t. y., ypatingi ar paprasti), reikia taikyti skirtingus teisinius kriterijus. Skirtingi teisiniai kriterijai turi būti taikomi todėl, nes ypatingi duomenys yra

svarbesni ir šių duomenų apsaugai reikia skirti daug didesnę dėmesį nei kaupiant paprastus duomenis. Duomenų svarbumo lygį nulemia tai, kad ypatingų duomenų nutekimas asmeniui gali sukelti didesnes neigiamas pasekmes nei paprastų. Teisėti kriterijai yra bendri visiems duomenų valdytojams ir nesvarbu kuriame sektoriuje bus tvarkomi duomenys. Svarbiausia aspektas – kokios srities ir koks kiekis tvarkomas asmens duomenų (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Bendri paprastų asmens duomenų apsaugos teisėti kriterijai (sudaryta autorės pagal Šinkūniene, 2011; Štitių ir kt., 2011)

Teisėto kriterijaus pavadinimas	Teisėto kriterijaus paaiškinimas
1. Duomenų subjekto nedviprasmiškas sutikimas	Vienareikšmiškai teigiama, kad tai - pagrindinis kriterijus. Kriterijus pasižymi tuo, kad sutikimas turi būti duotas laisva valia ir aiškiai informavus vartotoją, kad jis pateikia duomenis apie save. Pažymėtina, kad sutikimas nebus laikomas duotu laisva valia, jeigu jis gautas apgaulės, grasinimo ar prievartos būdu. Negali būti taip, kad duomenų subjektas neturi kitos išeities kaip tik sutikti su jo asmens duomenų tvarkymu.
2. Su duomenų subjektu sudaroma sutartis	Sutarties sudarymas reiškia, kad suteikiama teisė duomenų valdytojui tvarkyti asmens duomenis. Tačiau duomenys gali būti tvarkomi tik pagal konkretų sutarties sudarymo ar vykdymo tikslą.
3. Asmens duomenys tvarkomi pagal teisinę prievolę, t. y., vadovaujantis įstatymais	Duomenų valdytojas įpareigotas atlikti specialius asmens duomenų tvarkymo veiksmus, pvz., teikti duomenis apie mokinius registru.
4. Duomenys tvarkomi tam, kad būtų apsaugotas duomenų subjekto interesas	Teisėto tvarkymo kriterijus taikomas, kai tinkamai vykdomos duomenų valdytojų pareigos ir nepažeidžia jokių teisėtų interesų. Prieš tvarkant asmens duomenis apie tai turi būti atsiklausama paties asmens nuomonės.
5. Įgyvendinami įgaliojimai, įstatymais ir kitais teisės aktais suteikti valstybės institucijoms arba trečiajam asmeniui, kuriam teikiami asmens duomenys	Teisėto tvarkymo kriterijumi galėtų remtis duomenų valdytojas, kai asmens duomenys yra būtini konkrečioms funkcijoms atlikti. Taip pat taikoma tais atvejais, kai asmens duomenys būtini kitų įstaigų funkcijoms vykdyti.
6. Tvarkoma dėl teisėto intereso, kurio siekia duomenų valdytojas kuriam teikiami asmens duomenys	Kriterijus parodo, kad prieš imant generuoti asmens duomenimis būtina įvertinti duomenų subjekto interesus. Gali pasitaikyti, jog suaugusiojo duomenų tvarkymas remiantis šiuo kriterijumi bus teisėtas, o vaiko – ne.

Ypatingų asmens duomenų teisėto tvarkymo kriterijų yra daugiau nei kriterijų tvarkant paprastus asmens duomenis (žr. 2 lentelę), nes ypatingi duomenys dažniausiai susiję su jautriais aspektais. Kai kurie kriterijai sutampa su asmens duomenų kriterijais: duomenų subjekto sutikimas ir įstatymuose įtvirtinta pareiga duomenų valdytojui tvarkyti tokius duomenis (Šinkūniene, 2011).

2 lentelė. Bendri ypatingų asmens duomenų apsaugos teisėti kriterijai (sudaryta autorės pagal Šinkūniene 2011; Štitių ir kt., 2011)

Teisėto kriterijaus pavadinimas	Teisėto kriterijaus paaiškinimas
1. Duomenų subjekto sutikimas	Sutampa su neypatingų duomenų tvarkymo pirmu kriterijumi.
2. Duomenų tvarkymas yra būtinas darbo ar valstybės tarnybos tikslais, duomenų valdytojo teisėms, prievolėms darbo teisės srityje bei įstatymo numatytais atvejais	Teisėto tvarkymo kriterijus numato, kad tvarkant duomenis būtų įvertinta, ar duomenų valdytojas numato įsipareigojimus, kuriuos vykdant reikėtų tvarkyti ypatingus asmens duomenis.
3. Būtina apsaugoti asmens interesus, jeigu duomenų subjektas negali duoti sutikimo dėl fizinės negalios arba yra neveiksnus	Jeigu asmuo turi negalią ar yra neveiksnus ir negali duoti sutikimo dėl jo asmens duomenų tvarkymo, tai turi būti imtasi visų įmanomų priemonių, kad nebūtų pažeistas jo interesas.
4. Asmens duomenis savo veikloje tvarko fondas, asociacija ar kita ne pelno organizacija politiniais, filosofiniais ar	Įstatymas numato, kad šie asmens duomenys negali būti perduodami trečiajam subjektui be duomenų subjekto pritarimo. Pritarimas turi atitikti pirmiau aptartus principus. Šis kriterijus įtvirtina, kad duomenų subjektas

religiniais tikslais, jei tvarkomi asmens duomenys yra susiję tik su šios organizacijos nariais	turi būti informuotas, kokie asmens duomenys, koku tikslu ir kokiam duomenų valdytojui ar gavėjui numatoma juos perduoti.
5. Duomenų paskelbimas viešai	Paskelbus apie savo ypatingus asmens duomenis viešai nesuteikiama teisė jų tvarkyti. Negalima skatinti skelbti tokius duomenis viešai.
6. Įstatymų nustatytais nuostatomis būtina kovoti su nusikalstamomis ar kitomis neteisėtomis veikomis. Taip pat reikia jas tirti	Kriterijus parodo, kad šiuo teisėto tvarkymo kriterijumi gali remtis tik tie duomenų valdytojai, kurie turi atitinkamą kompetenciją ir įstatymai nustato atitinkamas pareigas nusikaltimų užkardymo bei tyrimo srityje.
7. Ypatingi asmens duomenys yra būtini nagrinėjant bylą teisme	Kriterijus yra taikomas ikiteisminių procedūrų atveju. Taip pat numatoma, kad tvarkant ypatingus asmens duomenis, įstatymų nustatyta tvarka gali būti ginamos savo teisės ir teisėti interesai.
8. Įstatymai įpareigoja duomenų valdytoją tvarkyti būtent tokius duomenis	Asmens duomenys turi būti tvarkomi pagal įstatymų numatytą tvarką. Šis teisėto tvarkymo kriterijus gali būti taikomas tik atitinkamos srities darbuotojų atžvilgiu. Pavyzdžiui, jeigu tai duomenys apie asmens sveikatą, tai jie gali būti tvarkomi sveikatos apsaugos sistemos įstaigų ir darbuotojų atžvilgiu, kai asmens duomenis tvarko gydytojai

Apibendrinus galima teigti, kad nesvarbu kuriame sektoriuje bus tvarkomi asmens duomenys, tačiau jie privalo būti tvarkomi pagal asmens duomenų tvarkymo principus ir teisėtumo kriterijus. Renkantis teisėtumo kriterijus svarbų vaidmenį suvaidina tai, ar duomenys yra paprasti ar ypatingi. Duomenų kategorija nulemia, kokius reikės taikyti teisėtumo kriterijus. Skirtumas tarp tvarkymo reikalavimų ir teisėtumo kriterijų yra tame, kad tvarkymo reikalavimai įtvirtina technines duomenų tvarkytojo funkcijas, o teisėtumo kriterijais ginama asmens interesas.

Asmens duomenys viešajame sektoriuje

Prieš pradėdant formuoti asmens duomenų teisiniu įtvirtinimui viešajame administravime vyravo nuomonė, kad asmens duomenų tvarkymas reiškia asmens teisių pažeidimą. Norint pakeisti tokią nuomonę tapo būtina kurti šios srities teisinį reglamentavimą ir oficialiai gauti asmens sutikimą. Valstybinės institucijos turėjo teisėtų interesų, susijusių su tam tikrų asmens duomenų tvarkymu, todėl priimti aiškinami įstatymai, padedantys viešosioms administracijoms vykdyti savo užduotis. Valstybinės institucijos tvarko ir tvarkys didelius asmens duomenų kiekius, todėl prioritetas turėtų būti skiriamas viešajame sektoriuje tvarkomiems duomenims. Priklausomai nuo to, kokios srities tvarkomi duomenys (pvz., sveikatos, nusikalstamos veiklos ir pan.), dažniausiai turima vadovautis ne tik pagrindinio šios srities įstatymo nuostatomis, bet ir papildomų įstatymų nuostatomis (pvz., tvarkant sveikatos duomenimis – vadovautis ir pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo nuostatomis). Viešasis sektorius vertinant asmens duomenų apsaugą yra labiau pažengęs ir labiau išvystęs šios srities apsaugos politiką nei privatus (Markauskas, 2015). Viešasis sektorius kuria asmens duomenų apsaugos politiką, o privatus sektorius tik ją vykdo. Kadangi valstybinis sektorius tarnauja visuomenei, tai ir asmens duomenų valdymo mastai yra daug didesni nei privačiame sektoriuje.

Viešasis administravimas arba piliečių sauga yra priskiriama vienai iš duomenų saugos sričių. Europoje vyrauja nuomonė, kad viešųjų administracijų, ypač socialinės apsaugos padalinių, darbas remiasi dideliu asmens duomenų kiekiu tvarkymu (Kilian 2009). Tvarkymo tikslai šiai dienai yra

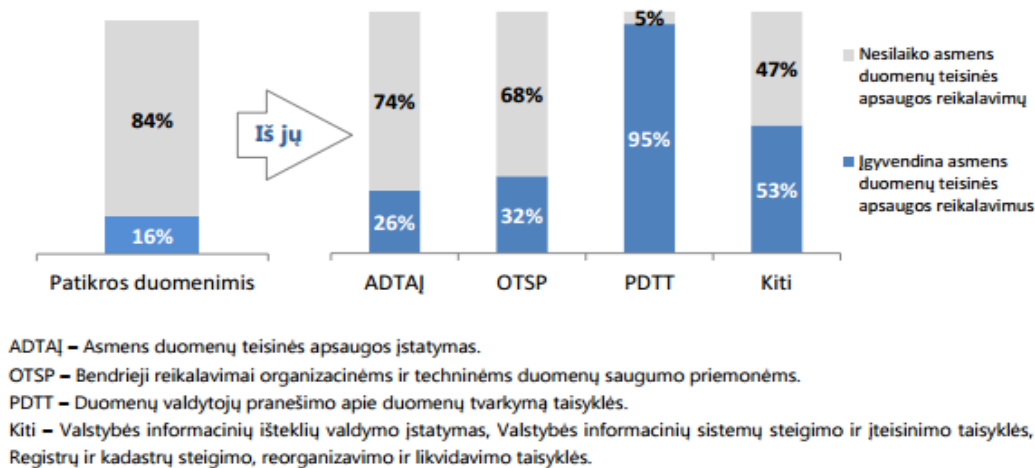
aiškiai apibrėžti ir įteisinti įstatymais. Jei pilietis ketina dalyvauti valstybinėse ir socialinėse sistemose, naudodamasis informacinio apsisprendimo teise jis privalo pateikti duomenis apie save. Tačiau egzistuoja kai kurios viešojo administravimo sritys, kur asmens duomenų kaupimas ir tvarkymas nėra atviras, pvz., policija, slaptosios tarnybos. Jeigu šias duomenų tvarkymo sritis kontroliuoja išorinės valstybės tarnybos, įgaliotiniai ir teismai, tai netinkamo naudojimo galimybė yra itin nedidelė (Kilian 2009). Kuriant asmens duomenų apsaugos sistemas iš pradžių nebuvo pastebėta didelių sunkumų. Tačiau technologijų raida smarkiai paveikė asmens duomenų apsaugos užtikrinimą viešajame sektoriuje. Pagrindinės problemos asmens duomenų apsaugos užtikrinimui pradėjo didėti tuomet, kad vis daugiau viešųjų paslaugų buvo perkeliama į elektroninę erdvę. Asmens duomenų apsaugos problemos Lietuvos viešajame sektoriuje atsirado dėl dviejų priežasčių (Trakimavičius, 2006):

- *Dėl paslaugų teikimo „vieno langelio“ principu*
- *Dėl atitinkamų valstybės valdymo sprendimų rengimo*

Organizuojant viešųjų paslaugų teikimą „vieno langelio“ principu problemos kilo dėl to, nes norint užtikrinti, kad paslaugą gautų tas, kam ji skirta, būtinas asmens identifikavimas. Tam, kad asmuo būtų identifikuotas, reikalinga panaudoti asmens duomenis. Taip pat asmens duomenų apsaugos problema pradėjo kilti rengiant aktualius integruotus valstybės valdymo sprendimus, kurie paremti pagal įvairiuose šaltiniuose kaupiamus duomenis (Trakimavičius, 2006). Taigi vienareikšmiškai galima teigti, kad technologijų raida smarkiai veikia asmens duomenų apsaugos klausimą, o norint efektyviau patenkinti viešąjį interesą teikiant kokybiškesnes ir greitesnes paslaugas, būtina identifikuoti ir spręsti asmens duomenų apsaugos problemas.

Šiandien vis didesnis dėmesys skiriamas privačiame sektoriuje tvarkomiems asmens duomenims. Demokratinė visuomenė nori pripažinti, kad piliečio apsauga viešajame valdyme yra efektyvi ir, kad kišimasis į asmeninį gyvenimą dažniau pasitaiko elektroninėse rinkose (Kilian 2009). Tačiau tikslinga atkreipti dėmesį ir viešajame sektoriuje tvarkomiems duomenims, kurie tiesiogiai paliečia kiekvieną pilietį. Valstybinio audito ataskaitoje (žr. 5 pav.) teigiama, kad asmens duomenų apsaugos politika praktikoje nėra veiksmingai įgyvendinama. Tyrimo rezultatai parodė, kad 84 % viešojo sektoriaus įstaigų netinkamai įgyvendina asmens duomenų apsaugos reikalavimus. Daugiausia netinkamai įgyvendinami asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo principai (74%). Taip pat net 68 % netinkamai savo darbo vietoje įtvirtina bendrųjų reikalavimų organizacinės ir techninių duomenų saugumo priemonės. Teigiamas aspektas tai, kad beveik maksimaliu lygiu yra pranešama apie duomenų tvarkymo taisykles (95%). Kitų įstatymų nuostatai įtvirtinami vidutiniškai (53%). Remiantis šio tyrimo duomenimis vienareikšmiškai galima teigti, kad asmens duomenų politikos įtvirtinimui turi būti skiriamas didesnis dėmesys, nes tyrimo ataskaitoje teigiama, jog išryškėja daug šios srities kompleksinių priežasčių: įstaigose nerengiami, o parengtieji jau pasikeitę asmens duomenų tvarkymo

dokumentai, nesilaikoma techninių saugos priemonių, nepakankamai valdoma prieiga prie informacinių sistemų atspindi neigiamas rezultatus (Valstybinio audito ataskaita, 2013).

5 pav. Asmens duomenų apdorojimas viešajame sektoriuje (Valstybinio audito ataskaita, 2013 m.)

Apibendrinant galima teigti, kad vertinant asmens duomenų apsaugą pirmiausia reikėtų užtikrinti, kad viešojo sektoriaus institucijos tinkamai disponuotų asmens duomenimis, nes kiekvienas pilietis viešosioms institucijoms pateikia duomenis apie save. Privatus sektorius rūpinasi mažesniais asmens duomenų mastais, o jų teikiama paslauga galima naudotis arba ne. Nors privačiame sektoriuje asmens duomenys ne visada tvarkomi teisėtai, tačiau tikslinga susirūpinti viešajame sektoriuje tvarkomais duomenimis. Valstybinio audito 2013 m. ataskaitoje teigiama, jog Lietuvoje itin didelė dauguma viešojo sektoriaus įstaigų netinkamai įgyvendina asmens duomenų apsaugos reikalavimus. Todėl asmens duomenų apsaugos užtikrinimo klausimas tampa dar aktualesniu diegiant e. valdžią.

1.3 Interneto ir elektroninės valdžios sąsajos su asmens duomenų apsauga

Internetas buvo sukurtas kaip specifinis atviras pasaulinis tinklas, kuriame galima dalintis bet kokia informacija (Hinweise des Landesbeauftragten für den Datenschutz Baden-Württemberg zu Internet und Datenschutz, 2006). Dėka interneto žmogus gali išlaisvinti informacijos galią bei negausinti jau esamos nelygybės bruožų tarp turtingų ir skurdžių informacijos naudotojų. Internetas – tai visokeriopas informacijos šaltinis, greitesnė prieiga ieškoti informacijos, galimybė bendrauti, reikšti save ir visa tai daryti galima labai nebrangiai. Europos komisijos Žaliojoje knygoje „Living and Working in the Information Society: People First“ teigiama, kad elektroninė erdvė skiriama žmonėms bei jų labui. Tačiau Europos Sąjungos Komisijos pranešimai jau prieš dvidešimt metų atkreipė dėmesį į interneto keliamus pavojus asmens duomenų apsaugai (Europäische Initiative über den elektronischen Geschäftsverkehr, 1997). Po kurio laiko atsirado poreikis surasti pusiausvyrą tarp interneto “atviro pobūdžio” ir interneto vartotojų asmens duomenų apsaugos. Užsienio valstybėse atlikti tyrimai parodo, kad daugelis žmonių susirūpinę dėl savo privatumo, tačiau nežino, kaip informacija apie juos yra renkama ir panaudojama (Trust and Privacy Online, 2000).

Tyrimų rezultatai rodo, kad internetas tampa kiekvienam neatsiejama gyvenimo dalimi: Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Susisiekimo ministerijos užsakytas tyrimas parodė, kad kompiuteriais Lietuvoje naudojami 73,4 proc. 16-74 metų amžiaus asmenų; Lietuvos statistikos departamento 2012 m. atliktas tyrimas patvirtina, kad didėja pagrindinių viešųjų paslaugų perkėlimo į elektroninę erdvę lygis ir gyventojų naudojimosi informacinėmis technologijomis rodikliai (tai reiškia, kad identifikuoti save reikės vis dažniau); Special Eurobarometer 359 ataskaitoje nurodoma, kad 74 % europiečių savo asmeninius duomenis laiko viešais, ir traktuoja tai kaip neatsiejamu gyvenimu aspektu. Kategorijų, reikalaujančių nuolatinio dėmesio užtikrinant asmens duomenų apsaugą elektroninėje erdvėje, vienareikšmiškai yra labai daug tiek viešajame tiek privačiame sektoriuose. Kiekvieną kartą naudojantis paslauga, kur reikia pateikti asmeninius duomenis, yra potenciali galimybė itin greitai saugoti ir platinti asmens duomenis (Civilka, 2001). Daugelį interneto aplinkoje surinktų duomenų galime sieti su kompiuteriu. Duomenys internete renkami TCP/IP protokolo (pvz., <http://lt.wikipedia.org/wiki/TCP/IP>) pagalba, naršyklės siunčiamų sisteminių pranešimų dėka ar nematomų nuorodų į kitus tinklapius pagalba (Štītis ir kt. 2011, p. 22). Teoriniame lygmenyje išskiriamos tokios priežastys, kurios neigiamai veikia duomenų apsaugos sistemą (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Priežastys, kurios trukdo užtikrinti asmens duomenų apsaugą internete (sudaryta autorės pagal Civilka 2011; Štītis ir kt. 2011; Markauskas, 2015; Ataskaita: automatinio būdu tvarkomų asmens duomenų apsauga, 2013; Swire, 1998)

Priežastis, kuri trukdo užtikrinti asmens duomenų apsaugą elektroninėje erdvėje	Priežasties aprašymas
Globalizacija	Dėl sparčių technologinių pokyčių nyksta geografinės ar teritorinės sritys (Civilka, 2001). Globalizacija palengvina prieigą prie asmens duomenų. Pateikus duomenis apie save bus matomi visame pasaulyje. Akcentuotina tai, kad nurodytus duomenis sunku ištrinti. Kiti asmenys gali lengviau prieiti prie duomenų ir juos naudoti nelegaliems tikslams (Warum ist es wichtig, persönliche Daten im Internet zu schützen?, 2011)
Konvergencija	Informacinių technologijų tarpusavio konvergencija sąlygoja asmens duomenų jungimą bei jų naudojimą kitiems tikslams nei jie buvo surinkti (Civilka, 2001)
Technologinė raida	Tobulėjant technologijoms tampa sudėtinga sąlygoti saugią teisinę aplinką ir pilnavertiškai ginti žmogaus teisę į privatumą, kai jis elektroninėje erdvėje pateikia asmens duomenis įvairaus pobūdžio institucijoms (Ataskaita: automatinio būdu tvarkomų asmens duomenų apsauga, 2013; Markauskas, 2015)
Žinių ir patirties stoka asmens duomenų apsaugos srityje	Kiekvienas valdytojas yra atsakingas už griežtų asmens duomenų apsaugos reikalavimų laikymąsi (Civilka, 2001). Kiekvienas subjektas, pateikdamas asmens duomenis, pats turėtų pasirūpinti ar susipažino, kokiems tikslams bus naudojami jo pateikti duomenys.
Multi-media	Informacija surinkta viena forma ar formatu gali būti transformuota į kitą (Swire, 1998)

Priežasties (žr. 3 lentelę) atsiranda globaliu mastu visame pasaulyje naudojantis internetu. Šalia šių globalių problemų analizuojant internetą pravartu išskirti technines priežastis, kurios gali sukelti dar didesnes neigiamas pasekmes asmens duomenims:

- Knop (2013) straipsnyje teigiama, kad apie žmones internete surenkama vis daugiau informacijos. Naujausi tyrimų rezultatai taip pat atspindi šią tendenciją. Asmens duomenys internetinėje erdvėje dažniausiai renkami rinkodaros tikslams (Markauskas, 2015).
- Galima susidurti su kenksminga programine įranga, kuri veikia automatiškai ir plinta. Įsibrovus į kompiuterį galima pasiekti asmeninius ir kitus duomenis, juo iškraipyti, ištrinti, pakeisti (Lučinskij ir kt., 2007, p. 18).
- Paplitusios „fišingo“ atakos, kurių metu įsilaužėliai klastoja dažniausiai finansinius tinklalapius ir siekia gauti konfidencialius vartotojų duomenis (Lučinskij ir kt., 2007, p. 18).
- Informacijos vagystės. Šio tipo vagystės orientuotos į institucijas arba individualius asmenis. Taikiniu gali tapti bet kuris asmuo, pvz., dėl savo darbo, jeigu prireiks kam nors konfidencialių darbovietės duomenų (Lučinskij ir kt., 2007, p. 19).
- Tapatybės vagystės (Štītillis ir kt. 2011, 69 p.)

Pažymėtina, kad pateiktos techninės priemonės taikomos visiems tvarkomiems asmens duomenims (taikomas ir viešajame sektoriuje kaupiamiems duomenims). Kenksmingos programinės įrangos gali būti nukreiptos į viešąsias paslaugas teikiančius internetinius portalus, o duomenys surinkti, kai kiti naudojami viešosiomis paslaugomis. Gali būti įsilaužta į viešųjų institucijų asmens duomenų saugomas sistemas, o po to pavogtus duomenis naudoti rinkodaros ar kitiems tikslams. Tapatybės ar informacijos vagystės gali būti įvykdytos įsilaužus į viešųjų institucijų duomenų kaupiamas sistemas. Nesvarbu kuri iš aukščiau įvardintų atakų bus įvykdyta, tačiau atakų sukeltos pasekmės gali būti labai neigiamos. Taigi galima teigti, kad vienas iš pagrindinių interneto neigiamų veiksnių, kuriuos gali sukelti aukščiau įvardintos atakos – tai teisės į asmens privatumą ir teisės į duomenų apsaugą pažeidimas.

Garantuoti apsaugą asmens duomenimis galima taikant įvairias apsaugos priemones. Nors šiame darbe didesnis dėmesys skiriamas asmens duomenų apsaugai viešajame sektoriuje, tačiau apsaugos priemonės kaip ir aukščiau įvardintos atakos prieš asmens duomenis yra bendros ir jas dažniausiai galima taikyti neatsižvelgiant į tai, kuriame sektoriuje saugojami duomenys. Panagrinėjus taikomas apsaugos priemones svarbu akcentuoti, kad minėtos atakos ir priemonės yra galimos tik technologijų ir interneto kontekste, o apsaugos priemonės gali būti arba orientuotos į duomenų apsaugą internete arba į kitų veiksnių apsaugą. Susisteminius teorinę medžiagą apie asmens duomenų apsaugos priemones galima pastebėti, kad apsaugos priemonės yra taikomos trimis lygiais: jas taiko *valstybė*, taip pat duomenų apsauga rūpinasi kiekviena *organizacija* bei labai daug priklauso nuo *konkreto asmens suvokimo darant konkrečius veiksmus* (Lučinskij ir kt., 2007; Štītillis ir kt., 2011, p. 301-330).

Valstybiniu lygmeniu taikomos priemonės asmens duomenų apsaugai

1) Pati pagrindinė valstybiniu lygmeniu taikoma apsaugos priemonė – tai *tinkamas teisinis šios srities reglamentavimas*. Teisė - tai visuomenės dvasinio gyvenimo reiškinys, kuris apima žmonių

elgesio normas, vertybes bei idealus. Valstybė, įgyvendindama savo konstitucinius įsipareigojimus, turi imtis veiksmų, kad užtikrintų žmogaus teisių apsaugą arba užkirstų kelią jų pažeidimui, (Kilian, 2009). Anot I. Petraitytės (2011), asmeninės informacijos socialinis vertingumas ir individų suinteresuotumas šios informacijos apsauga nulėmė, jog tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu lygmeniu buvo pripažintas reikalingumas teisės normomis reguliuoti informacijos apie fizinius asmenis tvarkymą.

2) Kita svarbi apsaugos priemonė – *kompleksinis visuomenės švietimas*. Valstybiniu ar visuomeniniu mastu vykdomas visuomenės švietimas asmens duomenų apsaugos klausimu gali padėti padidinti apsaugą asmens duomenims. Valstybinio audito 2013 m. parengtoje ataskaitoje teigiama, kad Lietuvos visuomenė nepakankamai informuojama apie asmens duomenų apsaugą. Žinios apie asmens duomenų apsaugą reikalingos ir moksleiviams, ir dirbantiems, ir pensininkams (Petrauskas, 2012). Šios srities erudicija, orientuota į jaunesnio amžiaus asmenis, gali įtvirtinti tendenciją saugoti savo asmens duomenis viso gyvenimo laikotarpiu ir teikti šiam klausimui prioritetinį vaidmenį. 2014 m. pareiškime „Švietimas apie asmens duomenų apsaugą jau reikalingas mažiausiems piliečiams“ pabrėžiama, kad visuomenės švietimas apie asmens duomenų apsaugą reikalingas pradedant jau nuo jauniausių piliečių – mokyklose ir universitetuose, ypač kai įstatymų leidėjai nespėja su technologijomis, daugėja kibernetinių išpuolių grėsmių, o Europos Sąjungos valstybės kol kas tik bando įgyvendinti bendrus duomenų apsaugos standartus visoje Sąjungoje. Visuomenės švietimas gali būti vykdomas įvairiai: rengiami įvairaus pobūdžio tiksliniai renginiai, daugiau publikuojama straipsnių šia tema spausdintuose leidiniuose bei virtualioje erdvėje. Anot R. Petrauskienės ir A. Raipos (2008), vienas iš esminių viešojo sektoriaus modernizavimo principų – visų rūšių veikla, skatinanti administratorių efektyvumą, turi būti kuriama personalo lavinimu. Šį principą galima pritaikyti ir asmens duomenų apsaugai didinant šioje srityje dirbančiųjų kompetenciją.

3) Valstybiniu lygmeniu taikoma priemonė, kuri gali apsaugoti asmens duomenis - *visapusiška priežiūros institucijos veikla*. Labai svarbu, kad viešojo ir privataus sektoriaus institucijos tinkamai įgyvendintų asmens duomenų apsaugos politiką, todėl kontrolė, ar kitų institucijų veiklos vertinimas yra būtini. Veiklos vertinimo poreikis didėja modernizuojant ar reformuojant esamą sistemą (Dvorok, 2012). Viešajame sektoriuje didelis dėmesys skiriamas e. valdžios plėtojimui, todėl asmens duomenų apsaugos politika turėtų būti modernizuojama, nes šios sistemos diegimas sukelia papildomas problemas ir silpnina asmens duomenų apsaugą.

4) Institucijų, formuojančių asmens duomenų apsaugos politiką, *glaudesnis bendradarbiavimas su privačiu sektoriumi ar užsienio institucijomis*, taip pat prisideda prie asmens duomenų apsaugos didinimo, nes partnerystė – tai susitarimas, atvirumas. Anot, M. Dūdos, R. Petrauskienės ir E. Skietrio, partnerystės principas leidžia privačiam, nevyriausybiniam ir valdžios sektoriams, išnaudojant unikalias kiekvieno jų prigimtis, misijas, kompetencijas, išteklius ir galimybes, sujungti jas į kryptingą

ir subalansuotą problemų sprendimų paiešką (Dūda ir kt., 2012, p. 189). Vadovaujantis šiuo principu asmens duomenų apsaugos politiką būtų paprasčiau tobulinti atsižvelgiant į nuolatinių technologijų tobulėjimą ir padėti sukurti politiką, kuria vadovaujantis būtų galima bausti asmenis už įvairaus pobūdžio nusikaltimus, vykdomus elektroninėje erdvėje. Plačiu mastu vykdoma tarpinstitucinė pagalba ir dalijimasis sukaupta patirtimi gali teigiamai paveikti šios srities apsaugą.

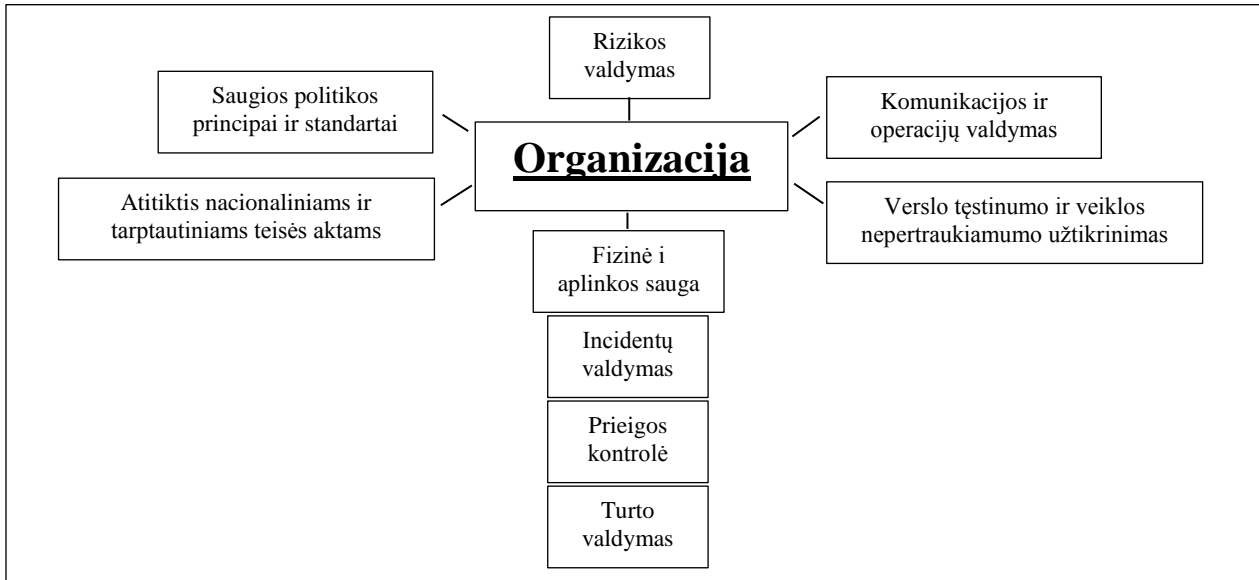
5) *Administracinė arba baudžiamoji atsakomybė*. Bausmių taikymas už pažeidimus yra efektyvi apsaugos priemonė. Lietuvoje Asmens duomenų apsaugos inspekcija Administracinių teisės pažeidimų kodekso nustatyta tvarka surašo administracinių teisės pažeidimų protokolus. Pažeidus Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtintas nuostatas gali būti skiriamos administracinės nuobaudos. Baudos, įvykdžius baudžiamąjį nusižengimą, susijusį su blogai generuojant asmens duomenims Lietuvoje vidutiniškai skiriamos nuo 109 iki 219 EUR. Pakartojus tą patį nusižengimą antrą kartą yra skiriamos dvigubai didesnės nuobaudos.

Organizacijos taikomos apsaugos priemonės asmens duomenų apsaugai

1) Pranešime „Švietimas apie asmens duomenų apsaugą jau reikalingas mažiausiems piliečiams“ (2014) teigiama, kad būtina užtikrinti *tinkamą asmens duomenų apsaugos politikos teisinio reglamentavimo įgyvendinamo procesą*. Įgyvendinimo procesas sąlygojamas kiekvieno dalyvaujančio subjekto, todėl už tai yra atsakinga kiekviena organizacija. Vidaus veikla negali prieštarauti aukštesnių institucijų reikalavimams.

2) Didelis dėmesys turi būti skiriamas *įgyvendinant tinkamas technines ir organizacines apsaugos priemones*, kad asmens duomenys nebūtų neteisėtai sunaikinti ar netyčia prarasti, pakeisti, neleistinai atskleisti ar palikti prieinami. Pažymėtinas teigiamas aspektas tai, kad darbuotojų, rūpinančių asmens duomenų apsaugą, aplinkoje egzistuočių administracinis kūrybingumas. Šio proceso metu palanki aplinka generuoja ir įgyvendina naujas idėjas. Administracinis kūrybingumas labiau pasireiškia grupinėje aplinkoje, todėl pravartu, kad asmens duomenų apsauga rūpintųsi bent keletas asmenų (Petrauskienė ir kt., 2012). Diskusijų metu galima greičiau ir efektyviau spėti reaguoti į sparčias technologijų tendencijas ir sukurti kvalifikuotesnes apsaugos priemones. Šiai kategorijai galima priskirti gebėjimą suvaldyti riziką, tinkamai tarpusavyje komunikuoti ir užtikrinti veiklos nepertraukiamumą.

3) Kiekviena organizacija gali vykdyti, pvz., *duomenų tvarkytojų švietimą*, arba šiuo klausimu *mokyti bet kurią įmonės darbuotoją*. Subjektas, tiesiogiai susijęs su duomenų valdymu, turi elgtis sąžiningai ir kompetentingai. Duomenų valdytojo didesnis suinteresuotumas darbuotojus šviesti šiuo klausimu jau savaime padeda žengti į kvalifikuotesnį duomenų valdymą. Kiekviena organizacija, apibrėždama savo saugos politiką, detalizuoja procedūras, taikomas atitinkamose srityse. Galima išskirti tokias svarbiausias organizacijos saugos sritis (žr. 6 Pav.).

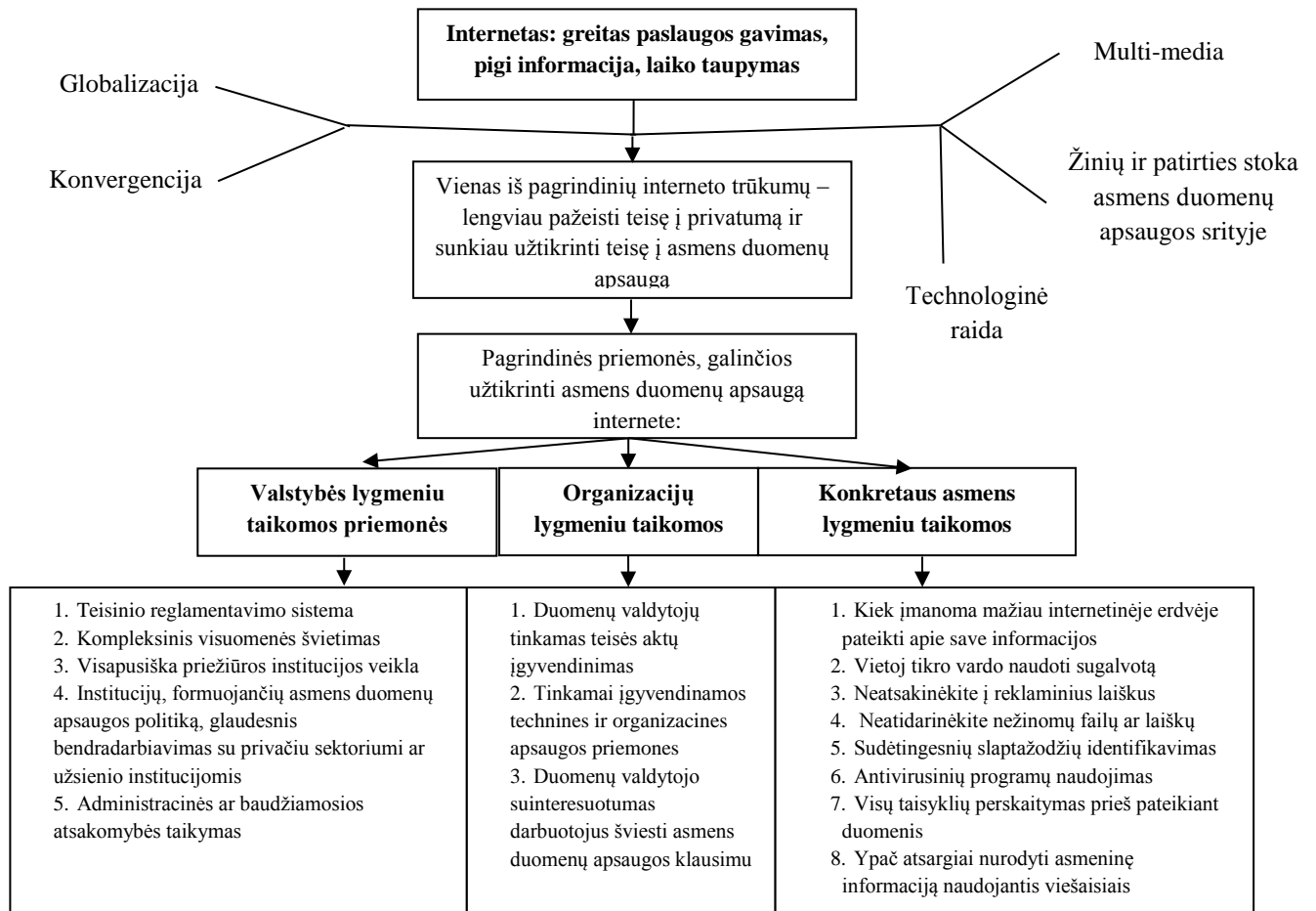

6 pav. Organizacijos saugos sritys asmens duomenų apsaugos klausimu (Štītilis ir kt., 2011, p. 314)

Konkreto asmens saviriaguliacinis stebėjimas

Anot Sam Gosling (2008), kai vis daugiau santykių perkeliama į internetą, darosi sunkiau išlaikyti savo daugialypį „aš“. Todėl sudėtingiau perteikti tam tikrą asmenybės dalį tik tai auditorijai, kuriai ji skirta. Pateikdami informaciją apie save internete pareiškiame kitiems, kaip norėtume, kad mus vertintų kiti. Todėl pravartu patiems pamąstyti, kokią informaciją tikslinga viešinti apie save ir tai daryti laikantis tam tikrų apsaugos priemonių. Kiekvienas sąmoningas veiksmas prisideda prie asmens duomenų apsaugos. Paprasti veiksmai, kaip minimizuotas informacijos apie save pateikimas internetinėje erdvėje, sudėtingesnio slaptažodžio sukūrimas, vietoj vardo slapyvardžio naudojimas (vertinant viešąsias paslaugas tai turbūt nėra tinkamas sprendimas, tačiau naudojantis pvz., socialiniais tinklais, tai itin gera apsaugos priemonė), neatrašinėjimas ir visiškai neragavimas į reklaminius laiškus, neatidarinėjimas nežinomų laišku, antivirusinių programų naudojimas ir jų atnaujinimas, detalus taisyklių perskaitymas prieš pateikiant duomenis apie save ar ypatingai atsargus asmeninės informacijos nurodymas naudojantis viešaisiais kompiuteriais. (Lučinskij ir kt., 2007, p. 19).

Taigi galima teigti, kad internetas – puiki priemonė, galinti padėti greitai gauti norimą paslaugą. Tačiau vienas iš pagrindinių interneto trūkumų – sunkesnis asmens duomenų apsaugos užtikrinimas, nes internetas paskatino atsirasti priežastis, kurios trukdo užtikrinti asmens duomenų apsaugą internete. Vienas iš pagrindinių būdų užtikrinti apsaugą asmens duomenimis virtualioje erdvėje – kompleksinių apsaugos priemonių taikymas (žr. 7 Pav.).

7 pav. Asmens duomenų apsauga interneto kontekste (sudaryta remiantis literatūros analize)

Internetas paskatino atsirasti daugelį reiškinių, to pasėkoje ir suformavo e. valdžios kūrimą visuomeninėje terpėje. Informacinių technologijų taikymas ir visų jų galimybių panaudojimas smarkiai įtakoja suvokimą apie tai, koks turi būti asmens duomenų valdymas, kokia ir kaip turi būti atliekama šios srities kontrolė. Literatūroje sutinkama nuomonių, kad elektroninę valdžią galima traktuoti kaip naujų išteklių panaudojimą, siekiant geresnių veiklos rezultatų (Tapscott, 1995). Matoma, kad šiuose pirmuosiuose apibrėžime akcentuojama socialinis aspektas – veiklos rezultatų gerinimo proceso aktualumas. N. K. Paliulis (2012) pabrėžia, kad elektroninės valdžios samprata laikui bėgant keitėsi ir nuo 2004 m. į šią sąvoką yra įtraukiama ir administravimo modernizavimo aspektai. Būtent šis aspektas ir ypatingai svarbus nagrinėjant asmens duomenų apsaugos klausimą, nes duomenų apsauga susijusi su administravimo veiksmais. Elektroninės valdžios raida siejama su sparčiu informacinių technologijų tobulėjimu, jų pritaikymo įvairiose srityse galimybėmis, naudojimo kaštų mažėjimu. V. Domarkas (2009) teigia, kad elektroninė valdžia – tai ne naujų valdymo ar administravimo funkcijų įgyvendinimas. Tai pasinaudojus informacinėmis ir ryšių technologijomis grindžiama priemonė, kuri skirta valdžios įstaigų organizaciniai ir administracinei veiklai gerinti, sudarant galimybę patiems piliečiams nuotoliniu būdu susipažinti su valdžios įstaigų informacija ir pasinaudoti jos teikiamomis paslaugomis. E. valdžia - tai valstybės ir savivaldos institucijų generuojamas visuomenės santykių plėtros reiškinys, kuris orientuotas, kad būtų didinamas

vykdomosios valdžios sprendimų priėmimo skaidrumas, kokybiškiau ir efektyviau teikiamos visuomenei, verslo subjektams ir institucijoms viešąsias paslaugas bei informacija, panaudojant informacinių technologijų teikiamas galimybes (E. valdžia, 2015, [žr. 16]). Taigi elektroninė valdžia neatsiejama nuo internete teikiamų viešųjų paslaugų, nes elektroninės valdžios sukūrimas ir vystymas padeda patogiau prieiti piliečiams ir verslui prie valdžios įstaigų paslaugų teikimo (Paliulis, 2012). Būtent dėl itin elektroninės valdžios artimo ryšio su viešosiomis paslaugomis, elektroninės valdžios koncepcija tampa artima ir asmens duomenų apsaugai. Nes viešajame sektoriuje asmens duomenų apsaugos klausimas iškyla arba teikiant viešąsias paslaugas arba saugant milžiniškus visos visuomenės asmens duomenis specialiose sistemose. Asmens duomenų aktualumas išryškėja atskleidžiant e. valdžios paslaugos modelius. Teoriniame lygmenyje išskiriama keturi paslaugų teikimo modeliai (Domarkas, 2010). Atsižvelgiant į šių modelių charakteristikas yra priskiriamos tokios jų sąsajos su asmens duomenų apsaugos klausimu:

- *valdžia – piliečiams* (angl. Government to Employee, G2E) – teikiant paslaugas, orientuotas į piliečius, piliečiui reikės identifikuoti save naudojantis paslaugomis virtualioje erdvėje. Taip pat šis valdžios modelis svarbus nagrinėjant asmens duomenų apsaugos klausimą išskiriant disponavimą valstybės tarnautojų asmens duomenimis.
- *valdžia – verslui* (angl. Government to Business, G2B) – panaikinti būtinybę verslo įmonėms pateikti tuos pačius duomenis antrą kartą – duomenys turi būti saugojami patikimose sistemose.
- *valdžia – valdžiai* (e. valdžia) (angl. Government to Government, G2G) – duomenų keitimasis tarp valstybės institucijų, siekiant atviros ir atsakingos valdžios: keičiantis asmens duomenimis užtikrinti tinkamą jiems apsaugą, įsitikinti, kad perduoti duomenys taip pat bus naudojami teisėtiems tikslams.
- *valdžia – tarnautojui* – suteikti galimybę tarnautojui lengvai gauti informaciją apie kokią sritį – tarnautojas turi pasižymėti itin aukšta kompetencija ir sąmoningumu bei neatskleisti sužinotų duomenų tretiesiems asmenims.

Elektroninė valdžia ir elektroninėje erdvėje teikiamos paslaugos – vienas nuo kito neatskiriami aspektai. Nagrinėjant asmens duomenų apsaugos klausimą pažymėtina, kad nesvarbu kokiam subjektui bus teikiamas viešosios paslaugos, bet jeigu jos teikiamos trečiuoju *dvipusės sąveikos*, ketvirtuoju *bendradarbiavimo* ar penktuoju *personalizuotu* viešųjų paslaugų perkėlimo į internetą lygiu, tai duomenų subjektui reikės identifikuoti save norint gauti viešąją paslaugą elektroninėje erdvėje. Surinktus duomenis viešojo sektoriaus institucijoms reikės tinkamai ir saugiai išlaikyti, vykdyti įsipareigojimus piliečiams ir apsaugoti jų pateiktus duomenis. Pastebimi tokie e. valdžios privalumai ir trūkumai (žr. 8 pav.).

Privalumai	Trūkumai
<ul style="list-style-type: none"> + didesnė teikiamų paslaugų paklausa + bendrojo vidaus produkto augimas + valstybės išlaidų mažinimas + geresnė piliečių aptarnavimo kokybė, atkrinta būtinybė stovėti eilėse (laiko taupymas), paslaugų teikimas „vieno langelio principu“ + skaidresnis valstybės valdymas + valstybės tarnautojų asmeninė atsakomybė + nereikia vykti į valstybės instituciją + nereikia derintis prie valstybės institucijos darbo laiko (elektroninėje erdvėje paslaugos teikiamas 24 valandas per parą) 	<ul style="list-style-type: none"> -kelia potencialią grėsmę piliečių <i>privatumui</i> - dažnėja valdžios ir piliečių bendradarbiavimui tik elektroninėje erdvėje - valdžia kaupia vis daugiau <i>asmeninės informacijos</i> - skaitmeninio parašo technologijos vis dar tobulinamos ir nėra apibrėžiamos kaip labai patikimos

8 pav. Elektroninės valdžios privalumai ir trūkumai (sudaryta pagal Schuberto ir Häusler 2001)

Elektroninė valdžia tampa patogia priemone greitai gauti viešąją paslaugą, yra artimesnė piliečiams, tačiau jeigu naudojamosi elektroninėmis paslaugomis, reikalinga patikima fizinių ir juridinių asmenų identifikavimo sistema valstybės informacinėse sistemose, kuri galėtų saugiai ir tinkamai užtikrinti asmens duomenų teisinę apsaugą, kad administruojama viešoji paslauga būtų suteikiama tik tam asmeniui, kuriam ji skirta. Ir toliau tobulinant šią terpę galima teigiama linkme modernizuoti viešojo administravimo sistemą. Tačiau paraleliai būtina atkreipti dėmesį į pagrindinius e. valdžios trūkumus ir kaip įmanoma veiksmingiau juos minimizuoti, išskiriant tai, kad vienas iš esminių trūkumų - keliama potenciali grėsmė piliečių privatumui (Paliulis, 2012), (Domarkas, 2010).

Suformavus asmens duomenų apsaugos koncepciją, kurios įtvirtinimui didelę įtaką darė teisės į privatumą laipsniškas užtikrinimas, įvairios priežastys skatino atkreipti dėmesį į būtiną nuolatinį asmens duomenų sistemos modernizavimą. Lietuvoje visiems duomenims tvarkymo principai ir teisėtumo kriterijai taikomi bendri, neatsižvelgiant į tai, kokiam sektoriuje kaupiami asmens duomenys. Kadangi viešajame sektoriuje saugojami didesni asmens duomenų kiekiai, tai tikslinga prioritetinį vaidmenį skirti šiame sektoriuje kaupiamiems asmens duomenims. Nuo dvidešimto amžiaus technologijoms smarkiai įsiliejus į kiekvieno iš mūsų gyvenimą, asmens duomenų apsaugai tikslinga skirti dar didesnę dėmesį, nes internetas sudaro palankias sąlygas sistemų modernizavimui. Modernizuojant sistemas atsiranda naujų problemų. Kadangi internetas suteikia galimybę patogiau gauti paslaugas, tai buvo pradėti paslaugų teikimo sistemos pokyčiai viešajame sektoriuje. Elektroninę valdžią galima laikyti svarbia viešojo sektoriaus paslaugų teikimo modernizavimo priemone. Tačiau norint gauti viešąją paslaugą virtualioje erdvėje, būtina pateikti asmens duomenis. Todėl diegiant elektroninę valdžią ir gerinant viešųjų paslaugų teikimą vienas iš esminių aspektų - asmens duomenų apsaugos užtikrinimas, kuris taikomas trimis lygiais: valstybiniu, organizaciniu ir konkrečiam asmeniui.

2. ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS PROCEDŪRŲ SPECIFIKA: TEISINIS REGULIAVIMAS IR INSTITUCINIS PAGRINDAS

Tinkamas asmens duomenų apsaugos užtikrinimas yra kiekvienos demokratinės šalies svarbus reiškinys, kadangi užtikrinus šią apsaugą bus ginama pirmosios kartos teisė - asmens teisė į neliečiamumą. Todėl šiame skyriuje bus nagrinėjama asmens duomenų apsaugos sprendžiami probleminiai aspektai: analizuojamas asmens duomenų apsaugos teisinis reglamentavimas ir pateikiama, kokiais teisės aktais Europos Sąjunga ir mūsų valstybė užtikrina vienos iš pagrindinių žmogaus teisių – teisės į asmens privatumą - apsaugą.

2.1. Asmens duomenų apsaugos reguliavimas Europos Sąjungoje

Europos Sąjunga pasižymi supranacionalumo (angl. Supranationality) principu, kuris reiškia, kad Europos Sąjungos teisė yra viršesnė už nacionalinius teisės aktus. Atsižvelgiant į šį aspektą asmens duomenų apsaugos užtikrinimas remiasi šios sąjungos teisine specifika ir šios teisės atitinkamomis nuostatomis. Asmens duomenų apsaugos teisinę bazę sudaro direktyvos, reglamentai ir kiti teisės aktai.

Sparčiai leidžiami Europoje 1970 - 1998 m. nacionaliniai teisės aktai apie asmens duomenų apsaugos įtvirtinimą davė pirmas užuominas pradėti įtvirtinti asmens duomenų apsaugą tose srityse, kuriose jis dar nebuvo įtvirtintas. Europos mastu pradėta vykdyti įvairios permainingos, kurios užtikrintų asmens duomenų apsaugą Europos Sąjungoje. Įstojimas į Europos Sąjungą ne tik atvėrė naujas ekonominės ir socialinės raidos galimybes, bet ir įpareigojo, kad kiekviena ES narė tinkamai realizuotų Europos Sąjungos sukurtus principus ir vertybes, paskelbtus atitinkamuose teisės aktuose.

Europos Taryba leido ir priėmė tikslingus teisės aktus asmens duomenų apsaugos srityje. Ji labai aktyviai dalyvauja asmens duomenų apsaugos teisiniame procese, nes nuo jų sudarytų politinių gairių ir perspektyvų formuojamas asmens duomenų apsaugos reglamentavimas. Europos Sąjungos teisėje ilgai nebuvo specialaus dokumento, reglamentuojančio asmens duomenų apsaugą. Iki ES įkūrimo ir paraleliai ES vykdant tam tikrus pamatinius aspektus šioje srityje, tarptautiniu mastu jau buvo rūpinamasi šio klausimo įtvirtinimu: 1950 m. priimta *Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija*, kurios 8 straipsnyje įtvirtinta asmens teisė į privatumą. 1980 m. tarptautiniu mastu buvo įtvirtinti asmens duomenų tvarkymo aštuoni esminiai principai Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai priėmus *rekomendaciją dėl asmens privatumo apsaugos ir asmens duomenų judėjimo tarp valstybių narių gairių*. Pažymėtina, kad šie priimti principai nebuvo privalomi, tačiau jų pagrindu buvo leidžiami valstybių įstatymai asmens duomenų apsaugos srityje. Pastebėjus, kad technologijų nuolatinės plėtros apsuptyje sunkiau išsaugoti asmenų privatumą elektroninėje erdvėje, Europos Sąjunga pradėjo kurti teisinę bazę vadovaujantis jau tarptautiniu mastu padėtais pagrindais asmens duomenų apsaugos srityje (žr. 4 lentelę).

**4 lentelė. Europos Tarybos veikla, siekianti užtikrinti asmens duomenų apsaugą (sudaryta autorės pagal
Compilation of Council of Europe texts, 2010)**

Europos Tarybos veikla, siekianti užtikrinti asmens duomenų apsaugą			
Eil. Nr.	Paskelbimo data	Institucija, paskelbusi konvenciją arba rekomendaciją	Konvencijos ir rekomendacijų pavadinimai
1.	1981 m. sausio 28 d.	Europos Taryba	Konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su automatizuotu asmens duomenų tvarkymu
2.	1983 m.	ES Ministrų Taryba	Rekomendacija dėl asmens duomenų, naudojamų moksliniams tyrimams ir statistikai, apsaugos
3.	1985 m.	ES Ministrų Taryba	Rekomendacija dėl asmens duomenų, naudojamų tiesioginei rinkodarai, apsaugos
4.	1987 m.	ES Ministrų Taryba	Rekomendacija dėl asmens duomenų naudojimo policijos sektoriuje
5.	1989 m.	ES Ministrų Taryba	Rekomendacija dėl asmens duomenų naudojimo policijos sektoriuje
6.	1990 m.	ES Ministrų Taryba	Rekomendacija dėl asmens duomenų, naudojamų mokėjimo bei kitoms operacijoms, apsaugos
7.	1997 m.	ES Ministrų Taryba	Rekomendacija dėl medicininių duomenų apsaugos
8.	1999 m.	ES Ministrų Taryba	Rekomendacija dėl asmenų apsaugos atsižvelgiant į asmens duomenų rinkimą ir apdorojimą informacijos greitkeluose
9.	1999 m.	ES Ministrų Taryba	Rekomendacija dėl privatumo apsaugos internete

Pirmas svarus Europos Tarybos žingsnis žengtas 1981 m., kai priimta konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su automatizuotu personalinių duomenų apdorojimu. Iki šios konvencijos nebuvo bendros įstatyminės bazės, kuri reguliuotų asmens duomenų apsaugą išskirtinai elektroninėje erdvėje. Šia konvencija buvo įtvirtinta, kad dėl technologijų ir kompiuteriuose įdiegtų sistemų vartotojai galėjo pasiekti duomenų bazes, esančias kitose valstybėse. Pagrindinis konvencijos tikslas - ginti žmogaus asmeninį gyvenimą ir jo teisę į privatumą. Joje akcentuojama, kad asmens duomenų srautai smarkiai didėja kertant valstybių sienas. Nepaisant to, duomenys turi būti sąžiningai ir teisėtai tvarkomi, saugomi. Juos būtina naudoti konkrečiam ir teisėtam tikslui. Asmens duomenys turi būti laikomi taip, kad reikalui esant būtų galima papildyti trūkstamą informaciją tiek pačioje valstybėje tiek ir kirtus sienas. Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (1981) nurodoma, jog privaloma imtis priemonių, kurios užtikrintų asmens duomenų apsaugą ir neleistų netyčia ar neteisėtai sunaikinti, prarasti, neleistinais palikti juos prieinamus kitiems, keisti ar platinti. Europos Tarybos Konvencijos 5 straipsnyje išskiriama labai panašūs duomenų apsaugos principai kaip ir prieš metus išleistose EBPO Asmens privatumo apsaugos ir asmens duomenų judėjimo tarp valstybių narių gairėse. Visi principai orientuoti į tai, kad kertant sienas asmens duomenys būtų teisėtai ir saugiai valdomi. Asmens duomenų tvarkymas kertant sienas privalo būti vykdomas laikantis tokių pačių reikalavimų, kurie buvo aprašyti šio darbo pirmame skyriuje.

Sukurta bendras asmens duomenų apsaugos reikalavimų kompleksas gali padėti užtikrinti didesnę šių reikalavimų veiksmingumą. Tuo laiku (t.y., maždaug prieš 40 metų) buvo atkreiptas dėmesys, kad internetas vis labiau įsitraukia į žmonių gyvenimus, todėl būtinos priemonės, užtikrinančios apsaugą asmens duomenims virtualioje erdvėje. Pradėtos leisti Europos Tarybos įvairios rekomendacijos (žr. 4

lentelę). Šiose rekomendacijose (Compilation of Council of Europe texts, 2010) Europos Taryba akcentavo kelias svarbias Konvencijos taikymo sritis. Visos rekomendacijos susijusios su asmens duomenų apsauga arba privatumu internetinėje aplinkoje. Pažymėtina, kad iš 8 rekomendacijų (žr. 4 lentelę) 3 rekomendacijose įtvirtinta viešajame sektoriuje saugojamų asmens duomenų principai, 4 rekomendacijose įtvirtinta privačiame sektoriuje saugojami asmens duomenų principai, o rekomendacijoje, išleistoje 1989 m., įtvirtintus asmens duomenų naudojamo darbo santykius galima priskirti abejuose sektoriuose tvarkomiems duomenims.

Praėjus keliems metams po šios konvencijos išleidimo penkios Europos Bendrijos šalys pasirašė *Šengeno sutartį*. Pagal šią sutartį paskelbtas susitarimas dėl laipsniško bendrų (vidinių) sienų kontrolės panaikinimo (Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, 2014). 1990 m. birželio 19 d. buvo pasirašyta Šengeno sutarties taikymo konvencija, kurioje numatyta du pagrindiniai aspektai:

- panaikinti keitimąsi informacija, ypač srityje, kuri apima duomenis, galinčius būti reikšmingais kitoms šalims, kovojant su nusikalstamumu
- panaikinti kontrolę prie valstybių-narių bendrų sienų ir taip ją perkelti prie savo išorinių sienų

1999 m. gegužės 1 d. įsigaliojo Amsterdamo sutartis, o su ja kartu ir Šengeno susitarimai (angl. Schengen acquis), kurie tapo ES teisinės bazės dalimi. Buvo įtvirtinta, kad kiekviena šalis narė, tampanti ES dalimi, privalo laikytis Europos Sąjungos teisinėje bazėje reglamentuotų nuostatų. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime dėl nacionalinio Šengeno Acquis priėmimo veiksmų plane (2002) teigiama, kad pasirašius Šengeno sutartį buvo įdiegta Šengeno informacinė sistema (angl. Schengen Information System – SIS), pagal kurią buvo kuriama bendra informacinė sistema, susijusi su valstybių-narių policijos, muitinės ir imigracinių tarnybų duomenų bazėmis. Kadangi šioje sistemoje pateikiami duomenys apie asmenis, transporto priemones ir daiktus, tai atitinkamai reikėjo rūpintis ir saugumo klausimais. Nagrinėjant asmens duomenų apsaugos klausimą, pravartu išskirti Šengeno sutarties konvencijos IV skirsnio 3 skyrių, kuriame reglamentuojama asmens duomenų konfidencialumo klausimas Šengeno informacinėje sistemoje. Vadovaujantis šia sutartimi kiekviena šalis narė privalėjo įkurti kontrolės instituciją, kuri tikrina ar naudojant ir apdorojant duomenis, įtrauktus į Šengeno nacionalinę informacinę sistemą, nėra pažeidžiamos asmens teisės.

4 lentelė. Europos Sąjungos veikla, siekiant užtikrinti asmens duomenų apsaugą

Europos Sąjungos veikla, siekiant užtikrinti asmens duomenų apsaugą			
Eil. Nr.	Paskelbimo data	Institucija, paskelbusi teisės aktą	Sutarčių, direktyvų ir kt. pavadinimai
1.	1992 m. vasario 7 d.	Europos Parlamentas ir Taryba	Europos Sąjungos steigimo (Mastrichto) sutartis
2.	1995 m. spalio 24 d.	Europos Parlamentas ir Taryba	Direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo
3.	1997 m.m. gruodžio 15 d.	Europos Parlamentas ir Taryba	Direktyva 97/66/EB dėl asmens duomenų apdorojimo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje
4.	2002 m. liepos 12 d.	Europos Parlamentas ir Taryba	Direktyva 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje
5.	2006 m. kovo 15 d.	Europos Parlamentas ir Taryba	Direktyva 2006/24/EB dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų teikiant viešai prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius ryšių tinklus, saugojimo
6.	2009 m. lapkričio 25 d.	Europos Parlamentas ir Taryba	Direktyva 2009/136/EB iš dalies keičianti tris direktyvas ir reglamentą Nr. 2006/2004 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą
7.	2009 m. gruodžio 1 d.	Ratifikavo 27 Europos Sąjungos valstybės narės	Lisabonos sutartis
8.	2010 m. kovo 30 d.	Europos Parlamentas, Taryba ir Komisija	Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija
9.	2014 m. liepos 9 d.	Europos Komisija	Bendrojo duomenų apsaugos reglamento projektas

Kadangi Europos sąjungos teisėje ilgai nebuvo atitinkamo dokumento, kuris visapusiškai įtvirtintų žmogaus teisių apsaugą, tai šis trūkumas buvo papildytas Europos žmogaus teisių konvencijos nuostatomis. Konsoliduotos Europos Sąjungos ir Europos Bendrijos steigimo sutartyje (2004) teigiama, kad vėliau 1992 metais pasirašius Maastrichto arba Steigimo sutartį buvo nuspręsta šias nuostatas laikyti bendrais Europos bendrijų teisės principais (žr. 4 lentelę). Europos Sąjungos sutartyje (2004) teigiama, kad tai buvo pirmasis dokumentas, įtvirtinęs asmens duomenų apsaugos principus Europos Sąjungos mastu. Nors asmens duomenų apsaugos klausimui šioje sutartyje nėra skiriamas didelis dėmesys, tačiau F straipsnio 2 dalyje teigiama, kad Sąjunga gerbia pagrindines teises, kurias užtikrina 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašyta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija ir kurios kyla iš valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų kaip bendri bendrijos teisės principai. Įsakyme dėl duomenų apsaugos plėtojimo 2002-2004 metais programoje (2002) pabrėžiama, kad vėliau Europos Sąjunga, pabrėždama duomenų apsaugos svarbą, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje įtvirtino asmens teisę į asmens duomenų apsaugą 8 straipsnyje.

Pradėjus šalims kurti duomenų apsaugos teisę tarp šalių vyravo tam tikri skirtumai, pvz., XX a. devintajame dešimtmetyje Prancūzija grasino apriboti tam tikros asmeninės informacijos srautus į kaimyninę Italiją, kuri tuo metu dar nebuvo priėmusi asmens duomenų apsaugą garantuojančio teisės akto (Schwartz, 1995). Kai kurios šalys dar neturėjo duomenų apsaugą reglamentuojančių teisės aktų, pvz., Lietuva. Tokie skirtumai trukdė laisvam informacijos judėjimui ir kėlė papildomų nepatogumų

juridiniams ir fiziniams asmenims. Skirtingi šalyse asmens duomenų apsaugos teisės lygiai privedė prie to, kad Europos Sąjunga pradėjo leisti direktyvas.

Siekiant užtikrinti patikimesnę apsaugą asmens duomenims 1995 metais pasirodė direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, kuri harmonizavo nacionalinius šios srities teisės aktus. Leidinyje „Duomenų apsauga teismų sistemoje“ (2006) pabrėžiama, kad ši direktyva tuo metu buvo svarbiausias Europinio lygio dokumentas vertinant asmens duomenų apsaugą. Toks pripažinimas suteiktas dėl to, kad joje apibrėžtos bendrosios asmens duomenų tvarkymo teisėtumo taisyklės, teisinio poveikio priemonės, atsakomybė ir sankcijos. Teisiškai reglamentuoti tie atvejai, kai asmens duomenys perduodami trečiosioms šalims. Pradėta rūpintis vienodu asmens duomenų ir privatumo apsaugos lygio visiems elektroninių ryšių paslaugų vartotojams įtvirtinimu. Dėl to kilo būtinybė skaitmeniniams tinklams nustatyti specialias teises nuostatas. Šia direktyva norima apsaugoti fizinių asmenų pagrindines teises ir laisves bei juridinių asmenų teisėtus interesus dėl didėjančių automatinio duomenų kaupimo ir tvarkymo išteklių. Pagal šią direktyvą duomenų apsauga netaikoma tada, kai duomenys tvarkomi tik asmeniniams tikslams ar namų ūkio reikmėms (pvz., asmeninis kompiuterinis). Taip pat kai kurios sritys pavestos reguliuoti nacionaliniu lygmeniu (pvz., valstybės saugumo, gynybos ar operatyvinės sritys), o tai reiškia, kad nacionalinė įstatyminė bazė užtikrina individų saugumą šiose srityse.

1997 metai reikšmingi tuo, kad Europos Parlamentas ir Taryba išleido direktyvą 97/66/EB dėl asmens duomenų apdorojimo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje. Šia direktyva siekiama, kad elektroninių ryšių paslaugų rinkoje ir technologijų raidos kontekste būtų užtikrinta asmens duomenų ir privatumo apsauga visiems elektroninių ryšių paslaugų vartotojams. Taip pat šioje direktyvoje atkreipiamas dėmesys į asmeninio gyvenimo neliečiamumo svarbą privačiame sektoriuje. Teigiama, kad svarbu užtikrinti duomenų konfidencialumą bei apsaugoti asmens privatumą saugiai diegiant naujas technologijas. Vėliau atsižvelgiant į pakitusią išorinę aplinką, direktyva 97/66/EB buvo papildyta dėl elektroninių ryšių paslaugų rinkų ir technologijų raidos. Buvo užtikrinamas vienodas asmens duomenų ir privatumo apsaugos lygis visiems viešųjų elektroninių ryšių paslaugų naudotojams. Todėl direktyva 97/66/EB nuo 17 straipsnio 1 dalies buvo panaikinta ir pakeista į direktyvą 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje. 2008 m. rugsėjo 24 d. buvo priimta Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, iš dalies keičianti Direktyvą 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais. Šia direktyva norima užtikrinti visapusišką piliečių pagrindinių teisių į privataus gyvenimo apsaugą bei jų asmens duomenų apsaugos gerbimą.

2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2006/24/EB dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų teikiant viešai prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius

ryšių tinklus, saugojimo ir iš dalies keičianti direktyvą 2002/58/EB, nustatoma pareiga saugoti tam tikrus duomenis, kad juos būtų galima pateikti nacionalinėms institucijoms. Taip pat siekiama suvienodinti valstybių narių nuostatas, susijusias su viešai prieinamų elektroninių ryšių paslaugų ir viešųjų ryšių tinklų teikėjų pareigomis saugant tam tikrus duomenis, kurie yra jų generuojami. Taip užtikrinti, kad duomenys būtų prieinami sunkių nusikaltimų atvejais taip, kaip jie apibrėžti kiekvienos valstybės narės nacionalinėje teisėje, tyrimo, atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo tikslu.

Kadangi išorinė aplinka nuolat keičiasi, tai būtinas nuolatinės teisinės sistemos papildymas ir koregavimas. Matoma, kad jį Europos Sąjunga atliko pakankamai stabiliai – kas keleri metai. 2009 metais vėl atlikti aukščiau minėtų direktyvų keitimai ir priimta direktyva 2009/136/EB iš dalies keičianti direktyvą dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis, direktyvą 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje ir reglamentą Nr. 2006/2004 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą, bendradarbiavimo.

Su Lisabonos sutartimi atėjo atitinkami pakeitimai, susiję su asmens duomenų apsauga. Ratifikavus šią sutartį buvo patvirtinta, kad į sprendimų priėmimą įtraukiamas Europos Parlamentas, kuris tiesiogiai atstovauja ES piliečių interesus. Be to, asmens duomenų apsaugos reglamentavimas buvo perkeltas į ES reguliavimo sritį. Lisabonos sutarties reikšmė asmens duomenų apsaugai išryškėja dėl to, nes ši sutartis skirtingai nuo ES ir Europos Bendrijos steigimo sutarčių įtvirtina aiškią nuostatą asmens duomenų apsaugos srityje. Ši nuostata reglamentuota Lisabonos sutarties (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo su Lisabonos sutartimi pakeistas Europos Bendrijos steigimo sutarties pavadinimas) 16 b straipsnio 1 dalyje: „Kiekvienas asmuo turi teisę į savo asmens duomenų apsaugą“. Ši nuostata neilgai trukus buvo pakartotinai įtvirtinta ES pagrindinių teisių chartijos 8 straipsnio 1 dalyje. Šios chartijos 8 straipsnio 2 dalis užtikrina bendrus duomenų naudojimo reikalavimus:

- apdorojami sąžiningai tam tikrais nurodytais tikslais;
- atitinkamam asmeniui sutinkant arba remiantis kitais įstatymu numatytais teisėtais pagrindais;
- kiekvienas asmuo turi teisę susipažinti su surinktais apie jį duomenimis;
- kiekvienas asmuo turi teisę reikalauti ištaisyti duomenis

ES pagrindinių teisių chartijos 8 straipsnio 3 dalyje ir Lisabonos sutarties 16 straipsnio 1 dalyje įtvirtinama, jog kiekvienas turi teisę į savo asmens duomenų apsaugą. Asmens teises į duomenų apsaugos kontrolę generuoja atitinkama nepriklausoma institucija. Taip per kelis dešimtmečius ES priėmus teisės aktus, kurie tiesiogiai paveikė asmens duomenų apsaugos klausimą, 2010 m. priėmus chartiją buvo aiškiai suformuluoti asmens duomenų apsaugos reikalavimai. Tačiau nuolat kintančios įvairios šią teisę sąlygojančios išorinės aplinkybės privedė prie visiškai naujo pakeitimo šioje srityje – asmens duomenų apsaugos reglamento išleidimo projekto (žr. 9 pav.).

Asmens duomenų apsaugos reglamento pakeitimai (įsigalios nuo 2016 m.):

Visoje Europoje vienodas baudų už asmens duomenų apsaugos pažeidimus didinimas: baudos iki 1 milijono eurų arba 2 procentų metinių pasaulinių bendrovės pajamų	Griežtesni sutikimas dėl duomenų naudojimo, kuris turi būti aiškus. Jis negalėtų būti dvejopas ar numanomas.
Teisė būti pamirštam. Vartotojui suteikiama teisė reikalauti, kad būtų ištrinti jo duomenys bendrovės, kuri pvz., tvarko jo asmens duomenis rinkodaros ir kitais tikslais.	Daugiau informacijos asmeniui, kurio duomenys tvarkomi
Skubus (instituciją ir asmenis reikėtų informuoti per 24 valandas nuo duomenų saugumo pažeidimo) priežiūros institucijos ir asmenų informavimas apie duomenų apsaugos pažeidimus:	Nereikia pranešti apie duomenų tvarkymą priežiūros institucijai. Prieš pradėdant duomenų tvarkymą, kuris kelia grėsmių asmenų privatumui, atlikti tokio duomenų tvarkymo poveikio įsivertinimą.
Numatoma, kad didelius duomenų kiekius tvarkantys subjektai privalėtų paskirti už duomenų apsaugą atsakingą vidaus pareigūną	Trečiųjų šalių bendrovės, kurios siūlys paslaugas ES gyventojams privalės su asmens duomenimis susijusią informaciją tvarkyti pagal naujuosius ES reikalavimus;
Dokumentų tvarkymo procesas taip pat siūlomas griežtesnis. Planuojama, kad būtų įpareigotas subjektas, kuris detaliai dokumentuotų duomenų tvarkymo veiklą;	„Vieno langelio“ principas. Verslo kontrolė bus pagrindinėje įsisteigimo vietoje. Jeigu kontrolės institucija veikia keliose šalyse, tai duomenų valdytojas kontroliuojamas tik pagrindinėje įsisteigimo vietoje

9 pav. Asmens duomenų politikos pakeitimai Asmens duomenų apsaugos reglamente (sudaryta pagal Commission proposes a comprehensive reform of the data protection rules, 2014; Zaleskis, 2012; Degutis, 2014).

J. Zaleskis (2012) teigia, kad socialiniai tinklai, nepageidaujami el. pašto laiškai, paieškos sistemos, debesų kompiuterija, geolokacinės paslaugos ir kiti technologiniai reiškiniai anksčiau nekėlė tokių iššūkių privatumui, kokie keliami dabar. Europos Komisija nusprendė reformuoti asmens duomenų apsaugos politiką ir 2014 m. liepos 9 d. Milane vykusiam neformaliame ministrų susitikime absoliuti dauguma valstybių narių pritarė Bendrojo duomenų apsaugos reglamento projekte apibrėžtiems specialių duomenų tvarkymo atvejams (žr. 10 Pav.). ES duomenų apsaugos reglamentas bus vienas visose ES valstybėse narėse tiesiogiai taikomas teisės aktas. Jis pakeis 1995 m. duomenų apsaugos direktyvą, kurios nuostatas kiekviena ES valstybė narė perkėlė į nacionalinius įstatymus pasirinkta forma. Direktyvos statusas ir abstraktumas nulėmė, kad kai kurie duomenų apsaugos aspektai ES narėse yra reguliuojami ir interpretuojami skirtingai. Anot J. Zaleskio (2012), „skirtingą požiūrį į duomenų apsaugos skirtumus Europos Sąjungoje galima iliustruoti lietuviškais pavyzdžiais:

Lietuvoje nėra specialių reikalavimų darbuotojų duomenų tvarkymui, įskaitant jų elektroninio pašto ir naudojimosi internetu kontrolę, kaip ir duomenų apsaugai virtualioje erdvėje, duomenų tvarkymui tarptautinėse įmonių grupėse“. Taip pat jis akcentavo, kad pasitaiko atvejų, jog ES narėse išsiskiria ir reguliavimo taikymas, pvz., Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija į fundamentalų klausimą – kam tenka atsakomybė, kai duomenis kartu tvarko kelios bendrovės, atsakydavo skirtingai nei priežiūros institucijos kitose ES valstybėse narėse. Pažymėtina, kad valstybėms narėms suteikiama pakankama veiksmų laisvė nustatant viešajam sektoriui taikytinus duomenų apsaugos reikalavimus, tačiau jie turi atitikti Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos reikalavimus. Reglamentu siekiama sustiprinti asmenų teises į privatumą internete ir paskatinti Europos skaitmeninės ekonomikos augimą. Taikant vieną bendrą teisės aktą, nebeliktų dabar esančių skirtumų dėl direktyvos taikymo (Europäische Kommission, 2012).

Apibendrinant galima teigti, kad ES veiksmai turi ypatingą galią asmens duomenų apsaugos srityje. Kiekvienas veiksmas, t. y., išleista direktyva, reglamentas ar pasirašyta sutartis daro tiesioginę įtaką visiems asmens duomenų apsaugos dalyviams, nes ji ne tik formuoja asmens duomenų generavimo ypatumas, nustato tikslus terminų vartojimus, bet ir sąlygoja fizinių ir juridinių asmenų atsakomybę. Pažymėtina, kad asmens duomenų apsauga šiai dienai yra aktuali problema, nes Europos Sąjunga imasi konkrečių veiksmų keisti šią politiką, nuo 2016 m. turėtų įsigaliooti asmens duomenų apsaugos reglamento projektas.

2.2 Asmens duomenų apsaugos reguliavimo Lietuvoje analizė

Po 1990 m., kai Lietuva tik išsikovojo nepriklausomybę, nebuvo priimtų teisės aktų, įtvirtinančių teises į privataus gyvenimo apsaugą. Viskas pradėjo kurtis su laiku. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. I-1136 buvo priimtas įsipareigojimas laikytis Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos nuostatų ir prisijungta prie Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto (Petraitytė, 2011). Tačiau po 1991 m. Lietuva pradėjo savo nacionalinio reglamentavimo kūrimą asmens duomenų apsaugai. Pirmos privatumo užuomazgos buvo įtvirtintos konstitucijoje ir Seimo nutarimuose. Vėliau priimti pagrindiniai teisės aktais, įtvirtinantys asmens duomenų apsaugos klausimą. Atkreipiant dėmesį į tai, kaip turi būti saugojami tam tikros konkrečios srities duomenys viešajame sektoriuje, teisės aktų sąrašas gali tapti itin ilgu, todėl analizė apsiribuoja tik tam tikra jų dalimi. Apačioje analizuotų teisės aktų pasirinkimą nulėmė teisininko L. Markausko (2015) išskirtų teisės aktų prioritetinė tvarka. Šie įstatymai analizuojami atliekant tradicinę dokumentų analizės metodą ir pasirinkus vidinės analizės kategoriją.

Pirmasis teisės aktas, įtvirtinęs asmens duomenų apsaugos apraiškas, nes jame buvo įtvirtinta privataus gyvenimo neliečiamumo klausimas, yra didžiausią juridinę galią Lietuvoje turintis teisės aktas – 1992 m. spalio 25 d. priimta *Lietuvos Respublikos Konstitucija*. Lietuvos Respublikos

Konstitucijos 22 str. skelbiama apie žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą. Lietuvos Konstitucijoje asmens privatus gyvenimas traktuojamas kaip kiekvieno asmens atitinkama sritis, į kurią niekas negali be asmens žinios įsikišti. Ši neliečiama asmens sritis - tai jo asmeninis, šeimyninis gyvenimas, asmens garbė ir orumas. Konstitucijoje įtvirtinama visos pamatinės žmogaus teisės, todėl netaikoma išimtis ir teisei į asmens privatumą.

Nagrinėjant asmens duomenų apsaugos teisinį reglamentavimą pravartu išskirti tuos metus, kai Lietuva ruošėsi stojimui į Europos sąjungą. Įsakyme dėl duomenų apsaugos plėtojimo 2002-2004 metais programoje (2002) pažymėtina, kad ruošiantis narystei ES Lietuva žengė tokius itin svarbius žingsnius, įtvirtinant asmens duomenų apsaugos klausimą (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Lietuvos veiksmai asmens duomenų apsaugos srityje ruošiantis narystei Europos Sąjungoje (sudaryta pagal įsakymą dėl duomenų apsaugos plėtojimo 2002-2004 metais programos)

Priėmimo data	Lietuvos veiksmai asmens duomenų apsaugos srityje prieš įstojant į Europos Sąjungą
2000 m. vasario 11 d.	Lietuva pasirašė 1981 m. priimtą Konvenciją dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu
2001 m. vasario 20 d.	Lietuvos Respublikos Seimas priėmė įstatymą „Dėl Konvencijos dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu su Europos Tarybos Ministrų Komiteto priimtomis pataisomis ratifikavimo“
2001 m. lapkričio 8 d.	Lietuva pasirašė Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2001 m. gegužės 23 d. priimtą Konvencijos ETS Nr. 108 papildomą protokolą dėl priežiūros institucijų ir duomenų srautų, kertančių valstybės sienas. Šioje konvencijoje įtvirtinama, kad priežiūros institucijos yra laikoma kaip tinkama teisės gynimo priemonė ir esminė demokratinės visuomenės duomenų apsaugos priežiūros sistema.
2001 m. gruodžio 22 d.	Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1625 buvo patvirtinta Informacijos technologijų saugos valstybinė strategija, kuri skirta vykdyti informacijos technologijų saugos teisinio reglamentavimo plėtrą bei nustatyti bendruosius duomenų saugos reikalavimus pagal duomenų kategorijas, atsižvelgiant į tarptautinius standartus, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos, NATO ir Europos Sąjungos rekomendacijas

Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje įtvirtinti du įstatymai, tiesiogiai reglamentuojantys asmens duomenų apsaugą, ir visa eilė įstatymų, kurie įtvirtina specifinių asmens duomenų apsaugą arba teisę į privatumą tam tikroje srityje. Pažymėtina, kad specifinio asmens duomenų tvarkymo kategorijos dažniausiai siejamos su viešajame sektoriuje tvarkomais duomenimis, todėl yra aktualesnės viešojo sektoriaus institucijoms. Specifikacijos apima tokias sritis kaip pvz., sveikata, nusikaltimai, nepilnamečiai ir kt., kai turima vadovautis ne tik pagrindinio šios srities įstatymo nuostatomis, bet ir papildomų įstatymų nuostatomis tam, kad saugiai būtų disponuojama asmens duomenimis. Specialios srities duomenims reikalinga papildoma apsauga. Apačioje analizuojami teisiniai aktai atrinkti pasinaudojant oficialia teisės aktų registre skelbiama informacija ir atsižvelgiant į tai, kokius įstatymus išskyrė L. Markauskas seminario medžiagoje (2015) kaip pagrindinius šios srities įstatymus (žr. 6 lentelę).

Peržvelgus teisinę bazę galima teigti, kad šiandien Lietuvoje asmens duomenų teisinis įtvirtinimas yra gana platus. Asmens duomenų tvarkymo taisyklės buvo itin dinamiškos. Daugelis sričių, kurios susijusios su asmens duomenimis, yra apibrėžtos atitinkamame įstatyme ir įpareigoja,

kad duomenų valdytojas saugiai apdorotų svarbią asmens informaciją. Pažymėtina, kad visi šie įstatymai nuo jų išleidimo metų iki dabar buvo redaguoti ne vieną kartą.

6 lentelė. Įstatymai, įtvirtinantys asmens duomenų apsaugą Lietuvoje

Nacionalinis įstatymas, kuris tiesiogiai įtvirtina asmens duomenų apsaugą:		
Eil. Nr.	Priėmimo data	Įstatymas
1.	1996 m. birželio 11 d.	Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas
Nacionaliniai įstatymai, kur duomenys tvarkomi ne tik vadovaujantis aukščiau minėtų įstatymo nuostatų, bet ir apima specialių duomenų tvarkymą labiau įtvirtinant privatumo koncepciją:		
Eil. Nr.	Priėmimo data	Įstatymas
1.	1996 m. spalio 3 d.	Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas
2.	2000 m. liepos 18 d.	Reklamos įstatymas
3.	2004 m. kovo 18 d.	Advokatūros įstatymas
4.	2004 m. balandžio 15 d.	Elektroninių ryšių įstatymas
5.	2006 m. gegužės 25 d.	Informacinės visuomenės paslaugų įstatymas
6.	2006 m. liepos 11 d.	Visuomenės informavimo įstatymas
7.	2011 m. balandžio 21 d.	Asmens duomenų, tvarkomų vykdančios policijos ir teisminių bendradarbiavimą bylose, teisinės apsaugos įstatymas

Analizuojant įvairius klausimus svarbų vaidmenį suvaidina kitų užsienio šalių praktika. Todėl Lietuvoje (kitose šalyse jau daug anksčiau) palyginti vėlai buvo pradėtas kurti ordinarinio lygmens teisinis reguliavimas, generuojantis fizinių asmenų informacijos tvarkymą ir saugumą. 1996 m. priimtas pats svarbiausias įstatymas, reglamentuojantis asmens duomenų apsaugą - *Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas*, kuris buvo tik iš dalies suderintas su Europos Parlamento ir Tarybos bendrąja direktyva „Dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir laisvo tokių duomenų judėjimo (95/46/EB)“. Šiame įstatyme įtvirtinama informacijos apie fizinius asmenis valstybės kompiuterizuotose informacinėse sistemose rinkimo, kaupimo, apdorojimo, saugojimo, naudojimo ir teikimo reikalavimai, orientuojamasi į privataus subjekto informaciją. Šio įstatymo paskirtis - saugoti asmens duomenis, kurių sutvarkymas ar apipavidalinimas gali pakenkti pačiam duomenų subjektui ar su juo susijusiems asmenims. Įstatyme išskirti tvarkymo kriterijai. Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo vykdymą prižiūri Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija. Sunaikinti turimą informaciją galima tik gavus Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos ir Lietuvos archyvų departamento leidimą. Taip pat asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme pažymima, kad informacija apie privatų gyvenimą gali būti skelbiama be žmogaus sutikimo tik tais atvejais, kai tai padeda atskleisti įstatymų pažeidimus, nusikalstamas veikas arba turi visuomeninę reikšmę. Kitais atvejais asmens teisė į privatumą turi būti gerbiama, neliečiama ir viskas daroma jam apie tai žinant. Galima teigti, kad įstatyme apibrėžtos pakankamai griežtos ir siauros taisyklės, kurios nusako, kaip reikia tinkamai tvarkyti asmens duomenis. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad duomenis pradėjo tvarkyti ne tik viešosios, bet ir privačios įstaigos, taip pat į tai, kad prasidėjo paslaugų diversifikacija, t.y., subjektams reikia tvarkyti vis gausesnę ir įvairesnę informaciją, tai asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas turi įtvirtinti daug klausimų, susijusių su asmens duomenimis.

Todėl šis įstatymas buvo redaguotas, keistas ir papildytas iki dabar dešimt kartų (žr. 3 priedą). Iš viso per šį laikotarpį pakeista daug straipsnių, taip pat įstatymas papildytas naujais straipsniais. Dažniausiai keičiami pirmi beveik iš eilės straipsniai, taisomi tvarkymo ir teisėtumo kriterijai, plečiamas įstatymo tikslas. Lentelėje (žr. 3 priedą) matoma, kad pirmas taisymas atliktas 1998 m., antras - 2000 m. 2000 m. priimta nauja asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo redakcija. Ši redakcija buvo ypatinga tuo, kad nacionalinis teisinis reguliavimas, susijęs su asmens duomenų tvarkymo klausimu, buvo iš dalies suderintas su 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir su 1997 m. gruodžio 15 d. direktyva 97/66/EB „Dėl asmens duomenų apdorojimo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje“. Įstatyme atsižvelgus į minėtos direktyvos nuostatas buvo dalinai pakeistas asmens duomenų apsaugos tikslas (1996 m. įstatyme tikslas - ginti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisę tvarkant asmens duomenis, 2000 m. įstatymo redakcijoje - ginti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisę ryšium su asmens duomenų tvarkymu ir sudaryti sąlygas laisvam asmens duomenų judėjimui), teisė ginti žmogaus neliečiamumą, sumažinta ypatingų asmens duomenų teisėti kriterijai bei automatizuotu būdu tvarkomų sistemų taisyklės. Pažymėtina, kad buvo nustatyta teisėto asmens duomenų tvarkymo pagrindai, duomenų subjektų teisės, duomenų valdytojų pareigos ir įstatymo vykdymą prižiūrinčios institucijos Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos įgaliojimai (Oficialusis leidinys, 1995). Pagrindinio asmens duomenų apsaugos įstatymo pakeitimas buvo atliktas ir 2002 m. Tačiau jis buvo itin nedidelis, koreguota tik trys straipsniai. Iš šių koregavimų 15 straipsnio 4 dalis ir 17 straipsnio 3 dalis pripažintos netekusios galios, o papildytas buvo tik dešimtas straipsnis, kuriame orientuojamasi į asmens duomenų tvarkymą rinkimų, referendumo, piliečių įstatymų leidybos iniciatyvos tikslais. 2003 metais atliktas dar vienas šio įstatymo pakeitimas. Tai laikotarpis, kai Lietuva ruošėsi narystei Europos Sąjungoje. Įsakyme dėl duomenų apsaugos plėtojimo 2002-2004 metais programoje (2002) nurodoma, kad rengiantis narystei tapo būtina suderinti duomenų apsaugos teisinę bazę su Europos Bendrijų teise, stiprinti inspekcijos funkcionalumą ir suteikti jai didesnę nepriklausomumo laipsnį, tęsti mokymus Inspekcijos personalo kvalifikacijai kelti. 2008 m. padarytos reikšmingos pertvarkos asmens duomenų apsaugos įstatymo srityje. Šiuo įstatymo pakeitimu siekiama griežčiau reguliuoti asmens duomenų tvarkymą. Nauja įstatymo redakcija sugriežtino asmens kodo naudojimą – nes nuo 2009 m. yra griežtai draudžiama viešai skelbti asmens duomenų kodą. Be to, šiais metais nustatyta papildomi reikalavimai asmens duomenų rinkimui ir tvarkymui būtent rinkodaros tikslams. Nuo šių metų kiekvienas duomenų valdytojas sudaro aiškią ir lengvai įgyvendinamą galimybę asmeniui išreikšti sutikimą ar nesutikimą dėl jo asmens duomenų tvarkymo tiesioginės rinkodaros tikslams. Didelis dėmesys skiriamas vaizdo stebėjimui. Nustatyta konkretūs tikslai, kada galima filmuoti asmens duomenis (gali būti filmuojama siekiant užtikrinti visuomenės saugumą, viešąją tvarką, apginti asmenų gyvybę, sveikatą, turtą ir kitas

asmenų teises ir laisves) ir konkretizuoti atvejai, kada kitų asmenų filmuoti negalima, informavimo reikalavimai apie filmuojamas vietas. Naujausioje redakcijoje išskiriamas tiesioginės rinkodaros aspektas. Įstatyme reglamentuojama, kad tiesioginės rinkodaros tikslu skambinti ar siųsti trumpąsias žinutes į asmeninį telefono numerį galima tik gavus išankstinį vartotojo sutikimą. Taip yra dėl to, nes telefono numeris yra asmens duomenys, o asmens duomenys gali būti tvarkomi tik gavus teisinį pagrindą – išankstinį asmens sutikimą.

Aptarus teisės aktą, kuris tiesiogiai susijęs su asmens duomenų apsauga, t.y., juo vadovautis privalo kiekvienas asmens duomenis saugojantis subjektas, tikslinga aptarti kitus nacionalinius įstatymus, kurie tiesiogiai įtvirtina specifinio asmens duomenų tvarkymo kategorijas arba tam tikros srities privatumo apraiškas. Šalia bendrai nustatytų asmens duomenų apsaugos reikalavimų reikia taikyti papildomus, atitinkamos srities reikalavimus tam, kad saugiai būtų disponuojama asmens duomenimis, nes specialios srities duomenims reikalinga papildoma apsauga. Žemiau bus aptarti skirtingas viešąsias sritis įtvirtinantys septyni teisės aktai. Pažymėtina, kad tokių teisės aktų sąrašą galima plėsti, nes sričių sąrašas, kurios siejasi su specifiniais asmens duomenų apsaugos aspektais arba privatumu, yra ilgas ir čia pateiktas negalutinis. Kadangi šio darbo teorinėje dalyje buvo aptartos sąvokų „privatumas“ ir „asmens duomenų apsauga“ santykis, todėl ir aptariant teisės aktus išskirti ne tik tie teisės aktai, kurie įtvirtina teisę į asmens duomenų apsaugą, bet ir tie teisės aktai, kurie rūpinasi asmens privatumu. Vienuose įstatymuose labiau išryškėja privatumo koncepcijos svarba, o kitose – asmens duomenų apsaugos.

Septynių teisės aktų analizė pradedama 2011 m. išleistu įstatymu *Asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą bylose teisinės apsaugos įstatymu*. Šis įstatymas iš visų kitų toliau nagrinėjamų išsiskiria tuo, nes jame didelis dėmesys skiriamas kvalifikuotam ypatingu asmens duomenų valdymui. Todėl jis tampa itin svarbiu nagrinėjant asmens duomenų apsaugos klausimą. Šio įstatymo tikslė iš karto tiksliai apoliuojama į konkrečių teisių garantavimą - užtikrinti fizinių asmenų pagrindines teises, ypač teises į privataus gyvenimo neliečiamumą ir teises į asmens duomenų apsaugą, apsaugą tvarkant asmens duomenis vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose. Pažymėtina, kad šis įstatymas svarbus tiek vertinant privatumo svarbą, tiek asmens duomenų apsaugą. Jame konkrečiai apibrėžta, kokie yra šios srities asmens duomenų tvarkymo reikalavimai (4 straipsnis), taisymo, sunaikinimo ir blokavimo galimybės (5 straipsnis), saugojimo terminai (7 straipsnis), iš kitų kompetentingų institucijų gautų duomenų tvarkymo specifika (8 straipsnis), kontrolė, baudos ir visa bendra informacija tvarkant asmens duomenis policijos ir teisminėse bylose. Sampratos „privatumas“ reikšmė šiame įstatyme išryškėja tuomet, jeigu privatumą interpretuosime kaip asmeninės informacijos valdymą. Tinkamas ypatingų asmens duomenų tvarkymas teisminėse bylose užtikrina teisę į privatumą. Šiame įstatyme nėra aprašyta tiesioginių veiksmy, kaip reikia užtikrinti teisę į privatumą. Tačiau vadovaujantis prielaida, kad užtikrinus teisę į

asmens duomenų apsaugą tam tikra prasme bus užtikrinta ir teisė į privatumą, šio įstatymo nuostatos tampa itin artimos abejoms šiame darbe nagrinėjamos teisėms.

Privatumo aspektui didelis dėmesys skiriamas *reklamos įstatyme*. Kasdien susiduriame su įvairiausio pobūdžio prekių ir paslaugų reklama visuomenės informavimo priemonėse ar parduotuvių vitrinose ar reklamose, kuriose reklamuojami asmenys. Nagrinėjant asmens duomenų apsaugos klausimą galima išskirti tuos reklamos įstatymo straipsnius, kuriuose įtvirtinama, kokia informacija apie asmenis gali būti skleidžiama reklamos tikslams ir kada nėra pažeistas asmens privatumas reklamuojant, o kada yra. Lietuvos reklamos įstatyme apie asmens privatumo klausimui nėra skiriamas itin didelis dėmesys, tačiau įtvirtinta, kad draudžiama reklamuoti, jeigu be fizinio asmens sutikimo minimas jo vardas, pavardė, pateikiama jo nuomonė, informacija apie jo privatą ar visuomeninį gyvenimą, turtą, naudojamas fizinio asmens atvaizdas. Šiame įstatyme tiesiogiai nėra vartojamos sąvokos „asmens duomenys“ arba „duomenų apsauga“. Labiau orientuojamasi į privatumo koncepciją. Pažymėtina, kad vertinant asmens privatumą nėra tikslingai nagrinėti ginamas vartotojų teises ir teisėtus jų interesus. LR vartotojų teisių ginimo įstatyme teigiama, kad Lietuvoje įtvirtintos pagrindinės devynios teisės, o vartotojų teisių apsaugos sritys yra prekių pirkimas-pardavimas ir su jomis susijusios paslaugos, visos atlygintinos paslaugos, kai prekės įsigyjamos ar paslaugos teikiamos vartotojams, todėl jos visiškai ne koreliuoja su teise į privatumą. Pažymėtina, kad norint reklamuoti, svarbu atkreipti dėmesį ir į kitus reikalavimus, pvz., nepažeisti visuomenės moralės principų, nežeinti kito žmogaus garbės ir orumo, neskatinti prievartos ar agresijos ir kt. Visi šie aspektai taip pat turi tam tikrą sąsają su privatumo koncepcija, nes tik gerbiant kitą asmenį bus išsaugojamas jo privatumas.

Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatyme įtvirtina ir privatumo ir asmens duomenų apsaugos klausimus. Visas dešimtas straipsnis reglamentuoja teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą išskiriant sveikatos duomenų reikšmę. Dešimtame straipsnyje įtvirtinama, kad pacientų privatus gyvenimas yra neliečiamas, o sveikatos priežiūros įstaigose duomenys apie paciento buvimą sveikatos priežiūros įstaigoje, jo sveikatos būklę, jam taikytas diagnostikos, gydymo bei slaugos priemonės įrašomi į sveikatos apsaugos ministerijos nustatytos formos ir rūšių pacientų medicinos dokumentus - tai darant turi būti užtikrinama paciento privataus gyvenimo apsauga ar paciento interesai ir gerovė yra svarbesni už visuomenės interesus. Sveikata apima konfidencialią informaciją, yra priskiriama ypatingiems asmens duomenims. Gydantis gydymosi įstaigoje asmuo vienareikšmiškai apie save palieka daug informacijos, o jos nutekinimas tretiesiems asmenims gali atnešti daug neigiamų pasekmių. Todėl valstybiniu lygmeniu įtvirtinama teisė į privatumą gydymosi metu ir po jo. Sveikatos duomenys yra tvarkomi vadovaujantis asmens duomenų apsaugos įstatyme įtvirtintomis nuostatomis ir teisingumo kriterijais, skirtiems ypatingiems duomenimis, o privataus gyvenimo neliečiamumo svarba, susijusi su sveikata ir gydymu, konkrečiai įtvirtinta šiame įstatyme.

Kitas svarbus įstatymas vertinant asmens duomenų apsaugą – tai *elektroninių ryšių įstatymas*. Susikūrus elektroninei komercijai, plėtojantis elektroninėms paslaugoms, plečiantis finansinių ir viešųjų paslaugų spektrui tapo būtina asmens tapatybę identifikuoti ne tik fiziniėje, bet ir elektroninėje erdvėje. Todėl buvo išleistas įstatymas orientuotas į asmens duomenų apsaugos įtvirtinimą elektroninėje erdvėje. Jame reglamentuojama kaip turi tvarkyti institucijos, teikiančios paslaugas, asmens duomenis. Įstatyme teisiškai reglamentuojami visuomeniniai santykiai, susiję su elektroninių ryšių paslaugomis, tinklais ir su jais susijusios priemonės bei paslaugos. Įtvirtintas elektroninių ryšių išteklių naudojimas, taip pat visuomeniniai santykiai, susiję su radijo įrenginiais, galiniais įrenginiais ir elektromagnetiniu suderinamumu. Šis priimtas įstatymas sudarė palankias galimybes stiprinti duomenų saugumą. Šiame teisės akte yra apibrėžti tokie aspektai, kurie anksčiau dar nebuvo reglamentuoti: 69 straipsnio 1 dalyje įtvirtinama, kad galima naudoti elektroninių ryšių paslaugas, įskaitant elektroninio pašto pranešimų siuntimą, tiesioginės rinkodaros tikslu tik gavus išankstinį abonento ar registruoto elektroninių ryšių paslaugų naudotojo sutikimą. Taip pat teigiama, kad minėtos įstatymo nuostatos pažeidžiamos siunčiant nepageidaujamus el. pašto pranešimus. Šiame įstatyme atkreipiamas dėmesys į grėsmes asmens duomenų apsaugai, kurios atsiranda elektroninėje erdvėje. Pirmą kartą nacionaliniu lygmeniu užakcentuojama elektroninių ryšių plotmėje vykdomi įvairaus pobūdžio aspektai, kurių neužtikrinus pažeidžiama asmens teisė į privatumą arba į asmens duomenų apsaugą virtualioje erdvėje.

Advokatūros įstatyme asmens duomenų apsauga išryškėja dėlto, nes šiame įstatyme įtvirtinti specifiniai duomenų tvarkymo ypatumai. Šiame įstatyme įtvirtintos visos advokatų pareigos ir taisyklės, kaip jis gali elgtis su klientu ir jo duomenimis, detalčiai įtvirtintas jo veiklos pobūdis. Šiame įstatyme privatumo koncepcija atsispindi trisdešimt devintame straipsnyje, kai teigiama, kad advokatas turi sąžiningai atlikti savo pareigas, savo veikloje laikytis duotos advokato priesaikos ir įstatymų ir saugoti advokato veiklos metu jam patiktą informaciją bei jos neatskleisti. Kiekvienas iš mūsų turi teisę naudotis advokato teikiamomis paslaugomis, to pasėkoje advokatui bus atskleidžiama tam tikra konfidenciali informacija apie save. Ryšium su tuo advokatas turi laikytis konfidencialumo principo ir negali jokiems tretiesiems asmenims atskleisti konfidencialios informacijos, sužinotos darbo metu.

Visuomenės informavimo įstatyme nustatoma viešosios informacijos rinkimo, rengimo, skelbimo ir platinimo tvarka. Taip pat viešosios informacijos rengėjų, skleidėjų, jų dalyvių, žurnalistų ir jų veiklą reglamentuojančių institucijų teisės, pareigos ir atsakomybė. Ten, kur akcentuojama viešosios informacijos svarba, iš karto apeliuojama į daug žmonių įtraukimą. Šiame įstatyme privatumas išryškėja keliose pozicijose: išskiriant spaudą, televiziją ir radiją. Todėl galima jau iš karto numatyti, kad šiame įstatymu privatumui bus skiriama pakankamai daug dėmesio. Įstatyme teigiama, kad kiekvienas asmuo turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus, nevaržomai rinkti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas, tačiau informacijos skleidimas negali pažeisti konstitucinės santvarkos, žmogaus sveikatos, garbės ir orumo ar privataus gyvenimo nuostatų. 14 straipsnis skirtas tik privataus

gyvenimo apsaugai: rengiant ir platinant viešąją informaciją, privaloma užtikrinti žmogaus teisę į privataus pobūdžio informacijos apsaugą. Pažymėtina, kad informacija apie privatų gyvenimą gali būti skelbiama be žmogaus sutikimo tais atvejais, kai ji padeda atskleisti įstatymų pažeidimus ar nusikalstamas veikas, taip pat kai informacija yra pateikiama viešai nagrinėjant bylą. Be to, informacija apie viešojo asmens privatų gyvenimą gali būti skelbiama be jo sutikimo, jeigu ši informacija atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes. 22 straipsnyje taip pat atskirai išskirta, kad viešosios informacijos rengėjai privalo saugoti ir gerbti žmogaus teisę į privatumą mirties ar ligos atveju, neminėti asmens duomenų skelbdami žinias apie savižudybes ar bandymus nusižudyti. Vertinant transliavimo veiklos licencijas taip pat akcentuojama, kad išduodant licencijas, pirmenybė teikiama asmenims, kurie įsipareigoja rengti originalios kūrybos kultūrinės, informacinės bei šviečiamąsias laidas, gerbti asmens orumą ir teisę į privatų gyvenimą.

Apibendrinant teigtina, kad per pastaruosius kelerius metus buvo sukurti asmens duomenų apsaugos teisinės bazės pagrindai. Asmens duomenų apsaugos teisinis įtvirtinimas – tai sukurta nevienodos teisinės galios susietų teisės normų ir principų sistema. Teigtina, kad Lietuvos asmens duomenų apsaugos įstatymai apimantys daug sričių ir galima teigti, kad jų pakanka. Yra įstatymų, kurie įtvirtina tam tikros srities teisę į privatumą (pvz., reklamos įstatymas), arba tokių, kurie labiau orientuojasi į siauros srities duomenų tvarkymą (pvz., asmens duomenų, tvarkomų vykdant policijos ir teisminį bendradarbiavimą bylose teisinės apsaugos įstatymas). Labiau reikėtų užtikrinti patikimesnes techninio pobūdžio priemones asmens duomenų apsaugai, o tokius pasitaikančius atvejus, kai institucijose piktnaudžiaujama teise naudotis asmens privačiais duomenimis, reikėtų neutralizuoti nuolatine duomenų valdytojų darbuotojų kontrole arba paskirtu asmeniu, kuris tik už tai atsakingas, ir užakcentuoti konfidencialumo principo laikymąsi ne tik darbo laikotarpiu, bet ir pasitraukus iš darbo.

2.3 Asmens duomenų apsaugos institucinės aplinkos identifikavimas

Pagrindinėje direktyvoje dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis nurodoma, kad asmens duomenų apsaugos pagrindinis politikos tikslas - apsaugoti asmenų teises ir laisves, susijusias su asmens duomenų tvarkymu. Sukūrus ir įgyvendinus tinkamą teisinį pagrindą galima užtikrinti saugią aplinką asmens duomenims. Tačiau saugant asmens duomenis didelį vaidmenį suvaidina ne tik tinkamas teisinis reguliavimas, bet ir specialių institucijų veiklos, kurios padeda įvairiapusiškai stiprinti asmens duomenų privatumo apsaugą modernėjančiame pasaulyje. Šiame skyrelyje analizuojama Europos Sąjungos ir Lietuvos institucijų veikla, kurios prisideda prie to, kad būtų užtikrinta kvalifikuotesnė apsauga asmens duomenims.

7 lentelė. Europos Sąjungos institucinė sąranga

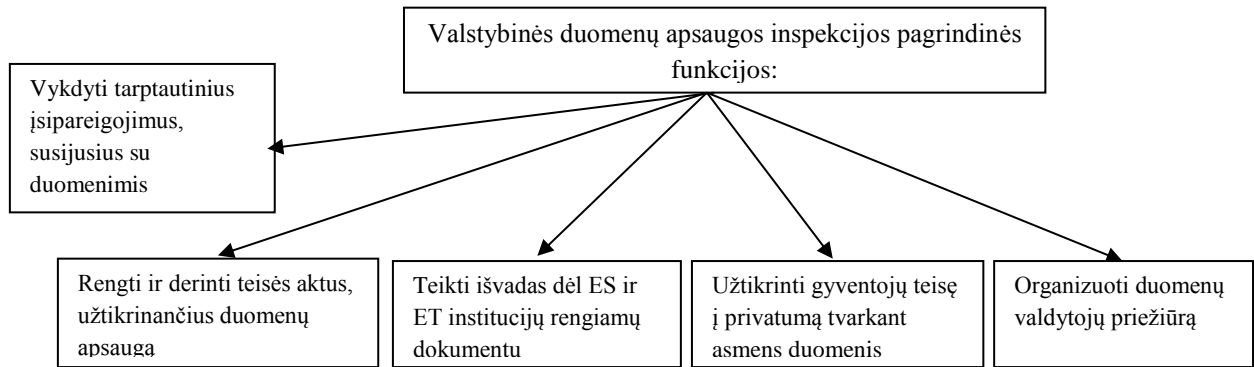
Eil. Nr.	Institucijos pavadinimas	Kieno pagrindu įkurta institucija	Institucijos ryšys su asmens duomenų apsauga
1.	Europolo jungtinės priežiūros institucija	Įkurta pagal Tarybos sprendimą 2009/371/TVR „dėl Europos policijos biuro (Europolo) įsteigimo“ ir pakeitė Europolo Konvenciją	Padeda valstybėms narėms užkirsti kelią sunkiems nusikaltimams ir kovoti su jais, todėl disponuoja ir saugoja ypatingus asmens duomenis – informaciją apie asmens teistumą.
2.	Šengeno priežiūros koordinavimo grupė	Įkurta pagal Konvencijos dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo nuostatas	Šengeno informacinėje sistemoje renkami ypatingi asmens duomenys apie asmenis, kurie galėjo dalyvauti darant sunkius nusikaltimus, neteisėtai įvažiavo (bandė įvažiuoti) į Šengeno erdvės valstybes arba neturi teisės gyventi ES. Joje taip pat yra perspėjimai apie dingusius asmenis, ypač vaikus ir pan. Saugojama informacija, susijusi su asmenimis, daiktais ir transporto priemonėmis. Tam, kad būtų saugiai disponuojama šios srities duomenimis, buvo įkurta Šengeno priežiūros koordinavimo grupė
3.	Europos Taryba	Įkurta 10 valstybių iniciatyva	Saugo žmogaus teises ir gina teisę į privataus gyvenimo apsaugą
4.	Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnas	Įkurta vadovaujantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamento nuostata	Siekia, kad Bendrijos institucijos ir įstaigos, tvarkydamos asmens duomenis, gerbtų fizinių asmenų pagrindines teises ir laisves, to pasėkoje ir teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą.
5.	Muitinės jungtinės priežiūros institucija	Įkurta pagal Konvencijos dėl informacijos technologijų naudojimo muitinės tikslais nuostatą	Kadangi visų rūšių prekyba kelia rimtą grėsmę visuomenės sveikatai, moralei ir saugumui, tai atsirado poreikis stiprinti muitinės administracijų bendradarbiavimą. Buvo nustatyta specialios procedūros, pagal kurias muitinės administracijos gali bendrai veikti ir keistis asmens ir kitais duomenimis, susijusiais su neteisėtos prekybos veikla.

Lentelėje (žr. 7 lentelę) pateiktos institucijos, kurios stebi, kad būtų nepažeista asmens teisė į privatumą ir apsaugoti asmens duomenys. Pirmiausia pravartu išskirti *Europos Tarybą*, nes ji seniausia Europos politinė organizacija, kuri didelį dėmesį sutelkia tam, kad būtų užtikrinta pagarba žmogaus teisėms ir Europos visuotinėms vertybėms. Kuriant Europos Tarybą vienas iš esminių šios institucijos tikslų - apsaugoti žmogaus teises ir ginti teisę į privataus gyvenimo apsaugą (Council of Europe, 2015). Nuo 1989 metų Europos Tarybos pagrindine veikla tapo stebėti ir kontroliuoti, kaip yra ginamos žmogaus teisės Europos naujose buvusių komunistinių valstybių demokratijose, taip pat perduoti patirtį žmogaus teisių apsaugos srityje. Bendrais asmens duomenų apsaugos reikalavimais rūpinasi 2000 m. gruodžio 18 d. įkurta institucija - *Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnas*. Ji įsteigta vadovaujantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu, kurios pagrindinis tikslas - užtikrinti, kad Bendrijos institucijos ir įstaigos, tvarkydamos asmens duomenis, gerbtų fizinių asmenų pagrindines teises ir laisves, taip pat ir teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą (Oficialus Europos Sąjungos leidinys, 2009), (Europäische Hüter des Schutzes personenbezogener Daten, 2015). Šios dvi aprašytos institucijos savo veikloje labiau orientuojasi, kad būtų ginama asmens teisė į privatumą, todėl tam tikrai prasme užtikrina ir apsaugą asmens duomenims. Nes šios dvi teisės (teisė į privatumą ir teisė į asmens duomenų apsaugą) šiandieninėje sistemoje tapo viena kitą papildančiomis teisėmis.

Kitų institucijų veikla, kurios pateiktos aukščiau esančioje lentelėje, prioritetinį vaidmenį skiria asmens duomenų apsaugos įtvirtinimui. *Europol* yra teisėsaugos organizacija, kurios pagrindinis tikslas - padėti valstybėms narėms keistis tarpusavyje disponuojama informacija, perduoti savo analitinę patirtį nusikaltimų tyrimo srityje ir teikti techninę pagalbą. Kadangi ši institucija siekia padėti valstybėms narėms užkirsti kelią sunkiems nusikaltimams ir kovoti su jais, tai disponuoja ir atitinkamais ypatingais asmens duomenimis, t.y., susijusiais su informacija apie asmens teistumą. Ši institucija rūpinasi šios srities asmens duomenų visapusiška apsauga (Europolo jungtinės priežiūros institucija, 2006). Kita svarbi institucija, tvarkanti asmens duomenis, yra *Šengeno priežiūros koordinavimo grupė*, kurią sudaro nacionalinės duomenų apsaugos priežiūros institucijos ir Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūnas. Šengeno informacinėje sistemoje renkama ypatingi asmens duomenys apie asmenis, kurie galėjo dalyvauti darant sunkius nusikaltimus, neteisėtai įvažiavo (bandė įvažiuoti) į Šengeno erdvės valstybes arba neturi teisės gyventi ES. Joje taip pat yra perspėjimai apie dingusius asmenis, ypač vaikus. Pažymėtina, kad šios dvi institucijos saugoja ir renka itin jautrią informaciją, todėl asmens duomenų apsaugai keliami ypatingai aukšti reikalavimai (Aufsichtsorgane Schengen, 2014). Tokių specializuotų institucijų veiklos sustiprina apsaugą tam tikriems asmens duomenims. Paskutinė lentelėje pateikta institucija buvo įkurta tam, kad sustiprinti muitinės administracijų bendradarbiavimą, nes didėjanti neteisėta visų rūšių prekyba kelia rimtą grėsmę visuomenės sveikatai, moralei ir saugumui. 1995 m. liepos 26 d. priėmus konvenciją buvo įkurta *Muitinės jungtinės priežiūros institucija*. Pagal minėtos konvencijos principus nustatyta, kad muitinės administracijos gali keistis asmens ir kitais duomenimis, susijusiais su neteisėtos prekybos veikla (Joint Supervisory Authority for Customs, 2014). Apibendrinant galima teigti, kad kai kurios Europos Sąjungos institucijos stiprina visų pamatinių teisių užtikrinimą, todėl rūpinasi ir privatumo bei asmens duomenų užtikrinimu. Kitų institucijų veikla labiau orientuota į efektyvų ir saugų ypatingų asmens duomenų keitimą tarp valstybių sprendžiant šaliai aktualius klausimus.

ES duomenų apsaugos modelis apima specialių priežiūros tarnybų sukūrimą. Daugelis ES valstybių įkūrė išorinės kontrolės institucijas, kurios siekia įtvirtinti, kad duomenų tvarkymo reikalavimai atitiktų nacionalinius įstatymus. Kiekviena šalis narė planuoja, jog viena ar daugiau valdžios institucijų privalo prižiūrėti kaip toje teritorijoje taikomos ES direktyvos. Pažymėtina, kad Lietuvoje vykdam LR asmens duomenų apsaugos įstatymo nuostatas bei atsižvelgiant į tarptautinius įsipareigojimus ir vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. spalio 10 d. nutarimu Nr. 1185 „Dėl Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos įsteigimo“ buvo įsteigta *Valstybinė asmens duomenų apsaugos inspekcija*. Ją įkūrus ji iš pradžių buvo pavaldi Lietuvos Respublikos ryšių ir informatikos ministerijai, po to - valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijai, o nuo 2001 m. sausio mėn. įsigaliojus naujam įstatymui pakeista į nepriklausomą vyriausybės įstaigą (Valstybinė

asmens duomenų apsaugos inspekcija, 2015). Pagrindinės inspekcijos veiklos funkcijos yra penkios (žr. 10 pav.).

10 pav. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos veiklos funkcijos

Šios institucijos pagrindinis tikslas - registruoti duomenų valdytojus ir prižiūrėti jų vykdomas veiklas Lietuvos Respublikoje. Įgyvendinant šį tikslą inspekcija vykdo tokias veiklos funkcijas: Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija užtikrina gyventojų teisę į privatumą tvarkant asmens duomenis. Taip pat rengia teisės aktus, užtikrinančius duomenų apsaugą, teikia išvadas dėl ES ir ET institucijų rengiamų dokumentų. Ši priežiūros institucija rengia duomenų valdytojų priežiūrą ir vykdo įvairius tarptautinius įsipareigojimus, susijusius su duomenų tvarkymu. Pažymėtina, kad asmens duomenys turi būti renkami ir saugomi vadovaujantis asmens duomenų apsaugos įstatyme įtvirtintas tvarkymo reikalavimais ir teisėtumo kriterijais. Pažeidus šiuos principus gali būti taikomos atitinkamos prevencinės priemonės.

Dar viena institucija, kuri prižiūri viešosios informacijos turinį ir nagrinėja žmogaus teisių pažeidimų atvejus visuomenės informavimo srityje, yra *žurnalistų etikos inspektorius*. Jo pagrindinis tikslas - užtikrinti, kad visuomenės informavimo srityje būtų gerbiamos žmogaus teisės ir laisvės (Žurnalistų etikos inspektorių tarnyba, 2014). Visuomenės informavimo priemonės yra vienintelė sritis, kurios neprižiūri Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, tačiau tuo rūpinasi Žurnalistų etikos inspektorių tarnyba. Taip pat pažymima, kad iki 2010 m. teisės aktuose nebuvo numatyta subjekto, kuris konkrečiai formuotų asmens duomenų apsaugos politiką. Tačiau daugelį metų Lietuvoje Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija praktiškai vykdė funkcijas, susijusias su asmens duomenų apsauga. Nuo 2011 m. valstybės politiką duomenų apsaugos srityje pradėjo formuoti, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą Teisingumo ministerija. To pasėkoje Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija tapo asmens duomenų apsaugos politikoje dalyvaujanti, ją įgyvendinanti ir priežiūrą vykdanči įstaiga, priskirta teisingumo ministro valdymo sričiai (Valstybinio audito ataskaita, 2013).

Reziumuojant galima teigti, kad asmens duomenų apsaugos teisinis įtvirtinimas – tai sukurta nevienodos teisinės galios nacionalinių ir Europos Sąjungos susietų teisės normų ir principų sistema. Europos Sąjungos veiksmai pasižymi supranacionalumo principu, todėl turi ypatingą galią. Kiekvienas Europos Sąjungos veiksmas, t. y., išleista direktyva, reglamentas, sudaryta rekomendacija ar pasirašyta sutartis daro tiesioginę įtaką visiems asmens duomenų apsaugos dalyviams, nes ji ne tik formuoja asmens duomenų generavimo ypatumas, nustato tikslus terminų vartojimus, bet ir sąlygoja fizinių ir juridinių asmenų atsakomybę. ES teisinis reguliavimas įtvirtino duomenų tvarkymo nuostatas, tačiau skirtingose šalyse jos buvo įgyvendinimo nevisapusiškai. Tai silpnino duomenų apsaugą. Nuolatinė išorinių priešasčių įtaka privedė prie kardinalių pokyčių asmens duomenų apsaugos srityje: 2016 metais planuojama pradėti taikyti asmens duomenų apsaugos reglamento projektą, kuris pasižymi griežtesnėmis nuostatomis. Visose šalyse taikant vienodas taisykles tikimasi efektyvesnės ir veiksmingesnės apsaugos. Kad būtų veiksmingiau įgyvendinami Europos Sąjungos politikos principai, kiekviena šalis narė leidžia nacionalinius teisės aktus vadovaudamasi ES teisės nuostatomis. Po 1991 m. Lietuva pradėjo savo nacionalinio reglamentavimo kūrimą asmens duomenų apsaugai tam, kad tiesiogiai sustiprintų apsaugą šioje srityje. Pagrindinis šios srities įstatymas – LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. Privačiame sektoriuje tvarkomiems duomenimis dažniausiai užtenka vadovautis šiuo įstatymu, o papildomai reikia remtis tik kiekvienos organizacijos sudarytomis techninėmis ir organizacinėmis taisyklėmis. Viešajame sektoriuje tvarkomiems duomenimis priklausomai nuo to, kokios srities tvarkomi duomenys (pvz., sveikatos, nusikalstamos veiklos ir pan.), dažniausiai turima vadovautis ne tik pagrindinio šios srities įstatymo nuostatomis, bet ir papildomų įstatymų nuostatomis. Saugant asmens duomenis didelį vaidmenį suvaidina ne tik tinkamas teisinis reguliavimas, bet ir specialių nacionalinių ir Europos Sąjungos institucijų veiklos, kurios padeda įvairiapusiškai stiprinti asmens duomenų privatumo apsaugą modernėjančiame pasaulyje.

3. ASMENS DUOMENŲ APSAUGOS REIKALAVIMŲ ĮGYVENDINIMO PLĖTOJANT ELEKTRONINĘ VALDŽIĄ TYRIMAS

Šiame skyriuje pateikiama atlikto empirinio tyrimo metu surinktų duomenų analizė. Interviu klausimai buvo padalyti į keturias dalis, todėl analizę sudaro keturios klausimų dimensijos, aprašoma į kokias kategorijas bei subkategorijas jos yra suskaidomos (pateikiamos kategorijų – subkategorijų lentelės). Kiekvienoje dimensijoje sudarytos atitinkamos lentelės, kad būtų galima palyginti požiūrių skirtumus ir sutapimus. Tuomet kiekviena subkategorija aprašoma ir analizuojama, pateikiamos išvalgos. Gautais rezultatais siekiama atskleisti analizuojamų veiksnių įtaką asmens duomenų apsaugos vertinimui Lietuvoje.

3.1. Tyrimo metodika

Atsižvelgiant į jau aptartus teorinius ir teisinius asmens duomenų apsaugos aspektus, siekiama išanalizuoti asmens duomenų identifikavimo vaidmenį, įgyvendinant e. valdžios plėtros sistemą Lietuvos pavyzdžiu. Šio tyrimo tikslas - išanalizuoti kaip įgyvendinama asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistema Lietuvoje plėtojant e. valdžią. Atsižvelgiant į šį minėtą tikslą išsikelti tokie tiriamojo darbo uždaviniai:

- Išanalizuoti, koks respondentų požiūris į asmens duomenų apsaugą
- Ištirti, ar skirtinguose sektoriuose dirbantys asmenys skirtingai vertina asmens duomenų apsaugos klausimą
- Nustatyti, koks yra požiūris į asmens duomenų apsaugą plėtojant e. valdžią

Empirinio tyrimo metodologija. Empiriniam tyrimui įgyvendinti pasirinktas interviu metodas. Anot Bitino, interviu metodu norima suprasti informantų patirtį, sužinoti jų nuomones, atskleisti respondentų požiūrius, pasaulėžiūrą, perspektyvas bei vertinimus tiriamuoju klausimu (Bitinas 2008). Šis metodas buvo pasirinktas todėl, kad būtų gauta konkretus, išsamus ir detalus vertinimas į asmens duomenų apsaugos tvarkymo reikalavimų įgyvendinimą plėtojant e. valdžią tų asmenų, kurie darbo vietoje susiduria su asmens duomenų tvarkymu. Taip pat nustatyti, ar asmenys, dirbantys skirtinguose sektoriuose, vienodai išmano asmens duomenų apsaugos tvarkymo reikalavimų ypatumus bei išsiaiškinti, kuriame sektoriuje dirbantys respondentai, šią sritį išmano geriau bei kaip geba šiais duomenimis disponuoti inovacijų kontekste, ar tuos pačius dalykus supranta vienodai. Svarbiu aspektu buvo laikoma ir tai, kad interviu metu galima gauti santykinai platesnę ir išsamesnę informaciją nei, taikant kitus metodus, pvz., anketinės apklausos metodą, kuriame klausimai būna daugiau uždaro tipo (Tidikis, 2003, p. 28).

Kokybinis metodas. Mokslinėje teorijoje pabrėžiama, kad žmonių vidiniam pasauliui tirti dažnai pasitelkiamas kokybinio tyrimo metodas (Luobikienė, 2008). Anot Bitino, Rupšienės ir Žydžiūnaitės (2008), kokybinis tyrimas dažnai naudojamas tuomet, kai nagrinėjama dar mažai ištirtos

temos. Šio baigiamojo darbo objektas yra asmens duomenų apsaugos reikalavimai, kai svarbų vaidmenį suvaidina išorinės aplinkybės: inovacijų vystymasis, asmens duomenų didėjimo mastas ar globalizacija, konvergencija. Pažymėtina, kad šia tema nėra atlikta daug tyrimų, todėl galima teigti, kad ji kol kas nėra daug ištirta. Dažniausiai atliekami tyrimai, susiję su pačiomis inovacijoms, ypač internetu, o kad inovacijų plėtojimas neigiamai veikia asmens duomenų įtaką - tokių tyrimų nėra. Taip pat pastebėtina, kad atliekant tyrimą nebuvo lengva rasti daug ekspertų, kurie gerai išmanytų asmens duomenų apsaugos specifiką Lietuvoje. Kokybinio tyrimu siekiama pažinti tyrimo dalyvių patirtį, įsiklausyti į jų sakomus pastebėjimus ir suprasti, kokias prasmes patys ekspertai suteikia vieniems ar kitiems tikrovės fenomenams (Kratavičiūtė, 2011). Taip pat atliekant kokybinį tyrimą dažniausiai analizuojamos su pačiais žmonėmis susijusios problemos (Creswell, 1998). Taigi siekiant įgyvendinti išsikeltą tikslą ir uždavinius bei atsižvelgiant į aukščiau minėtus aspektus buvo pasirinkta atlikti kokybinio tyrimo metodą.

Kokybinio tyrimo etika. Atliekami individualūs interviu, nes buvo bendraujama tik su respondentu, kitų pašalinių asmenų nebuvo. Individualūs interviu buvo atliekami su asmenimis, kurie įvairiapusiškai generuoja, tvarko ar rūpinasi asmens duomenų apsauga. Rengiant interviu klausimyną buvo remiamasi šiais Rupšienės (2007) ir Žydžiūnaitės (2008) išskiriamais tyrimo etikos principais: pagarbos asmens orumui (respondentai galėjo apsispręsti dėl savanoriško dalyvavimo šiame tyrime), teisė būti informuotam (kiekvienam respondentui buvo paaiškintas tyrimo tikslas ir nauda), teisingumo (suteikiamos teisės į konfidencialumą, privatumą ir anonimiškumą) ir geranoriškumo (tyrimo metu buvo užtikrinta, kad respondentas jaustųsi saugiai, nebūtų keliamas pavojus jo sveikatai). Remiantis šiais tikslais išvardintais principais buvo sukurtas, o vėliau ir panaudotas interviu klausimynas. Struktūrinis klausimynas buvo parengtas iš anksto, t.y., prieš apklausiant respondentus. Pažymėtina tai, kad klausimų seka interviu pokalbių metu buvo iš anksto suplanuota, o visi respondentai turėjo atsakinėti į vienodus klausimus, neatsižvelgiant į tai, kokias pareigas užima ar kokiame sektoriuje dirba. Individualių pokalbių eigoje buvo mažai kas pakeista, nes visas dėmesys orientuotas į tai, kad būtų gaunami atsakymai tik į iš anksto suformuluotus klausimus, reikalaujančius pagrįstų ir išsamų atsakymų. Tokiu metodu buvo siekiama visiems respondentams sudaryti vienodas galimybes atsakyti į jiems pateiktus klausimus. Kai kurie klausimai interviu metu buvo pakomentuoti plačiau.

Kokybinio tyrimo vieta. Kokybinio tyrimo atlikimo vieta pasirinkta taikant tikslią atranką. Akcentuotina, kad čia nėra tikimybės, jog kiekvienas atrankos vienetas bus įtrauktas į atranką. Asmenys buvo pasirinkti tik tie, kurių darbo vietos yra pagal gyventojų skaičių didžiausiuose Lietuvos miestuose - Kaune ir Vilniuje, sparčiai modernėjame Lietuvos mieste – Druskininkuose ir nedideliame miestelyje - Smalininkuose. Pirmi miestai buvo pasirinkti todėl, kad čia daugiausia gyventojų: galima daryti prielaidą, kad ten kur daugiau gyventojų, ten asmens duomenų apsaugą užtikrinti yra sunkiau. Jei asmens duomenų apsaugos principus pavyksta tinkamai pritaikyti didesnėje imtyje, tai tikėtina, kad

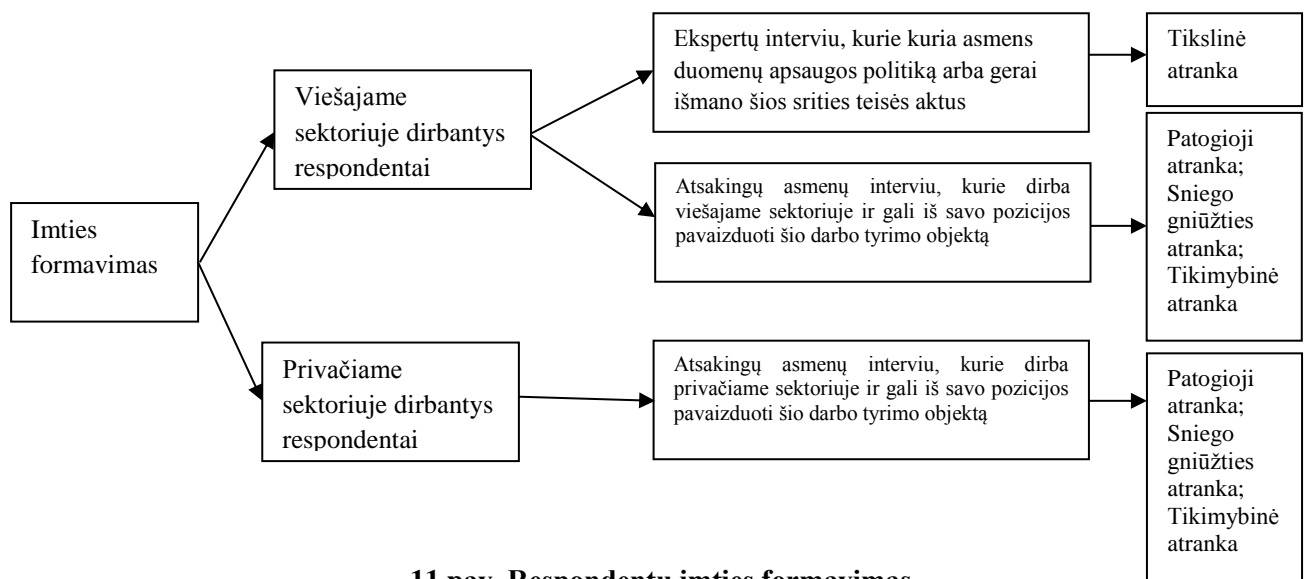
bus galima tas pačias priemones pritaikyti ir mažesnėje imtyje. Druskininkai pasirinkti todėl, kad tai šiuolaikiškas miestas-kurortas, kuriame lankose daug turistų iš visos Lietuvos ir kitų užsienio šalių, todėl darytina prielaida, kad asmens duomenų apsaugai reikia skirti itin didelį dėmesį. Smalininkai – nedidelis, vos 500 gyventojų netoli Kauno turintis miestelis, kuriame yra kelios viešosios įstaigos. Šis miestas pasirinktas, nes norima nustatyti, kaip respondentai iš mažo miestelyje supranta asmens duomenų apsaugos reikalavimus ir jų žinių lygį paliginti su ekspertais, dirbančiais didžiuosiuose Lietuvos miestuose.

Kokybinio tyrimo imtis. Tyrimo pradžioje buvo numatyta bendra duomenų atrankos strategija ir nebuvo konkrečiai žinoma, kiek tiksliai vienetų sudaro tiriamą visumą. Tikslios tiriamųjų visumos nepavyko sužinoti ir surinkus duomenis. Anot Bitino, imties dydžio nustatymui nėra nustatyta konkrečių taisyklių. Pasirinkus individualų, anoniminių, struktūrinių interviu siūlytinas imties dydis apibrėžiamas tokia intervale: nuo 5 iki 30 žmonių (Bitinas, 2008), todėl buvo pasirinkta apklausti 11 respondentų: vienas valstybinės asmens duomenų apsaugos darbuotojas, du teisininkai, išmanantys asmens duomenų apsaugos teisinę bazę, ir po keturis asmenis, dirbančius privačiame ir viešajame sektoriuose. Jų atsakymai parodė, jog jaučiamas imties prisotinimas. Visi respondentai buvo pasirinkti subjektyviai. Į apklausiamųjų sąrašą buvo įtraukti tie individai, kur manoma, kad jie gali suteikti prasmingos informacijos apie nagrinėjamąjį šio darbo dalyką. Akcentuotina tai, kad buvo pasirinkta tiek informantų, jog į tiriamąjį reiškinį būtų galima pažiūrėti iš kelių skirtingų pozicijų: iš tų asmenų, kurie kuria politiką asmens duomenims, iš tų, kurie gerai susipažinę su asmens duomenų apsauga reglamentuojančiais teisės aktais, iš tų, kurie vykdo asmens duomenų politiką. Šiam darbo tyrimui respondentai buvo pasirinkti atsižvelgiant į du kriterijus:

- Socio-demografinius aspektus
- atitinkamą institucijų charakteristiką

Pirmuoju kriterijumi buvo kreipiamas dėmesys į respondentų amžių ir užimamas pareigas. Antruoju kriterijumi buvo orientuojamasi į respondentų institucijos charakteristiką: įmonės dydį, verslo sektorių, kapitalo pobūdį, asmens duomenų valdymo kiekį per dieną. Manoma, kad šie aspektai svarbūs todėl, kad būtų galima orientuotis, jog pasirinktas respondentas bent šiek tiek turėtų išmanyti asmens duomenų apsaugos specifiką. Asmens duomenų apsaugos klausimu turėtų domėtis kiekvienas Lietuvos pilietis, tačiau ypač tuo turi domėtis asmenys, kurie valdo kitų duomenis. Kuo žemesnes pareigas užima asmuo, tuo jam yra mažiau aktualus asmens duomenų apsaugos klausimas, nes tai tampa svarbu tik tiek, kiek liečia jį patį. Vadovai atsako ir už savo asmens duomenų saugumą ir už kitų. Tokiu būdu formuojant tyrimo imtį siekta gauti išsamią informaciją iš įvairiais atrankos būdais pasirinktų respondentų. Pasirinkti respondentai pirmiausia suskirstyti į dvi grupes (žr. 12 Pav.): pirma grupė - viešajame sektoriuje dirbantys respondentai ir antra grupė - privačiame sektoriuje dirbantys respondentai. Po to pirma grupė dar buvo padalinta į dvi kategorijas: pirma kategorija tie respondentai,

kurie gerai išmano šios srities teisinį reglamentavimą buvo laikomi ekspertais, nes jie išmano tyrinėjamą sritį. Šiai grupei imtis formuojama tikslinės atrankos būdu, kadangi apklausiamas vienas valstybinės asmens duomenų apsaugos darbuotojas ir du teisininkai, išmanantys asmens duomenų apsaugos teisinę bazę (viena iš jų skaito seminarus Lietuvos mastu). Antra kategorija respondentai, dirbantys viešajame sektoriuje ir galintys iš savo pozicijos pavaizduoti šio darbo tyrimo objektą. Trečia kategorija sudaryta iš respondentų, dirbančių privačiame sektoriuje ir galinčių iš savo pozicijos pavaizduoti šio darbo tyrimo objektą. Šių dviejų kategorijų imtis formuojama sniego gniūžtės būdu, tikimybinės ir patogiosios atrankos būdu, kadangi atrenkami tik galintys iš savo pozicijos pavaizduoti šio darbo tyrimo objektą, autoriai žinomi arba kitų informantų nurodyti asmenys. Imtis sudaryta iš skirtingu lygmeniu ir santykiu su asmens duomenų apsauga dirbančių asmenų.

11 pav. Respondentų imties formavimas

Kokybinio tyrimo instrumentas. Empiriniam tyrimui atlikti ir surinkti reikiamą informaciją naudojamas interviu metodas. Šis empirinis tyrimas buvo atliekamas 2015 m. kovo mėnesį. Kiekvienas interviu su respondentais truko apie trisdešimt-keturiasdešimt minučių. Interviu laikas nebuvo labai ilgas, nes klausimai specifiniai, konkretūs, orientuojamasi į tikslus ir nedviprasmiškus atsakymus. Interviu metu nebuvo akcentuojama emocijos ar intonacija. Orientuojamasi į pasakytą faktinę informaciją. Su respondentais buvo tariamasi telefonu ir elektroniniu paštu. Respondentai buvo iš anksto informuoti apie pokalbio temą. Pažymėtina, kad daug respondentų atsisakė dalyvauti tyrime, teigdami, kad neturi tam laiko (apie penkiolika respondentų). Pokalbiai vyko respondentui pasirinktu laiku ir tinkamu būdu: penki interviu atlikti bendraujant telefonu, šeši interviu – pasirinkus respondentui tinkamą vietą ir susitikus akis į akį. Kai kurie interviu buvo įrašyti į diktofoną, o kai kurie respondentai nenorėjo to, todėl informacija buvo pokalbiu metu fiksuojama ranka. Tie interviu, kurie sudaryti bendraujant telefonu, buvo taip pat sisteminami raštu pačio pokalbio metu. Dėl didelės apimties interviu nepateikti priede, tačiau interviu transkripcijos pateiktos elektroninėje laikmenoje.

Interviu metu respondentų pateikiami atsakymai buvo fiksuojama, nes jų atsakymai skirti empirinio tyrimo duomenų apdorojimui ir analizei. Atitinkama dalis informacijos, pavyzdžiui, vardas, pavardė siekiant užtikrinti respondentų konfidencialumą darbe pateikiami nėra. Konfidencialumo ir anonimiškumo užtikrinimas gali leisti respondentams laisviau atsakyti į užduotus klausimus. Tyrimo analizėje visa informacija buvo užkoduota pagal respondentų interviu eiliškumą nuo A1 iki A11 (žr. 2 priedą).

Kiekvieno interviu metu, pakalbio pradžioje, pagal anoniminio ir struktūrizuoto interviu scenarijų (žr. 1 priedą). respondentai buvo supažindinami su interviu taisyklėmis, eiga ir preliminaria interviu trukme. Tai leido sumažinti respondentų jaudulį, sukurti pasitikėjimo ir komforto atmosfera, kas yra būtina sėkmingo interviu sąlyga (Bitinas, 2008). Atliekant tyrimą vadovautasi laisvanoriškumo, anonimiškumo ir konfidencialumo principais. Į šiuos principus orientuojamasi todėl, kad būtų gaunami tikslesni ir nuoširdesni respondentų atsakymai. Pagal tikslinę paskirtį šis interviu laikomas nuomonių, požiūrių ir vertinimų interviu. Remiantis mokslinės literatūros, antrinių socialinių tyrimų ir teisės aktų analize buvo formuoti interviu klausimai. Klausimai padalinti į keturias dimensijas:

8 lentelė. Interviu klausimų dimensijų aprašymai

Klausimų dimensijos lygmuo ir pavadinimas	Klausimų dimensijos aprašymas
I dimensija - <i>socialiniai aspektai ir atitinkamos institucijų charakteristikos</i>	Šios dalies klausimais siekiama išsiaiškinti bendrus ir specifinius institucijų kriterijus bei aptarti respondentų socialinius aspektus. Šiuos kriterijus nuspręsta nagrinėti todėl, kad būtų pateikta bendra informacija apie socialinius apklaustųjų aspektus.
II dimensija - <i>požiūris į asmens duomenų apsaugos tvarkymo reikalavimus ir teisinį reguliavimą</i>	Šios dalies klausimai skirti išsiaiškinti respondentų požiūrį į asmens duomenų apsaugą, taip pat nustatyti, ar jiems tai aktualus duomenų apsaugos reiškinys. Kai kurie klausimai siejasi su įmone, kurioje dirba asmenys, o kai kurie klausimai atspindi bendrą Lietuvos situacijos vertinimą.
III dimensija - <i>asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose</i>	Trečia interviu klausimo dalis orientuota į viešojo ir privataus sektorių specifika. Norima išsiaiškinti, ar viešojo ir privataus sektorių partnerystė gali teigiamai veikti asmens duomenų apsaugos politiką bei, vėliau taikyti skirtingas apsaugos priemones skirtinguose sektoriuose bei kokias tendencijas perspektyvoje gali sukelti tokie reiškiniai.
IV dimensija – <i>elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai</i>	Šios dalies klausimais bandoma išsiaiškinti požiūrį apie asmens duomenų apsaugos teisinį reglamentavimą sparčiai tobulėjant technologijoms. Taip pat orientuojamasi į įvairius aspektus, kurie būtini plėtojant e. valdžią: elektroninių paslaugų teikimo populiarumą, asmens tapatybės identifikavimą elektroninėje erdvėje bei teigiamus ir neigiamus aspektus vertinant viešųjų paslaugų modernizavimą

Taigi apibendrinant galima teigti, kad šio interviu metodo esmė - rasti tai, kas yra svarbiausia šio tyrimo tikslui, o atrastas prasmes tinkamai interpretuoti. Tam, kad būtų patogiau analizuoti, interviu klausimai suskirstyti pagal savo prasminį turinį į keturias aukščiau aprašytas analizės dimensijas. Vėliau kiekviena dimensija padalinta į atitinkamas kategorijas, o kategorijos suskirstytos į subkategorijas. Interviu analizuotas taikant turinio analizės duomenų interpretavimo metodą. Analizuojami respondentų atsakymai kaip pagrindinė analizės medžiaga ir pateikiama konkretaus teksto vieta atitinkamame kontekste.

3.2. Tyrimo rezultatų analizė

Šioje skyriaus dalyje nurodomi empirinio kokybinio tyrimo rezultatai ir jų analizė. Aptariama keturios analizės dimensijos. Beveik kiekvieno klausimo atsakymai patalpinti į specialią lentelę, kad būtų galima palyginti požiūrių skirtumus ir sutapimus. Taip pat kiekvienas klausimas yra išsamiai aprašomas ir analizuojamas, pateikiamos specialios išvalgos. Interviu analizė yra grindžiama individualia tyrinėtojo patirtimi ir gebėjimu įsigilinti surinktą informaciją.

I dimensija: socialiniai aspektai ir atitinkamos institucijų charakteristikos

Pirma interviu dimensija sudaryta iš klausimų, kuriais siekiama nustatyti įmonių specifinius kriterijus ir respondentų imties charakteristikas (žr. 9 lentelę). Turint bendrą informaciją siekiama nustatyti bendrus respondentų aspektus ir sudaryti atitinkamas išvadas.

Vertinat respondentų imties charakteristikas galima pastebėti, jog didžioji dauguma respondentų yra moterys. Buvo bandyta išsiaiškinti, kurios lyties asmenys visgi daugiau domisi asmens duomenų apsaugos specifika. Darytina prielaida, kadangi moterų apskritai daugiau nei vyrų, moterys daugiau įsitraukia į darbo rinką nei vyrai, tai ir nagrinėjant šį klausimą daugiau buvo apklausta moterų nei vyrų (žr. 9 lentelę). 4 asmenys buvo įmonių ir viešojo sektoriaus institucijų direktoriai, 2 teisininkai ir 5 apklaustieji buvo priskirti kategorijai kitos pareigos: du respondentai atsisakė nurodyti savo tikslias pareigas (skyrių vadovai), apklausta viena vyriausioji vadybininkė, urbanistikos skyriaus ir valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos vyriausis specialistai. Jauniausiam apklaustajam 24 metai, vyriausiajam – 67, o imties amžiaus vidurkis – 37 metai. Dominuoja vidutinio amžiaus respondentai. Dažniausiai įmonėse nėra darbuotojo, kuris būtų atsakingas tik už duomenų apsaugą, todėl asmens duomenų apsaugos klausimu paprastai rūpinasi ne vienas darbuotojas.

Atliekant tyrimą labiau orientuojamasi į viešąjį sektorių, todėl buvo norima apklausti daugiau asmenų, dirbančių viešosiose institucijose. Tačiau apklausti ekspertai dirba privačiose institucijose, nes teikia teises paslaugas. Tai nulėmė, kad respondentų, dirbančių privačiame sektoriuje, tapo vienu daugiau. Kadangi asmens duomenų apsauga visgi aktuali ir privačiame sektoriuje, tai buvo apklausoma ir respondentai, dirbantys privataus sektoriaus institucijose. Iš abiejų sektorių buvo apklausiami respondentai todėl, nes norima palyginti asmenų, dirbančių skirtinguose sektoriuose, požiūrius į tuos pačius dalykus. Nustatyti, kaip vieni ir kiti asmenys vertina asmens duomenų apsaugos klausimą sparčiai diegiant e. valdžią Lietuvoje. Atsižvelgiant į tai, kad asmens duomenų apsauga turi rūpintis kiekviena paslaugas teikianti institucija, tai įmonių, kuriose dirba respondentai, veiklos pobūdis buvo ganėtinai įvairus. Pagrindą sudaro skiltis – kitų paslaugų teikimas. Į šią kategoriją buvo įtrauktos visos viešąsias paslaugas teikiančios institucijos, taip pat sveikatingumo ir elektroninės prekybos paslaugos. Buvo išskirta konkreti paslaugų teikimo skiltis - konsultavimas asmens duomenų apsaugos klausimais. Tai privataus sektoriaus institucijos, kurios teikia teises paslaugas, tame tarpe

konsultuoja ir asmens duomenų apsaugos politikos klausimais. Tyrimo metu nebuvo orientuotasi į kokią konkrečią paslaugų teikimo sritį. Buvo kreipiamas dėmesys į bet kokias institucijas ar įstaigas, kurios teikia paslaugas, nes daroma prielaida, kad jeigu teikia paslaugas, tai turi gebėti užtikrinti apsaugą asmens duomenims. Taip pat buvo bandoma išsiaiškinti, ar pačios įmonės ir įstaigos turi sistemas, kuriose saugojami asmens duomenys. Tos įmonės, kurios teikia teises paslaugas, tai vienareikšmiškai nekaupia duomenų, todėl nurodė, kad tokių sistemų neturi. Tik užsakovų duomenys renkami specialiu formatu. Dominuoja tendencija, jeigu institucija teikia paslaugas, tai ir turi atitinkamas sistemas, kuriose saugomi asmens duomenys. Kai kurios įstaigos pačios nekaupia duomenų, o dirba su tomis sistemomis, kuriose jau yra duomenys.

9 lentelė. Specifiniai įmonių ir institucijų kriterijai bei respondentų imties charakteristikos

Respondentų imties charakteristikos		Galutinis skaičius	Proc. išraiška
Respondentai	Direktorius	4	36%
	Teisininkas	2	19%
	Kitos pareigos	5	45%
Respondentų amžius	Iki 30 metų	5	45,5%
	Iki 50 metų	5	45,5%
	Virš 50 metų	1	9%
Respondentų lytis	Moterys	7	64%
	Vyrai	4	36%
Institucijų charakteristikos		Galutinis skaičius	Proc. išraiška
Įmonės, kurioje dirba respondentas, sektorius	Viešasis sektorius	5	45%
	Privatus sektorius	6	55%
Veiklos sektorius	Paslaugų teikimas - konsultavimas asmens duomenų apsaugos klausimais	3	27%
	Kitų paslaugų teikimas	7	64%
	Kapitalo rinkos	1	9%
Ar įmonė turi atskiras sistemas, asmens duomenų apsaugai	Taip, turi	6	55%
	Ne, neturi	3	27%
	Pati nekaupia, turi valdymo sistemas	2	18%

II dimensija: požiūris į duomenų apsaugos reikalavimų įgyvendinimą ir teisinį reguliavimą

Antros interviu dimensijos klausimais norima išsiaiškinti respondentų nuomonę į asmens duomenų apsaugos tvarkymo reikalavimus ir jų teisinį reglamentavimą. Trys šios dalies klausimai skirti įvertinti respondentų požiūrį į asmens duomenų apsaugą, t. y., nustatyti, ar asmens duomenų apsauga yra aktualus reiškinys ir kaip jie jį supranta. Kiti du šios dalies klausimai skirti nustatyti respondentų požiūrius į dabartinį asmens duomenų apsaugos teisinį reglamentavimą, išsiaiškinti, ar asmenys, darbo vietoje disponuodami kitų asmenų duomenimis, yra susipažinę su asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais. Pažymėtina, kad kai kurie šios srities klausimai siejasi su įmone, kurioje dirba asmenys, o kai kurie klausimai atspindi bendrą Lietuvos situacijos vertinimą.

Analizuojant asmens duomenų apsaugos reikalavimų įgyvendinimą svarbu suprasti, kas yra teisė į privatumą ir į asmens duomenų apsaugą. Šio darbo teorinėje dalyje akcentuota, kad šios abi sąvokos tarpusavyje koreliuoja, nes asmens duomenų apsaugos normos formuluojamos atsižvelgiant į teisės į privataus gyvenimo nuostatas, o pagal turinį orientuojamasi į tai, kad būtų užsitikrintas asmens privatumas. Atsižvelgiant į tai, kad asmens duomenų apsaugos kilmė yra susijusi su teise į privataus gyvenimo neliečiamumu, o privatumo koncepcija šimtmečiais keitėsi ir netgi dalinai susitapatino su sąvoka asmens duomenų apsauga. Respondentų buvo klausama, kodėl, anot jų, valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą. Pirmu klausimu siekiama išsiaiškinti, kiek privatumo sąvoka aktuali šiandienos piliečiui ir ar, anot jų, valstybei reikia užtikrinti šią teisę. Apžvelgus tyrimo rezultatus galima teigti, kad visi respondentai teisės į privatumą vaidmenį laiko *itin svarbiu ir reikšmingu*. Tačiau reikšmingumą argumentuoja skirtingais žodžiais (žr. 10 lentelę). Septyni respondentai (A1, A2, A3, A6, A7, A10 ir A11) atsakinėdami teigė, kad valstybė turi ginti asmens privatumą, nes tai *įtvirtinta Lietuvos Respublikos konstitucijoje*. Vienas paminėjo ir tai, kad ši teisė yra *įtvirtinta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje* (A6) (žr. 10 lentelę). Pastebėtina, kad pirmos grupės respondentai išsamiausiai atsakė į interviu klausimus. Kiekvieno pirmos grupės respondento atsakyme galima atrasti tokią tendenciją: visur nurodoma priežastis ar kelios priežastys, kodėl valstybė privalo užtikrinti šią teisę ir trumpai respondentai apibūdina, kaip jie ją supranta (žr. 11 lentelę). Pateikė teisės į privatumą charakteristikas – tai „*pamatinė teisė*“ (A1, A2), „*pagrindinė vertybė*“ (A3). Privatumo sąvoką buvo susieta su vertybėmis: „*pagarba, ciniškumo minimizavimas, orumas ir moralės principai*“ (A1, A2, A3). Antros grupės asmenys ne taip išsamiai atsakinėjo į šį klausimą kaip pirmos grupės. Pateikiama arba priežastis, kodėl valstybė turi užtikrinti asmens privatumą „*nes tai įtvirtinta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, LR konstitucijoje*“ (A6, A7) arba kaip jie supranta, kas yra privatumas „*pamatinis demokratijos principas*“ (A5, A6), „*piliečio teisės ir neliečiamumo užtikrinimas*“ (A4). Trečios grupės respondentų atsakymas į šį klausimą kardinaliai skiriasi nuo pirmos ir antros grupių. Iš atsakymuose paminėtų terminų „*pardavimai*“, „*komercija*“, „*verslas*“, „*tiesioginė rinkodara*“ (A8, A9, A10, A11) galima išvelgti, kad atsakinėjo privačiame sektoriuje dirbantys asmenys. Verslo atstovai turi atitinkamą specifinį žodyną ir jie jį naudoja vertinant asmens duomenų apsaugą. Kitų grupių respondentai atsakymuose taip ryškiai neatsiskleidžia, šį aspektą nagrinėja abstrakčiau. Kadangi darbuotojų, dirbančių privačiame sektoriuje pagrindinis tikslas – pasiekti kuo didesnę pelną, tai jų atsakymuose dominuoja atitinkami minėti terminai, akcentuojama naudos svarba „*naudinga turėti asmens duomenis*“ (A8). Trečios grupės respondentai atsakinėdami į šį klausimą netiesiogiai įvardija konkrečias pasekmes, kas gali nutikti, jeigu privatumas bus pažeistas: „*pasisavinama žmogaus tapatybė*“ (A9), „*informacijos atskleidimas viešai*“, „*gali padaryti didelių nuostolių žmogaus gyvenimui*“ (A11). Galima išvelgti, kad šios pasekmės turi sąsają su pelno siekimu, nes patyrus

minėtas nesėkmes bus patiriami finansiniai nuostoliai. Respondentas A9 pateikė pavyzdžius apie asmens duomenų pateikimą elektroninėje erdvėje „*internete gali susirasti pakankamai daug informacijos*“, todėl galima daryti prielaidą, kad jis dirba įmonėje, kuri teikia elektronines paslaugas virtualioje erdvėje. Privataus sektoriaus darbuotojai atsakinėjo iš siauresnės pozicijos ir tik iš savo perspektyvos, kas tiesiogiai susiję su jais pačiais. Tuo tarpu respondentai, dirbantys viešajame sektoriuje, daugiau išskiria bendresnius aspektus ir platesniu spektru suvokia, kas yra privatumas.

10 lentelė. Kodėl valstybė turi užtikrinti teisę į privatumą

Kategorija	Subkategorija	Respondentai ir jų patvirtinantys teiginiai
Teisės į privatumą užtikrinimo priežastingumas	Įtvirtinimas LR konstitucijoje	A1 „...teisė į privatumą įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje“ A2 „...nes tai įtvirtinta Lietuvos Respublikos konstitucijoje“ A3 „Tokią teisę garantuoja Konstitucija...“ A6 „...Lietuvos Respublikos Konstitucijoje...“ A7 „LR Konstitucija įtvirtina žmogaus teisę į privatumą...“ A10 „...tai numatyta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje...“ A11 „...dėl to, kad taip nurodyta konstitucijoje...“
	Įtvirtinimas EŽTK	A6 „...įtvirtinta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje...“
	Žiaurumas pasaulyje	A1 „...gyventume tokia pasaulyje, kuriame yra ne žmonės, o robotai“
	Nesaugumas išorinėje aplinkoje	A2 „Kiekvienam iš mūsų taptų labai nesaugi išorinė aplinka“
	Sudėtingas tarpusavio bendravimas	A3 „neuztikrinus tinkamo normų įgyvendinimo... gali kilti daug problemų bendraujant vieniems su kitais“
	Nauda verslui	A8 „...Verslui būtų itin naudinga turėti asmens duomenis, ypač organizuojant pardavimus fiziniams asmenims.“
	Priemonė vykdyti nusikaltimus	A9 „Tai didelis kozeris sukčiams, tiek taip su nusikalstama veikla užsiimantiems asmenims.“
	Informacijos viešinimo pasekmės	A9 „Neįgiama konfidenciali informacija gali sukelti negatyvias pasekmes ateityje.“ A11 „...informacijos atskleidimas viešai, gali padaryti didelių nuostolių žmogaus gyvenimui.“
	Piliečio vaidmuo valstybėje	A9 „...valstybei turėtų rūpėti savo piliečiai ir ji turi ginti juos.“
	Komercinių spragų įveikimas	A10 „Kad būtų sunkiau asmens duomenis naudoti komerciniams tikslams“
Teisės į privatumą charakterizavimas	Pamatinė teisė	A1 „...kiekvieno iš mūsų pamatinė ir prigimtinė žmogaus savybė ar teisė“ A2 „Jeigu valstybė nekontroliuos šios vienos iš pamatinių asmens teisių...“
	Pilietinė teisė	A7 „Tai yra pilietinė teisė.“
	Pagrindinė vertybė	A3 „...nuvertinamos pagrindinės vertybės...“
	Vertybių nykimas	A1 „...vieni negerbtų kitų, dominuotų ciniškumas, nepagarba kitam.“ A2 „...pažeidžiamas ne tik žmogaus privatumas, bet ir jo orumas, moralės principai.“ A3 „...nuvertinamos pagrindinės vertybės, pvz., kito asmens orumas ar pagarba“
	Demokratijos principai	A5 „...priskiriama pamatiniams demokratijos principams“ A6 „...tai vienas modernios demokratinės valstybės bruožų.“
	Piliečio teisės užtikrinimas	A4 „...tarp piliečio ir valstybės yra abipusis ryšys, kurį užtikrinti turi abi pusės.“
	Jautrūs gyvenimo aspektai	A8 „...yra itin susijusi su konkretais asmens gyvenimo jautriais aspektais.“

Priežasčių suvokimas gali suteikti naudingos informacijos ir padėti tinkamai spręsti esamą problemą. Atsižvelgiant į teorinėje dalyje išsiaiškintą nuostatą, kad visuomeniniu mastu vykdomas visuomenės švietimas asmens duomenų apsaugos klausimu gali padėti padidinti apsaugą asmens duomenims, remiantis tuo, kad Valstybinio audito 2013 m. parengtoje ataskaitoje „Automatiniu būdu tvarkoma asmens duomenų apsauga“ teigiama, jog Lietuvos visuomenė nepakankamai informuojama apie asmens duomenų apsaugą, respondentai buvo prašomi įvardinti kelias priežastis, kodėl asmens duomenų apsauga turėtų domėtis šių laikų jaunas žmogus. Klausimas suformuluotas taip todėl, nes viena iš priemonių, galinčių padėti užtikrinti asmens duomenų apsaugą, yra tinkamas visuomenės švietimas. Pareiškime „Švietimas apie asmens duomenų apsaugą jau reikalingas mažiausiems piliečiams“ (2014) pabrėžiama, kad visuomenės švietimas apie asmens duomenų apsaugą ypač reikalingas pradedant jau nuo jauniausių piliečių – mokyklose ir universitetuose, nes įstatymų leidėjai nespėja su technologijomis. Siekiama nustatyti ar darbuotojai, dirbantys skirtinguose sektoriuose pritaria teiginiui, kad teisės į privatumą užtikrinimas ypač svarbus šių dienų jaunam žmogui. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad pirmos grupės atstovai tiksliausiai atsakinėjo į šį klausimą ir jų atsakymai labiausiai siejosi su prieš tyrimą išsikeltomis ir teorinėje dalyje nagrinėtomis tezėmis. Visi trys respondentai nurodė po kelias priežastis, kodėl tikslinga orientuotis į jaunų žmonių švietimą (žr. 11 lentelę). Pirmos ir antros grupės respondentai nurodė sąlyginai vienodas priežastis. Taigi jie panašiai supranta, kodėl asmens duomenų apsauga itin reikšminga jaunam piliečiui. Tik vienas respondentas, dirbantis viešajame sektoriuje, neįvardijo tikslios priežastis, kodėl visų pirma asmens duomenų apsaugos politika yra aktuali jaunam žmogui. Anot jo, tuo turi domėtis kiekvienas pilietis „*kiekvienas pilietis turi domėtis, kokią informacija verta atskleisti, o kokios ne*“ (A4). Taip pat jis teigė, jog švietimas turi būti nukreiptas į visus piliečius neatsižvelgiant į jų amžių (žr. 11 lentelę). Respondentai, dirbantys privačiame sektoriuje, visai iš kitos perspektyvos atsakė į šį klausimą. Trys respondentai iš keturių nenurodė tikslų priežasčių, kodėl švietimas asmens duomenų apsaugos klausimu yra itin aktualus jaunam žmogui. Panašias priežastis, kaip nurodė pirmos ir antros grupės respondentai, nurodė respondentas A10 (žr. 12 lentelę). Darytina prielaida, kad taip atsitiko todėl, nes atsitiktinai po pokalbio metu buvo sužinota, jog šis respondentas šiuo metu yra įmonės direktorius, tačiau taip pat yra baigęs teisės studijas ir praeityje yra dirbęs advokatu. Teisinis išsilavinimas duoda atitinkamos naudos ir išmanymo įvairiose srityse, kuriuos reglamentuotos įstatymiška. Kiti trečios grupės respondentai nurodė konkrečias pasekmes, kokių galima sulaukti, jeigu nebus užtikrinta apsauga asmens duomenims. Tai gali būti priskiriama kiekvienam asmeniui, nebūtinai jaunam: „*nutekėjus asmens duomenims gali būti gaunama nepageidaujama reklama*“ (A8), „*pavogta tapatybė*“ (A9), „*vykdoma nusikalstama veikla to žmogaus vardu*“ (A9), „*asmens duomenys pardavinėjami trečioms šalims*“ (A9), „*informacijos srautai dabar yra dideli, todėl kiekvienas turi domėtis kaip tai apsaugoti*“ (A11).

A8 respondentas nurodė dvi priežastis, kurias galima iš dalies įtraukti į bendrą priežasčių sąrašą, kuris sudarytas remiantis respondentų atsakymais (žr. 11 lentelę).

11 Lentelė. Priežasčių sąrašas, kodėl švietimas apie asmens duomenų apsaugą svarbus jaunam žmogui

Kategorija	Subkategorija	Respondentai ir jų patvirtinantys teiginiai
Jaunas žmogus ir asmens duomenų apsauga	Šiuolaikinių technologijų naudojimas	A1 „...Jauni žmonės plačiai komunikuoja socialiniuose tinkluose, todėl turi gerai suvokti, kokios grėsmės kyla asmens duomenų saugumui“ A3 „jaunas žmogus daugiau naudojami elektroninėmis paslaugomis“ A7 „...taupant laiką stengiasi ką tik įmanoma daugiau sutvarkyti internetu.“ A10 „...plačiai naudojami skaitmeninėmis technologijomis...“
	Komunikavimas socialiniuose tinkluose	A1, „...Jauni žmonės plačiai komunikuoja socialiniuose tinkluose, todėl turi gerai suvokti, kokios grėsmės kyla asmens duomenų saugumui“ A10 „...plačiai naudojami skaitmeninėmis technologijomis...“
	Mokymo nuo mažų dienų reikšmė	A2 „...mokymas nuo mažų dienų yra labai veiksmingas ir naudingas“ A3 „...jaunas žmogus – veiklus, greitai orientuojantis ir gebantis lengviau prisitaikyti prie naujovių“ A5 „...yra pažangus su demokratinėmis idėjomis ir nuostatomis“ A6 „...gebėtų ginti savo, savo šeimos ir artimųjų teises...“
	Jaunas žmogus kuria valstybę	A2 „...Jei mažų dienų toks žmogus domėsis šiuo klausimu, tai skirs jam prioritetinį vaidmenį ir ateityje“ A3 „Jaunas žmogus kuria valstybę.“
	Skaudesnės pasekmės ateityje	A8 „Nutekėjus ypatingai jautriai informacijai ateityje jis gali būti kompromituojamas.“ A10 „...išmanys ir jaunas žmogus, tai saugiau gebės generuoti savo asmens duomenimis ir vyresniame amžiuje.“
	Pasekmės ieškantis darbo	A8 „Paviešinus jautrią informaciją gali būti sudėtinga susirasti darbą, pradėti nuosavą verslą.“

Atsižvelgiant į tai, kad asmens duomenų apsauga ir įstatyminė bazė neatskiriami vienas nuo kito, tai buvo užduota keletas klausimų, kurie susiję su asmens duomenų apsaugos reglamentavimu. Jeigu institucija teikia paslaugas, tai jos darbuotojai turi būti susipažinę su atitinkamais šios srities teisės aktais, ypatingai su bendrais tvarkymo kriterijais ir teisėtumo kriterijais. Respondentų buvo klausiama, ar, anot jų, sunku asmens duomenų valdymo subjektams tinkamai įgyvendinti bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme. Paanalizavus tyrimų rezultatus paaiškėjo, kad keturi respondentai teigė, jog nesunku praktiškai įgyvendinti reikalavimus, apibrėžtus įstatyme, trys teigė, kad sunku, ir likusieji keturi teigė, kad vienareikšmiškai negalima pasakyti ar sunku ar ne, nes įgyvendinimas priklauso nuo atitinkamų veiksnių (žr. 12 lentelę). Tyrime dalyvavę respondentai argumentavo savo nuomonę ir nurodė priežastis, kodėl anot jų sunku arba nesunku saugoti asmens duomenis laikantis pagrindiniame šios srities įstatyme įtvirtintų nuostatų (žr. 12 lentelę). Žvelgiant iš skirtingų grupių pozicijų pastebėtina,

kad tendencingos nuomonės į šį klausimą nėra. Režiuuojant atsakymus galima teigti, kad visų grupių respondentų atsakymai į šį klausimą skirtingi (A1, A5, A7, A10 - nesudėtinga, A2, A4, A8, A9 - vienareikšmiškai neapsakysiu, A3, A6, A11 - sudėtinga). Darytina prielaida, kad asmens duomenų apdorojimas laikantis įstatyme numatytų nuostatų priklauso nuo asmens individulių savybių, gebėjimo priimti naują informaciją ir nepriklauso, kokiame sektoriuje jis dirba. Svarbu, kaip jis moka susirinkti jam pačiam reikalingą informaciją tvarkant atitinkamos srities asmens duomenis ir po to ją pritaikyti praktiškai.

12 lentelė. Argumentai kodėl sunku ir nesunku įgyvendinti LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme įtvirtintas nuostatas

Kategorija	Subkategorija	Respondentai ir jų patvirtinantys teiginiai
Argumentai, kodėl nesunku	Išskylančių problemų sprendimas	A1 „Registracijos metu paprastai yra aptariami visi klausimai bei išskylančios problemos, didelių problemų paprastai nekyla“ A7 „...galima pasikonsultuoti... pvz., pasikreipti ir į Valstybinę duomenų apsaugos inspekciją.“ A10 „...jeigu kažkas yra neaišku galima visada pasikonsultuoti.“
	Darbuotojų kompetencijos reikšmė	A4 „Jei pasiseka suburti tinkamus tam darbui darbuotojus, tada nesunku.“ A5 „...pasikonsultavus su kažkuo galima pasiekti gerų ir tikslų rezultatų.“
Argumentai, kodėl sunku	Sudėtinga derinti su verslo poreikiais	A2 „Žvelgiant iš privačios organizacijos pusės sudėtinga tai, kad juos reikia derinti su verslo poreikiais“ A3 „Sparčiai keičiantis technologijoms...“
	Technologijų spartus vystymasis	A11 „...veiksnių, kurių įstatymai nereglamentuoja, pvz., IT specialistai „nulaužia“ apsaugos sistemas.“
	Didėjantys duomenų mastai	A3 „...didėjant asmens duomenų kiekiams...“
	Duomenų apsauga nuo jų praradimo	A3 „Reikia rūpintis, kad būtų užtikrinta asmens duomenų techninė apsauga nuo duomenų praradimo, neteisėto panaudojimo, iškraipymo“
	Konsultacijos užima daug laiko	A6 „Taikoma daug išimčių, atliekamos dažnos teisės aktų redakcijos, todėl ne kasdien susiduriantis su tuo klausimu darbuotojas gali kažką ir praleisti.“
	Subjektyvumo reiškiny	A11 „...reikalavimai gali būti suprantami asmeniškai...“
	Techninės problemos	A8 „Sudėtinga, kai atsiranda poreikis šiuos duomenis parduoti, išnuomoti ar kitaip perleisti tretiesiems asmenims.“
Sudėtingas tvarkymo reikalavimų įgyvendinimas	A8 „Sudėtinga iš anksto apibrėžti ir numatyti kokius duomenis apie asmenį reikės rinkti ir saugoti.“	

Kitas svarbus klausimas padedantis įvertinti požiūrių į asmens duomenų apsaugos reikalavimų įgyvendinimą - duomenų apsaugos priemonių išmanymas. Siekta išsiaiškinti, kokias asmens duomenų apsaugos priemones respondentai žino ir ar darbuotojai, atsižvelgiant į tai, kuriame sektoriuje jie dirba, žino ir savo praktikoje taiko tokias pačias apsaugos priemones. Režiuuojant interviu duomenis galima konstatuoti, kad bendrai žvelgiant galima preliminariai išskirti net devynias skirtingas respondentų įvardintas priemones, kurias taikant galima užtikrinti didesnę apsaugą asmens duomenims (žr. 13 lentelę). Pažymėtina, kad šio darbo teorinėje dalyje apsaugos priemonės buvo padalintos į tris grupes, priklausomai nuo to, kas taiko apsaugos priemones. Respondentai taip detalčiai neklasifikavo

apsaugos priemonių. Pastebėtina, kad kai kurias lentelėje išskirtas priemones galima taip pat grupuoti (pvz., sąvoka teisinis reglamentavimas galima būtų traktuoti kaip platesnę sąvoką, kuri apima bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme, teisę kreiptis į teismą dėl padarytų pažeidimų ir teisę gauti turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą. Sąvoką visuomenės švietimą galima būtų traktuoti kaip platesnę sąvoką, kuri apima tinkama darbuotojų, dirbančių su asmens duomenimis, kompetencija). Žvelgiant į suskirstytų respondentų grupių pozicijas galima teigti, kad pirmos grupės respondentai įvardijo daugiausia šios srities apsaugos priemonių t.y., iš sąrašo, kurį sudaro devynios priemonės, jie įvardijo aštuonias (žr. 13 lentelę). Kaip reikšmingą nuomonę, galima būtų paminėti tai, kad nei vienas iš šios grupės respondentų neįvardijo priemonės „*techninių ir organizacinių priemonių taikymas*“, o visi kiti respondentai, išskyrus A4, šią priemonę įvardijo ir apibūdino (žr. 13 lentelę). Nagrinėjant priemones, kurias įvardijo viešajame ir privačiame sektoriuose dirbantys respondentai, galima išskirti tai, kad visi respondentai įvardijo artimiausią jų darbo vietai apsaugos priemonę „*techninių ir organizacinių priemonių tinkamas taikymas*“. Ši priemonė yra arčiausiai naudojama pačių vartotojų, su ja susiduria ir ją vykdo kiekvienas duomenų valdytojas ar tvarkytojas. Kiekvienas valdytojas atsižvelgiant į duomenų apimtį, paskirtį ar rinkimo tikslą taiko vadovaujantis teisės aktais atitinkamas apsaugą užtikrinančias priemones ir pasitelkia techninius ir organizacinius veiksnius. Manoma, kad būtent todėl ją ir įvardijo visi antros ir trečios grupės respondentai. Pirmos grupės respondentai labiau orientavosi į priemones, kurias galima taikyti globaliu mastu, o antros ir trečios grupės respondentai įvardija priežastis siauresniu, artimesniu jų darbo vietai, mastu. Priemonė „*teisinis reglamentavimas*“ arba „*teisės aktų laikymasis*“ yra plačiausiai žinoma apsaugos priemonė, nes ją įvardijo net aštuoni respondentai iš vienuolikos. Šią priemonę įvardijo respondentai iš visų respondentų grupių (žr. 13 lentelę).

13 Lentelė. Asmens duomenų apsaugos priemonių sąrašas remiantis respondentų atsakymais

Kategorija	Subkategorija	Respondentai ir jų patvirtinantys teiginiai
Asmens duomenų apsaugos priemonės	Reikalavimai LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme	A1, „ <i>Visos priemonės išvardintos minėtuose Bendruosiuose reikalavimuose</i> “ A10 „ <i>...pagrindiniame įstatyme įtvirtintus bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus.</i> “
	Tinkama darbuotojų kompetencija	A1 „ <i>...visuomet reikia įvertinti ir žmogiškąjį faktorių</i> “
	Teisinis reglamentavimas	A2 „ <i>...teisinė sistema šiai diena nėra jau tokia labai ideali</i> “ A3 „ <i>...Priimta teisės aktai, reguliuojantys asmens duomenų apsaugą</i> “ A4 „ <i>teisės aktus, reglamentuojančius asmens duomenų apsaugą...</i> “ A5 „ <i>...priimdamas vidinius teisės aktus...</i> “ A6 „ <i>Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktai...</i> “ A7 „ <i>Bendresniu mastu manau būtų galima išskirti teisės aktus.</i> “ A8 „ <i>Visų pirma tai šios srities teisės aktai.</i> “ A10 „ <i>...lokalinių teisės aktų įtvirtinimas...</i> “
	Visuomenės švietimas	A2 „ <i>...visuomenės švietimą galima laikyti kaip asmens duomenų apsaugos priemonę.</i> “

	Tinkama priežiūros institucijų veikla	A3 „Valstybinė duomenų apsaugos inspekcijos... kontrolė“ A6 „tai atitinkamos priežiūros institucijos veikla...“
	Teismų pagalba	A3 „Teisė kreiptis į teismą dėl padarytų pažeidimų...“
	Žalos atlyginimas	A3 „Teisė gauti turčinės ir neturčinės žalos atlyginimą“
	Administracinė ar baudžiamoji atsakomybės	A3 „numatyta administracinė ir baudžiamoji atsakomybė...“
	Techninių (slaptažodžių, identifikavimo priemonių) ir organizacinių (įstaigos vidaus administravimo) priemonių taikymas	A5 „yra techninės ir organizacinės...“ A6 „...įvairios techninės priemonės, nes būtent su jomis susiduria kiekvienas iš mūsų.“ A7 „...galėčiau įvardinti kelias technines priemones: tai įvairios antivirusinės programos...“ A8 „...įvairias technines priemones: atitinkamos programos ar identifikavimo priemonės...“ A9 „Mobilusis parašas, internetinis parašas...“ A10 „Organizacinės, techninės priemonės...“ A11 „...tai kodai, kortelių generatoriai ir pan., slaptažodžiai, identifikavimo priemonės...“

Aštuntas antros dimensijos klausimas užduotas siekiant išsiaiškinti respondentų požiūrį į asmens duomenų apsaugos teisinį reguliavimą, tačiau atsižvelgiant į tai, kad tobulinant paslaugų teikimo sistemą būtina prioritetinį vaidmenį skirti duomenų apsaugai. Respondentai buvo klausiami, ar anot jų, pagrindinė apsaugos priemonė – teisinis reglamentavimas – gali pilnavertiškai apginti žmogaus teisę į privatumą ir ar ji šiandien yra iki galo iš baigta. Tyrimui reikšmingas aspektas tai, kad visi respondentai teigė, jog teisės aktų kiekis šiuo metu pakankamas. Tačiau respondentų atsakyme vyrauja nuomonė, kad norint užtikrinti tinkamą apsaugą plėtojant e. valdžią tikslinga taikyti ir kitas priemones. Pirmos grupės respondentai nurodė daugiausiai veiksmų, ką reikėtų daryti norint užtikrinti asmens teisę į privatumą elektroninėje erdvėje atsižvelgiant į tai, kad šios srities teisinis reglamentavimas jau pakankamas. Unikalumu pasižymėjo respondento A3 atsakymai (žr. 14 lentelę). Respondentas A1 įvardijo du veiksmus, galinčius padėti spręsti minėta problemą (žr. 14 lentelę). Šių penkių priemonių sąrašas sudaro esminę dalį viso bendro sąrašo. Nagrinėjant skirtingų veiksmų įvardijimą atsižvelgiama į tai, kuriame sektoriuje dirbo respondentai, pažymėtina tai, kad kai kurie respondentai, dirbantys privačiame sektoriuje, negalėjo tinkamai atsakyti į užduotą klasuimą „*sunku atsakyti, nes neteko domėtis nei teisės aktais, nei kokia situacija, nei kaip reguliuojama duomenų apsauga elektroninėje erdvėje*“ (A11), „*kadangi tai yra valstybinis reglamentavimas, tuo turi rūpintis tie asmenys, kurie kuria asmens duomenų apsaugos politiką. Šiuo metu dirbu privačiame sektoriuje, tai nelabai galėčiau atsakyti į šį klausimą*“ (A10). Antros grupės respondentai (A5, A6, A7) akcentavo teisės aktų, įvirtinančių asmens duomenų apsaugą, tobulinimo ir keitimo svarbą atsižvelgiant į naujausių technologijų vystymosi tendencijas, o respondentas (A4) pažymėjo, jog svarbų vaidmenį suvaidina pačių darbuotojų vaidmuo „*konfidencialumo principo laikymasis*“. Akcentuojant tai, į ką labiau orientuojasi darbuotojai, dirbantys privačiame ar viešajame sektoriuje, galima teigti, kad darbuotojai, dirbantys privačiame sektoriuje, mažiau domisi teisės aktų leidimu ar tobulinimu, jeigu tai tiesiogiai nėra susiję su jų darbine veikla, o daugiau susiję su pagrindinių žmogaus teisių įtvirtinimu. Darbuotojai, dirbantys viešajame sektoriuje, plačiau suvokia ir labiau domisi teisės aktų leidimu,

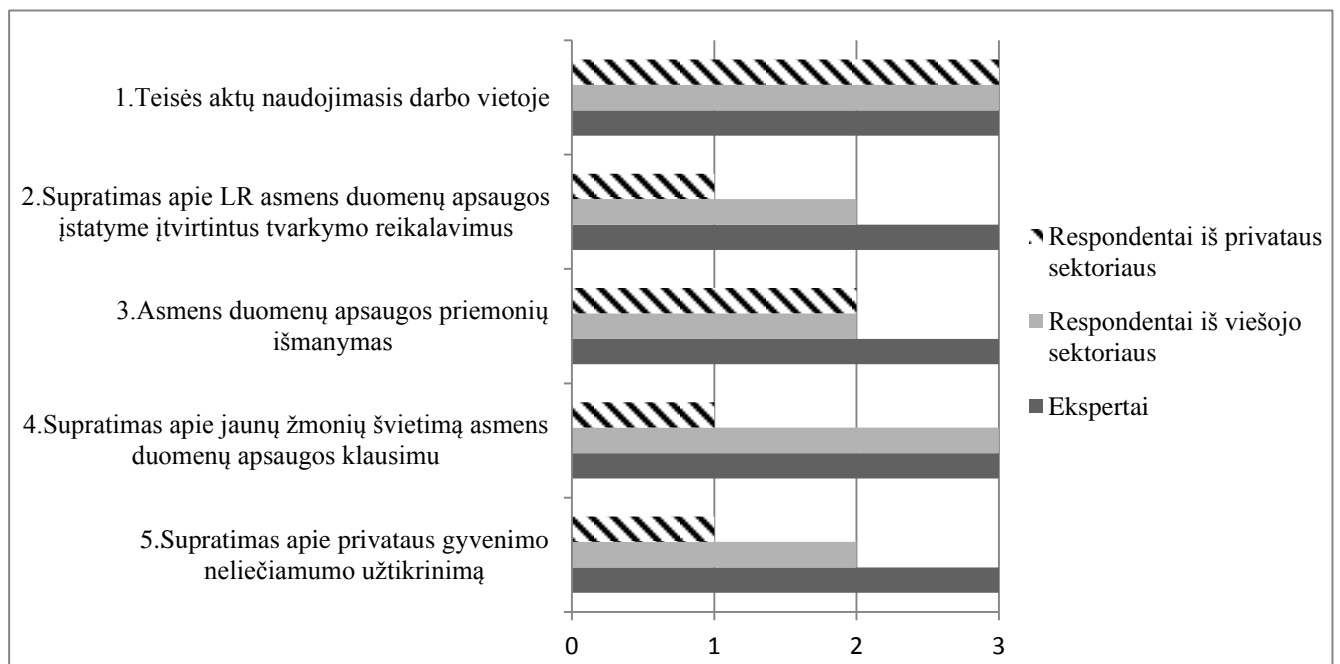
įtvirtinančiu bendras pamatines teises. Asmenys, kurie savo darbo vietoje disponuoja kitų asmenų duomenimis, yra susipažinę su pagrindiniu asmens duomenų apsaugą sąlygojančiu įstatymu ir stengiasi praktikoje tinkamai įgyvendinti reglamentuotas nuostatas, nes jame tiksliai apibrėžta, kaip duomenys turi būti tvarkomi ir saugojami. Vyrauja nuomonė, kad teisės į privatumą užtikrinimas elektroninėje erdvėje paliekamas pačio vartotojo sąmoningumui ir, kaip teigia respondentai, dirbantys privačiame ar viešajame sektoriuose, tai priklauso nuo paties vartotojo sąmoningumo.

14 lentelė. Veiksmų sąrašas, kurie gali padėti užtikrinti asmens teisę į privatumą elektroninėje erdvėje atsižvelgiant į tai, kad šios srities teisinis reglamentavimas jau pakankamas

Kategorija	Subkategorija	Respondentai ir jų patvirtinantys teiginiai
Veiksmai, užtikrinantys asmens teisę į duomenų apsaugą e. erdvėje	Teisės aktų tobulinimas	A1 „visi šie aktai turi būti nuolat atnaujinami, atsižvelgiant į naujausių technologijų vystymosi tendencijas.“ A5 „Tobulinimas turėtų atitikti visuomenės interesus...“ A6 „Teisės aktai nustato principinius reguliavimo mechanizmus, tačiau jų taikymo būdai turi būti įvertinami pagal institucijų vidaus taisykles...“ A7 „...atitinkamas šios srities teisės aktų redakcijas...“ A8 „...technologijos tobulėja, reikia atitinkamai plėsti ar koreguoti šios srities teisės aktus.“ A9 „...perspektyvu būtų labiau apibrėžti šios srities teisinius aktus.“ A11 „...teisės aktai turėtų būti griežtesni.“
	Būsimo reglamento įtvirtinimas	A1 „Priimtas bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, tikimės, nesukels neigiamų perversmų“
	Didesnis priemonių patikimumas	A3 „Patikimesnės techninio pobūdžio priemonės asmens duomenų apsaugai užtikrinti...“
	Kontrolės vykdymas	A3 „Duomenų valdytojų nuolatinės kontrolės vykdymas.“
	Konfidencialumo principo laikymasis	A3 „Asmenų, dirbusių su asmens duomenų apsauga, konfidencialumo principo laikymasis ne tik darbo laikotarpiu, bet ir pasitraukus iš darbo“ A4 „susidūrus su nesąžiningais asmenimis, saugiklių skaičius neišgelbės.“
	Vartotojų monitoringas	A6 „...vartotojo sąmoningumo lygio kėlimas.“ A7 „...reikia kiekvienam vartotojui elgtis atsargiau...“

Paskutinis šios dimensijos klausimas susijęs su įmone, kurioje dirba respondentai. Teorinėje dalyje išskirta aštuoni pagrindiniai įstatymai, reglamentuojantys šią sritį. Uždavus klausimą „Kokiais asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais Jums tenka naudotis su jūsų darbu susijusioje veikloje?“ siekta nustatyti, su kiek įstatymų atsižvelgiant į tai, kokiame sektoriuje dirba respondentas, yra susipažinęs asmens duomenų valdytojas, kad galėtų tinkamai disponuoti kitų asmenų duomenimis. Teorinėje dalyje išskirti 7 teisės aktai. Panagrinėjus interviu rezultatus teigtina, kad pirmos grupės respondentai A2 ir A3 konkrečių įstatymų pavadinimų nenurodė teigdami „asmens duomenų netvarkom. Yra teikiamos teisinės paslaugos ir konsultacijos kitiems asmenims šiuo klausimu“(A2 ir A3), tai reiškia, jog esant reikalui komentuojamos bet kurio įstatymo nuostatos. Respondentas A2 nurodė, kad dažniausiai reikia vadovautis „LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu, LR visuomenės informavimo įstatymu, LR elektroninių ryšių įstatymų“ nuostatomis. A1 taip pat teigė, kad „darbuotojai nagrinėja visus teisės aktus, kurie yra susiję su duomenų apsauga“.

Respondentai, dirbantys viešajame sektoriuje, įvardijo daugiau teisės aktų, kurių nuostatomis tenka vadovautis jų darbinėje veikloje nei privačiame sektoriuje dirbantys respondentai. Visi keturi viešajame sektoriuje dirbantys respondentai įvardijo patį pagrindinį apsaugos įstatymą - asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą. Du respondentai (A4 ir A5) iš viso pateikė po keturis įstatymus, kurie aktualūs dirbant jų srities darba. Atliktus vertinimą paaiškėjo, kad trečios grupės respondentai vadovaujasi tik asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatomis ir įmonės vidinėmis, t. y., techninėmis ir organizacinėmis taisyklėmis „*ISO procedūros*“ (A8), „*KYC taisyklėmis*“ (A9). Režimuojant šio klausimo atsakymus galima teigti, kad kiekvienas duomenų valdytojas yra susipažinęs su LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu, nes jame apibrėžti bendri tvarkymo, saugojimo ar disponavimo reikalavimai. Atsižvelgiant į tai, kokie duomenys ir kokios srities duomenys bus tvarkomi, gali reikėti susipažinti ir su daugiau teisės aktų nuostatomis. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad darbuotojams, dirbantiems viešajame sektoriuje, dažniausiai reikia susipažinti su didesniu teisės aktų skaičiumi ir priklauso nuo to, kokios srities tvarkomi duomenys. Apibrėždamas konkrečius asmens duomenų tvarkymo tikslus turi atsižvelgti į tas funkcijas, kurios joms priklauso ir apibrėžtuose teisės aktuose.

12 pav. Antros interviu klausimų dimensijos rezultatų apibendrinimas pagal grupes

Apibendrinant pirmos dimensijos atsakymus galima teigti, kad atlikta interviu analizė tapo priemone, padedančia tarpusavyje palyginti ir įvertinti nuomones ir požiūris pagal grupes. Ta grupė, kuri tiksliausiai atsakė į interviu klausimus, buvo įvertinta skaičiumi 3, o kiti įvertinimai skirti mažėjančia tvarka atsižvelgiant į atsakymų lygį. Panagrinėjus su kokiais teisės aktais vadovaujama darbo vietoje tvarkant duomenis, išryškėjo, kad visų grupių respondentai naudojami skirtingu teisės aktų kiekiu. Privačiame sektoriuje dirbantys respondentai nurodė, kad naudoja pagrindinį šios srities

įstatymą ir papildomai vadovaujasi organizacijos sudarytomis techninėmis taisyklėmis. Viešajame sektoriuje dirbantys respondentai nurodė daugiau ir įvairesnių teisės aktų. Pirmos grupės respondentai įvardijo daugiausiai teisės aktų ir teigė, kad esant poreikiui gali konsultuoti vadovaujantis bet kurio įstatymo nuostatomis. Įvertinus supratimą apie šios srities teisės aktus, išryškėjo, kad, anot visų respondentų, teisės aktų kiekis asmens duomenų apsaugos srityje šiuo metu yra pakankamas, o plėtojant e. valdžią tikslinga papildomai stiprinti kitų apsaugos priemonių taikymą. Vertinant supratimą apie LR asmens duomenų apsaugos įstatyme įtvirtintus tvarkymo reikalavimus atsiskleidė, kad asmens duomenų apdorojimas laikantis įstatyme numatytų nuostatų daugiausiai priklauso nuo asmens individulių gebėjimo priimti naują informaciją ir nesvarbu, kokiame sektoriuje tvarkomi duomenys. Svarbu, kaip jis moka susirinkti jam pačiam reikalingą informaciją tvarkant atitinkamos srities asmens duomenis ir po to ją pritaikyti praktiškai. Apibendrinant trečią diagramoje pavaizduotą aspektą, pažymėtina, kad pirmos grupės respondentai įvardijo penkias apsaugos priemones, antros grupės dvi, o trečios grupės kai kurie respondentai labai siaurai atsakė į šį klausimą. Nagrinėjant asmens duomenų apsaugos priemones, kurias įvardijo viešajame ir privačiame sektoriuose dirbantys respondentai, galima išskirti tai, kad visi antros ir trečios grupės respondentai įvardijo artimiausią jų darbo vietai apsaugos priemonę „techninių ir organizacinių priemonių tinkamas taikymas“, o iš ekspertų niekas šios priemonės neįvardijo. Taigi ekspertai labiau orientavosi į bendresnes priemones, kurios taikomos globaliu mastu, pvz., teisinis reguliavimas, o antros ir trečios grupės respondentai įvardijo priemones siauresniu, artimesniu jų darbo vietai, mastu. Nagrinėjant ketvirtą diagramoje pavaizduotą aspektą pažymėtina, kad visi respondentai jaunų žmonių švietimą asmens duomenų apsaugos klausimu laiko itin reikšmingu, tik tai išreiškia skirtingais žodžiais. Ekspertų ir viešajame sektoriuje dirbančių respondentų nuomonės yra labai panašios, jie supranta ir išskyrė, kodėl svarbu ugdyti jauno žmogaus domėjimąsi šiomis teisėmis, o privačiame sektoriuje dirbantys respondentai neišskyrė jauno žmogaus iš visumos ir atsakinėję į šį klausimą akcentavo bendras pasekmes, ko galima sulaukti, jeigu nebus užtikrinta apsauga asmens duomenims., pvz., bus pavogta tapatybė(A9). Bendra nuomonė visų respondentų atsiskleidė: visi respondentai teisės į privatumą vaidmenį laiko itin svarbiu ir reikšmingu, tačiau reikšmingumą išreiškė skirtingais žodžiais. Požiūriai į privatumo svarbą respondentų, kurie dirba viešajame sektoriuje, yra sąlyginai panašūs su ekspertais. Tik pirmos grupės respondentai tiksliau pabrėžė šio teisės svarbą nei antros grupės. Trečios grupės respondentai atsakinėdami į šį klausimą įvardijo konkrečias pasekmes, kas gali nutikti, jeigu privatumas bus pažeistas, o ne charakterizavo privatumą sampratą.

III dimensija: asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose

Trečia interviu dimensijos dalis skirta identifikuoti asmens duomenų apsaugos principus viešajame ir privačiame sektoriuose. Šios dimensijos klausimai siejami su šios darbo pirmo skyriaus antrame poskyryje nagrinėta medžiaga: vyrauja tendencija, kad viešasis sektoriaus vertinant asmens duomenų apsaugą yra labiau pažengęs ir smarkiau išvystęs šios srities apsaugos politiką nei privatus. Kadangi viešasis sektorius tarnauja visuomenei, tai asmens duomenų valdymo mastai yra didesni nei privačiame sektoriuje. Siekiama nustatyti, ar, anot respondentų, viešojo ir privataus sektorių partnerystė gali teigiamai veikti asmens duomenų apsaugą ir pačią politiką. Norima išsiaiškinti, ar būtų tikslinga, anot respondentų, taikyti skirtingas duomenų apsaugos priemones skirtinguose sektoriuose.

Nagrinėjant atsakymus į klausimą *kaip manote, ar skirtinguose sektoriuose (viešajame ir privačiame) reikėtų taikyti skirtingas asmens duomenų apsaugos priemones?* svarbu išskirti tai, kad daugelis respondentų nurodė, jog nereikia taikyti skirtingų apsaugos priemonių įvairiai argumentuodami savo nuomonę: „*asmens duomenų apsaugos politika kuriama abiemis sektoriams tokia pati, tai ir priemonės gali būti vienodos*“ (A2), „*reikia vadovautis lygybės principu*“ (A4), „*asmens duomenų „vertė“ nekinta nuo to, kuriame sektoriuje ji yra saugojama*“ (A5), „*tie patys asmenys dalyvauja abiejuose sektoriuose*“ (A10). Galima pastebėti, jog daugelis respondentų pritaria dabartiniai vienodai duomenų apsaugos sistemai ir nemano, kad reikėtų kažką kardinaliai keisti. Įdomią nuomonę išreiškė A11 respondentas pritardamas vienodai apsaugos priemonių sistemai teigdamas, kad labiau reikia atkreipti dėmesį į tai „*ar asmuo yra viešas (pvz. politikas) ar ne*“. Pravartu išskirti A8 respondento nuomonę. Anot jo, asmens duomenų apsaugos priemonės turi būti identiškos, argumentuodamas tuo, jog abiejuose sektoriuose kyla problemų asmens duomenų saugumui, tik jos yra kardinaliai skirtingos. Bet vadovaujantis bendrai nustatytais apsaugos principais galima saugiai disponuoti asmens duomenimis: „*privačiame sektoriuje yra didesnė tikimybė, kad asmens duomenys bus panaudojami savo veiklos komercinių tikslų vykdymui, tačiau asmeninė informacija apie viešajame sektoriuje dirbančius asmenis yra lengviau prieinama visiems*“ (A8). Įdomus aspektai, kad atsirado po vieną respondentą iš kiekvienos grupės, kurie teigė, jog visgi būtų tikslinga taikyti kitokias duomenų apsaugos priemones. Respondentas A6, dirbdamas viešajame sektoriuje, akcentavo viešojo sektoriaus svarbą „*viešasis sektorius neša didesnę atsakomybę, todėl dirbančiųjų sąmoningumo lygis turi būti aukštesnis*“. Anot jo, santykinai griežtesnės priemonės turėtų būti viešajame sektoriuje, nes šis sektorius saugo visos visuomenės duomenis. Respondentas A9, dirbdamas privačiame sektoriuje, išskėlė privataus sektoriaus didesnę vaidmenį „*vienur reikalaujama didesnio žinojimo apie žmogų ir jo veiklą, o kitur tereikia bendros informacijos*“. Priešingai teigė A3 respondentas iš pirmos grupės: nors žinoma, kad šis respondentas dirba privačiame sektoriuje, tačiau teigė, kad „*ypatingas dėmesys turi būti skiriamas viešajam sekretoriui, siekiant užtikrinti visas*

visuomenės saugumą“. Režiuojant galima pastebėti, kad bendrų apsaugos priemonių taikymas, anot 8 respondentų, yra pakankamai veiksmingas, tačiau atsižvelgus į sektorių specifinius skirtumus galima būtų taikyti ir atitinkamas specifines priemones vien todėl, kad sektorių skirtingi tikslai ir tvarko kitokius duomenų kiekius.

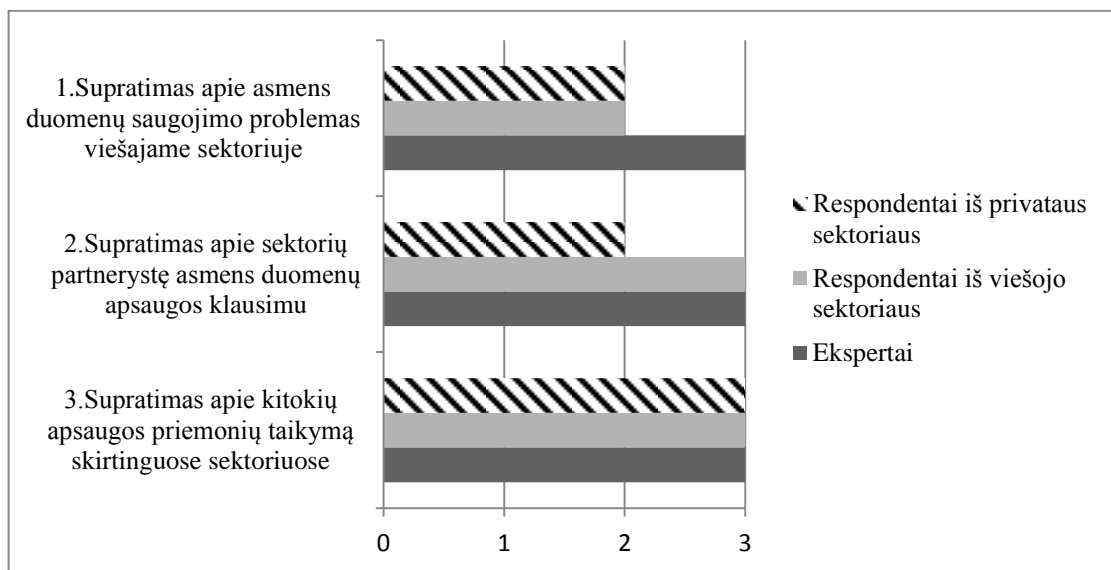
Remiantis respondentų nuomonėmis nagrinėjant antrą trečios dimensijos klausimą, gauta vienareikšmiška nuomonė: viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas gali būti naudingas (11 pasikartojimų). Tačiau šis klausimas respondentams kėlė itin daug sunkumų ir ne visi sugebėjo argumentuoti, kodėl partnerystė gali būti naudinga bei negalėjo konstatuoti, kuriam sektoriui būtų didesnė nauda dalinantis savo turima asmens duomenų apsaugos patirtimi. Į šį klausimą išsamiausiai atsakė pirmos grupės respondentai ir iš viso nurodė tris priežastis, kuo naudingas tarpsektorinis bendradarbiavimas (žr. 15 lentelę). Nagrinėjant antros ir trečios grupės atsakymus pažymėtina, kad plačiau savo atsakymus pakomentavo tik po du respondentus iš kiekvienos grupės (žr. 15 lentelę). Pažymėtina, kad norint atsakyti į šį klausimą yra reikalingos atitinkamos šios srities gilesnės žinios. Respondentams, dirbantiems privačiame sektoriuje, šis klausimas yra itin tolimas nuo jų darbo specifikos, tačiau buvo užduodamas norint išsiaiškinti ką darbuotojai mano apie tą patį dalyką, dirbantys skirtingame sektoriuje. Skirtumai tarp sektorių šiandieniniame pasaulyje mažėja, todėl nagrinėti bendradarbiavimo privalumus asmens duomenų apsaugos srityje yra tikslinga.

15 Lentelė. Priežasčių sąrašas, kodėl viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas yra naudingas

Kategorija	Subkategorija	Respondentai ir jų patvirtinantys teiginiai
Bendradarbiavimo tarp viešojo ir privataus sektoriaus nauda	Dalinimasis patirtimi	A1 „ <i>glaudžiai bendradarbiaujant sektoriams galima sėkmingai spręsti konkrečias duomenų apsaugos problemas</i> “
	Asmens duomenų apsaugos politikos šaknys viešajame sektoriuje	A2 „ <i>...asmens duomenų apsaugos politika labiau įsitvirtinusi ir integravusi viešajame sektoriuje.</i> “
	Sinergijos efektas	A3 „ <i>Kiekviena patirtis, jeigu tik ji yra sėkminga, gali būti naudinga</i> “ A11 „ <i>...dvi institucijos gali pasinaudoti savo patirtimis, idėjomis, pasiūlymais ir pan., kas užtikrintų efektyvesnę veiklą...</i> “ A10 „ <i>...sektorių bendradarbiavimas naudingas valstybei...</i> “
	Abipusė kontrolė	A6 „ <i>Partnerystės metu atidžiau vertinant asmens duomenų apsaugą padidėtų abipusė kontrolė.</i> “

Kadangi šiame darbe labiau orientuojamasi į asmens duomenų apsaugą viešajame sektoriuje, tai paskutinis trečios dalies klausimas orientuotas į viešojo sektoriaus problematiką. Privačiame sektoriuje dirbantys asmenys naudojami viešosiomis paslaugomis, identifikuoja tapatybę ir pateikia asmens duomenis, tai šiuo klausimu siekta išsiaiškinti *kokias respondentai įvelgia asmens duomenų apsaugos problemas būtent viešajame sektoriuje*. Pirmos grupės respondentai nurodė, kad būtinas šios srities švietimas „*maža darbuotojų kompetencija*“ (A1, A3). Tikslinga toliau sėkmingai modernizuoti viešųjų paslaugų teikimą „*gerinti elektroninių paslaugų teikimo kokybę*“ (A2), „*Vieno langelio*“

principo įgyvendinimo procedūra kol kas stabdo lėtas elektroninės valdžios diegimą“ (A2), didesnę dėmesį skirti šios srities prognozavimo politikai „asmens duomenų apsaugos strateginių tikslų įgyvendinimui ar priežiūrai šiai dienai skiriama per mažai dėmesio“ (A2) ir tikslinga taikyti didesnes bausmes neužtikrinus tinkamo saugumo asmens duomenims „padidinti sankcijas duomenų valdytojams už teisės aktų, reglamentuojančių asmens duomenų apsaugą, pažeidimus“ (A3). Išskiriant antros grupės respondentų atsakymus įdomu tai, kad trys iš keturių respondentų akcentavo viešųjų paslaugų teikimo modernizavimą virtualioje erdvėje ir švietimo svarbą „kvalifikuočiau teikti viešąsias paslaugas elektroninėje erdvėje“ (A4), „reikėtų susitelkti į patikimą, kokybišką ir saugų paslaugų teikimą elektroninėje erdvėje“ (A5), šios srities žinių gilinimas (A4, A5, A6). Darytina prielaida, kad net trys respondentai įvardijo šią problemą todėl, nes šiuo metu yra modernizuojamas viešasis sektorius plėtojant elektroninę valdžią ir geriausiai suvokia su potencialias šios srities problemas. Vienas respondentas A7 nesugebėjo nurodyti konkrečių problemų. Trečios grupės įvardintų problemų spektras buvo platesnis palyginus su antros grupės atsakymais: „patikimesnę apsaugą galima didinti pavienių valdžios centrų arba griežtos hierarchinės struktūros pagalba“ (A8), „suskirstyti kokius duomenis gali būti lengvai pasiekiami ir kurie ne“ (A9), „sistemiškas šios srities darbuotojų mokymas“ (A10, A11), „atlikti visuomenės nuomonės tyrimus, susijusius su šia sritimi, taip išsiaiškinant konkrečius visuomenės poreikius“ (A10). Įvardintos problemos tampa artimos galimoms šios politikos rekomendacijoms, pvz., atlikti daugiau nuomonės tyrimų. Teoriniame lygmenyje buvo dažnai akcentuojama, kad švietimas šiuo klausimu yra itin nedidelis, būtent tai patvirtino visi respondentai remiantis viso interviu medžiaga, šį trūkumą akcentuodami tai viename tai kitame atsakyme.

13 pav. Trečios interviu klausimų dimensijos rezultatų apibendrinimas pagal grupes

Apibendrinant galima teigti, kad atlikta analizė tapo priemone, padedančia tarpusavyje palyginti ir įvertinti nuomones ir požiūris pagal grupes. Ta grupė, kuri tiksliausiai atsakė į klausimus,

įvertinta skaičiumi 3, o kiti įvertinimai skirti mažėjančia tvarka atsižvelgiant į atsakymų lygį. Daugelis respondentų nurodė, jog nereikia taikyti skirtingų apsaugos priemonių kuriant asmens duomenų apsaugos politiką. Bendrų apsaugos priemonių taikymas, anot 8 respondentų, kaip ir sektorių partnerystė, anot 11 respondentų, yra pakankamai veiksmingi aspektai. Tačiau atsižvelgus į sektorių specifinius skirtumus galima būtų taikyti ir atitinkamas specifines priemones vien todėl, kad sektorių skirtingi tikslai ir tvarko skirtingus duomenų kiekius. Itin ryškių nuomonių skirtumų kreipiant dėmesį į tai, kuriame sektoriuje dirba respondentai, negalima pastebėti. Trečios grupės respondentai įvardijo mažiausiai veiksnių, kuo gali būti sėkmingas institucijų bendradarbiavimas stiprinant asmens duomenų apsaugą, o ekspertai daugiausiai. Respondentai, nagrinėdami administravimo problemas viešajame sektoriuje, labiausiai akcentavo elektroninės valdžios modernizavimo kryptingumą ir problemišumą.

IV dimensija: elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai

Ketvirta interviu klausimų dalis skirta asmens duomenų apsaugos klausimu reformuojant viešųjų paslaugų teikimą. Šio darbo teorinėje dalyje teigta, kad internetas paskatino atsirasti daugelį reiškinių, to pasėkoje ir suformavo e. valdžios integravimąsi. Tačiau internetas kelia didelį pavojų asmens duomenis bei jo privatumui. Respondentų buvo klausama ar jie jaučiasi saugūs identifikuojami save elektroninėje erdvėje, ar jiems priimtina naudotis viešosiomis paslaugomis.

Vertindami viešųjų paslaugų naudojimosi privalumus ir trūkumus elektroninėje erdvėje iš viso respondentai įvardijo 9 privalumus ir 9 trūkumus, kodėl verta ar neverta naudotis elektroninėmis paslaugomis (žr. 16 lentelę). Dažniausiai įvardinti privalumai buvo „*teikiamos greičiau nei įprastai*“ (7 pasikartojimai), „*patogu, nes nereikia niekur eiti*“ (5 pasikartojimai), „*taupomas laikas*“ (5 pasikartojimai). Pažymėtina, kad dažniausiai įvardinti tie privalumai, kurie tiesiogiai susiję su pačiu vartotoju ir teikia būtent jam tiesioginę naudą, o ne pvz., valstybei. Taupomas būtent jų pačių laikas, jiems taip yra patogiau, greičiau. Asmenims itin svarbu sutaupyti laiką, o elektroninė valdžia būtent tai suteikia vartotojui. Vienas respondentas pastebėjo valstybei gaunamą naudą: „*finansinių išteklių taupymas*“ įžvelgė naudą valstybės finansiniams ištekliams (A11). Respondentas A8 įvardijo duomenų valdytojo gaunamą naudą, kai paslaugos teikiamos virtualioje erdvėje: „*galimybė skirtingus duomenis greitai surinkti į vieną vienetą*“, o A6 ir A1 išskyrė po vieną privalumą, kuris naudingas duomenų tvarkytojui (žr. 16 lentelę). Atsižvelgiant į tai, kurios grupės respondentai įvardijo daugiausiai privalumų, gaunami tokie rezultatai: pirmos grupės įvardijo 6 privalumus, antros grupės – 4 privalumus, o trečios grupės - 6 privalumus. Įdomu tai, kad respondentai, dirbantys viešajame sektoriuje, įvardijo mažiausiai elektroninių viešųjų paslaugų privalumų. Vertindami trūkumus elektroninėje erdvėje, dominavo du trūkumai: „*didesnė tikimybė nepastebimai nutekinti duomenis*“ (5 pasikartojimai) ir „*sunkiau sukontroliuoti ir apsaugoti asmens duomenis*“ (4 pasikartojimai) ir net šeši trūkumai buvo įvardinti po vieną kartą (žr. 16 lentelę), tai rodo, kad nėra bendro požiūrio į trūkumus,

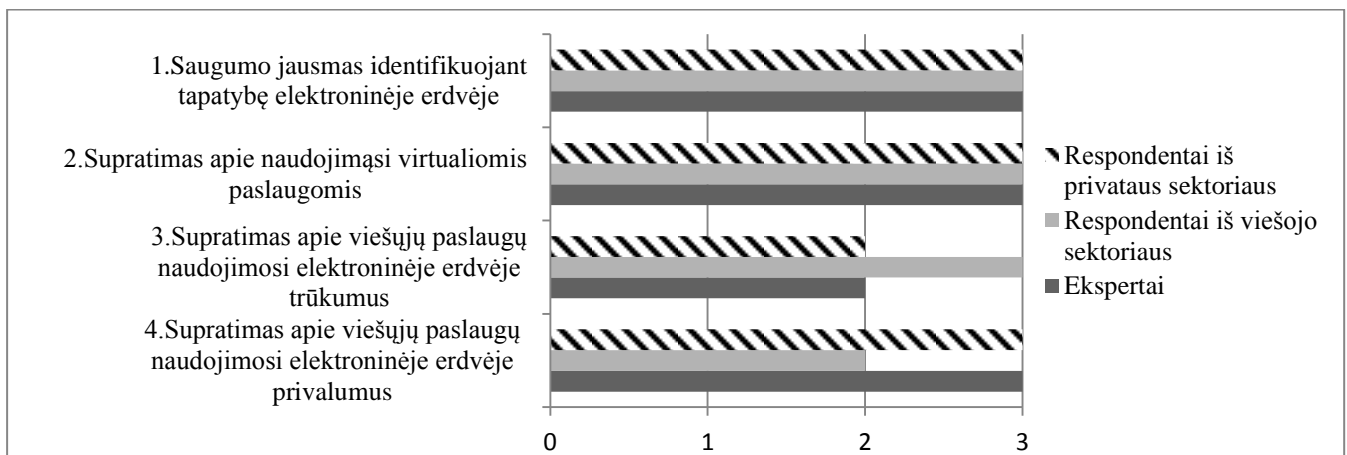
respondentai trūkumus suvokia pakankamai skirtingai. Atsižvelgiant į tai, kurios grupės respondentai įvardijo daugiausiai trūkumų, gaunami visai kiti rezultatai nei išryškėjo vertinant trūkumus: pirmos grupės įvardijo 4 trūkumus, antros grupės – 6 trūkumus, o trečios grupės irgi 4. Reziumuojant teigtina, kad respondentai, dirbantys viešajame sektoriuje, labiau orientuojasi į trūkumus, o ne į privalumus. Šios srities ekspertai ir darbuotojai, dirbantys privačiame sektoriuje, labiau kreipia dėmesį į viešųjų paslaugų elektroninėje erdvėje teikiamą naudą. Respondentai, dirbantys viešajame sektoriuje, domisi viešųjų paslaugų tobulinimo galimybės, todėl kritiškiau vertina esamą sistemą.

16 lentelė. Paslaugų, teikiamų elektroninėje erdvėje, privalumai ir trūkumai

Kategorija	Subkategorija	Respondentai ir jų patvirtinantys teiginiai
Paslaugų, teikiamų elektroninėje erdvėje, privalumai	Greitas paslaugų teikimas	A1 „...greitai teikiamos“ A2 „Paslauga suteikiama daug greičiau...“ A6 „...– tai operatyvumas...“ A7 „...yra patogiu ir greita.“ A8 „...greitis...“ A10 „tokius aspektus kaip greitumas...“ A11 „...viskas vyksta greičiau...“
	Milžiniškų kiekių kaupimas	A1 „praktiškai neribota apimtis“
	Patogumas	A1 „...patogu, nes nereikia niekur eiti“ A2 „kartais net nereikia visai išvykti iš namų“ A3 „...leidžia atlikti daugumą veiksmų internetu...“ A7 „man tai labai patogiu.“ A11 „...nereikia eiti į savivaldybę ar pan...“
	Kontrolės stabilizavimas	A2 „Lengviau įgyvendinti kontrolės priemones“
	Laiko taupymas	A2 „sutaupoma laiko..“ A3 „...sutaupoma laiko“ A4 „...taupomas laikas.“ A7 „...galima sutaupyti laiko...“ A11 „...nereikia eiti į savivaldybę ar pan...“
	Lengva prieiga prie paslaugų teikimo	A3 „...gauti reikiamas pažymas...“ A5 „...paprasčiausia gauti nori pažymą“
	Apsaugos sistemų reikšmė	A6 „Lengva diegti apribojimus, sertifikatus, apsaugos sistemas, ribojančias galimą duomenų panaudojimą ne tais tikslais.“
	Skirtingų duomenų apdorojimas	A8 „Skirtingus duomenis galima greitai surinkti į vieną vienetą“
	Finansinių išteklių taupymas	A11 „...sutaupoma ir valstybės lėšų, mažiau reikia žmonių samdyti...“
	Paslaugų, teikiamų elektroninėje erdvėje, trūkumai	Nelegalus prisijungimas prie duomenų bazių
Duomenų nutekimas		A1 „...galimybė nepastebimai „pasisavinti“ duomenis“ A2 „rinkti daug lengviau, o surinkus daugiau galimybių juo panaudoti neteisėtiems tikslams.“ A3 „...paviešinta asmeninė informaciją gali būti panaudota nesąžiningais tikslais“ A7 „Neužtikrinama duomenų pateikimas tretiesiems asmenims“. A11 „...duomenys gali būti nutenkinti ar nukopijuoti...“
Duomenų iškraipymas		A1 „didesnis pavojus duomenų iškraipymui“ A7 „klaidų tikimybė...“
Sunkesnė kontrolė		A2 „Daug sunkiau sukontroliuoti.“ A7 „nepasitikėjimas, kuris apsunkina kontrolę“ A10 „...žmogiškosios klaidos faktorius...“
Technologijų sugedimas		A4 „Sugedus technologijoms, dingus internetui stabdomas paslaugų teikimas“
Duomenų praradimas		A4 „...Didelė tikimybė prarasti duomenis“
Vartotojų atsilikimas technologijų amžiuje		A6 „Vartotojas nemoka pasinaudoti paslaugomis“

	Informacijos nutekėjimas	A8 „...informacijos nutekėjimas.“
	Išlaidos reformuojant sistemą	A11 „Elektroninės erdvės diegimas brangiai kainuoja...“

Kadangi tobulėjant technologijoms sunkiau ginti žmogaus teisę į privatumą ir apsaugoti asmens duomenis, tai respondentų buvo klausama apie paslaugų teikimo modernizavimo priemones. Anot respondentų, paslaugos internetinėje erdvėje itin patogios, o tapatybės vagysčių kol kas Lietuvoje ne daug „Lietuvoje kol kas nėra labai daug atvejų“ (A1). Visi respondentai nurodė, kad jaučiasi saugūs identifikuodami save virtualioje erdvėje „bankai, kuriais naudojuosi, turi geras sistemas, į jas daug investuoja, kad užtikrintų duomenų apsaugą“ (A11), „identifikacija vyksta el. parašo arba el. bankininkystės pagrindu, manau, ten tikrai pasirūpinta asmens duomenų apsauga“ (A6). Užduodant klausimą apie tapatybės identifikavimą internete nebuvo nukreipiama į viešųjų paslaugų teikimą elektroninėje erdvėje. Tačiau pirmos ir antros grupės respondentai išsamiau atsakė į šį klausimą ir išskyrė, kurio sektoriaus paslaugomis naudojasi daugiau „labiau naudojuosi viešosiomis paslaugomis“ (A4), arba tiesiog akcentavo vieno ir kito sektorių paslaugų teikimo reikšmes: „man patinka viešosios paslaugos“ (A5), „priimtina naudotis viešosiomis paslaugomis“ (A3), „naudojuosi praktiškai visomis elektroninėmis paslaugomis“ (A1). Trečios grupės respondentai nagrinėjo bendrai virtualias paslaugas ir nebuvo jokių asociacijų ar išskyrimo viešosioms paslaugoms. Darytina prielaida, kad jiems privačiame sektoriuje teikiamos paslaugos yra artimesnės. Tai patvirtina atsakymuose pateikiami tam tikri terminai, kurie apeliuoja labiau į privatų sektorių, o ne į viešą: „...internetinėmis parduotuvėmis...“ (A10), „bankai, kuriais naudojuosi...“ (A11), „...išsistudijuoti kokius duomenis reikia pateikti įmonėms“ (A9). Tyrimui reikšmingas aspektas tai, kad visi respondentai nurodė, jog jiems priimtina ir patogu naudotis internete teikiamomis paslaugomis. Apibendrinant šio klausimo atsakymus galima teigti, kad e. valdžios įsiliejimas į paslaugų teikimą kvalifikuotesniu būdu visiems respondentams yra suprantamas kaip būtinas aspektas. Kadangi Lietuvos žiniasklaidoje nėra daug rašoma apie tapatybės vagystės atvejus bei žalą asmens duomenims, tai asmenys save identifikuodami virtualioje erdvėje jaučiasi saugiai, o paslaugų teikimą elektroninėje erdvėje laiko reikšmingu.

14 pav. Ketvirtos interviu klausimų dimensijos rezultatų apibendrinimas pagal grupes

Atlikta analizė tapo priemone, padedančia palyginti nuomones ir požiūris pagal grupes. Ta grupė, kuri tiksliausiai atsakė į klausimus, buvo įvertinta skaičiumi 3, o kiti įvertinimai skirti mažėjančia tvarka atsižvelgiant į atsakymų lygį. Kadangi Lietuvos žiniasklaidoje nėra daug publikuojama ir rašoma apie tapatybės vagystės atvejus bei žalą asmens duomenims, tai asmenys save identifikudami virtualioje erdvėje jaučiasi saugiai ir noriai tai daro. Jie paslaugų teikimą elektroninėje erdvėje laiko itin reikšmingu ir jau neatsiejama savo gyvenimo dalimi. Respondentai, dirbantys viešajame sektoriuje, labiau orientuojasi į e. valdžios trūkumus, o ne į privalumus. Ekspertai ir darbuotojai, dirbantys privačiame sektoriuje, labiau kreipia dėmesį į viešųjų paslaugų elektroninėje erdvėje teikiamą naudą. Galima daryti prielaidą, kad taip yra todėl, nes respondentai, dirbantys viešajame sektoriuje, domisi viešųjų paslaugų tobulinimo galimybėmis, todėl kritiškiau vertina esamą sistemą.

Atliekant asmens duomenų apsaugos reikalavimų įgyvendinimo plėtojant e. valdžią tyrimo analizę gautais rezultatais buvo atskleista analizuojamų veiksmų įtaką asmens duomenų apsaugos vertinimui Lietuvoje. Pagrindinis veiksnys, sąlygojęs tyrimo metu surinktus rezultatus, respondentų institucijų charakteristika atsižvelgiant į tai, kuriame sektoriuje dirba respondentas. Analizė atskleidė, kad respondentai, dirbantys skirtinguose sektoriuose, kitaip vertina asmens duomenų apsaugos sistemą. Palyginus nuomones ir požiūris pagal grupes išryškėjo, kad ekspertai tiksliausiai vertina asmens duomenų apsaugos reikalavimų įgyvendinimo plėtojant e. valdžią tendencijas, o privačiame sektoriuje dirbę respondentai asmens duomenų apsaugos klausimą vertina iš siauros perspektyvos. Tai patvirtina diagramose pateikti duomenys: ekspertai pagal priskirtus skaičius surinko 35 taškus, respondentai iš viešojo sektoriaus – 31, o respondentai iš privataus sektoriaus – 26. Ryškiausi skirtumai pasirodė atsakinėjant į pirmos interviu dimensijos klausimus. Ekspertai įvardijo daugiausiai teisės aktų ir teigė, kad esant poreikiui gali konsultuoti vadovaujantis bet kurio įstatymo nuostatomis, akcentavo daugiausiai apsaugos priemonių, išskyrė, kodėl svarbu ugdyti jauno žmogaus domėjimąsi asmens duomenų apsaugos ir privatumo teisėmis ir tiksliausiai pabrėžė privatumo teisės svarbą. Respondentai iš viešojo sektoriaus nurodė daugiau ir įvairesnių teisės aktų nei privačiame sektoriuje dirbantys respondentai. Valstybinėse institucijose dirbantys respondentai nurodė daugiau asmens duomenų apsaugos priemonių nei trečios grupės respondentai. Iš trečios ir ketvirtos dimensijų klausimų atsiskleidė panašesnės nuomones vertinant pagal grupes. Dauguma respondentų pritarė, kad veiksminga taikyti bendras apsaugos priemones, o sektorių partnerystė asmens duomenų apsaugos srityje gali padėti sustiprinti apsaugą. Daugelis respondentų pabrėžė, kad save identifikudami virtualioje erdvėje jaučiasi saugiai ir noriai tai daro. Nagrinėjant šio tyrimo rezultatus pastebėta, kad tokie veiksniai kaip amžius, užimamos pareigos, miesto dydis, kuriame dirba respondentas, taip pat šiek tiek sąlygoja respondentų supratimą apie asmens duomenų apsaugą.

IŠVADOS

1. Asmens duomenų apsauga, kaip savarankiška žmogaus teisė, susiformavo pakankamai neseniai. Ji siejama su viena iš žmogaus teisės į privatų gyvenimą aspektų, nes asmens duomenų apsaugos normos formuluojamos atsižvelgiant į teisės į privataus gyvenimo daug anksčiau įtvirtintas nuostatas. Pagrindinį asmens duomenų apsaugos tikslą galima suprasti kaip tinkamą asmens duomenų apdorojimą užtikrinant žmogaus privatumą ir kitas šios srities žmogaus teises. Asmens privatumo teisės formavimas, prasidėjęs 1890 metais, ir duomenų apsaugos koncepcijos teisinis įtvirtinimas, prasidėjęs 1960-ųjų pabaigoje, labiausiai keičiasi dėl nuolatinio informacinių technologijų vystymosi.
2. Privačiame sektoriuje asmens duomenys ne visada tvarkomi teisėtai, tačiau tikslinga susirūpinti ne tik privačiame, bet ir viešajame sektoriuje tvarkomų duomenų saugumu. Valstybinio audito 2013 m. ataskaitoje teigiama, kad Lietuvoje itin didelė dauguma viešojo sektoriaus įstaigų netinkamai įgyvendino asmens duomenų apsaugos reikalavimus. Todėl asmens duomenų apsaugos užtikrinimo klausimas tampa dar aktualesniu diegiant e. valdžią. Nagrinėjant asmens duomenų apsaugos klausimą tikslinga užtikrinti, kad viešojo sektoriaus institucijos tinkamai disponuotų asmens duomenimis, nes kiekvienas pilietis viešosioms institucijoms pateikia duomenis apie save. Privatus sektorius rūpinasi mažesniais asmens duomenų mastais.
3. Elektroninė valdžia pradėta diegti tam, kad palengvintų viešųjų paslaugų teikimą. Diegiant elektroninę valdžią ir gerinant viešųjų paslaugų teikimą vienas iš esminių aspektų - asmens duomenų apsaugos užtikrinimas. Užtikrinti apsaugą duomenims galima taikant įvairias apsaugos priemones. Šios srities apsaugos priemonės taikomos neišskiriant nei sektorių reikšmės nei plėtros reiškinių. Norint užtikrinti didesnę apsaugą asmens duomenims diegiant e. valdžią ir žinant, kad apsaugos priemonės yra taikomos skirtingais lygiais (valstybė, organizacija, asmuo) tikslinga taikyti kompleksinę šių visų priemonių apsaugą. Tik įvairiais lygiais taikomų priemonių bendra sistema gali padėti atremti visas potencialias atakas, nukreiptas į asmens duomenų pažeidimą. Kuo daugiau bus integruojama darbe aprašytų apsaugos priemonių į kompleksinę apsaugą, tuo bus sukurta efektyvesnė apsauga.
4. Per paskutinius penkiolika metų buvo sukurti duomenų apsaugos teisinės bazės pagrindai Lietuvoje. Todėl galima teigti, kad Lietuvos asmens duomenų teisinis reguliavimas, kuris remiasi Europos Sąjungos teise, yra pakankamas, nes šios srities teisinis reguliavimas santykinai platus. Išskirtinis dėmesys galėtų būti skiriamas sankcijoms, nes atsiranda naujų grėsmių dėl nuolatinės technologijų raidos, o nusikaltimų padaroma žala didėja. Sankcijos už asmens duomenų teisinės apsaugos reikalavimų pažeidimus galėtų būti griežtesnės.
- 5 Respondentų požiūrio į asmens duomenų apsaugą plėtojant e. valdžią analizei buvo naudojami vienuolikos atliktų interviu duomenys. Šis duomenų rinkimo metodas sudarė galimybes išsiaiškinti požiūrius apie asmens duomenų apsaugos reikalavimų įgyvendinimą Lietuvoje plėtojant e. valdžią.

Tam, kad būtų patogų analizuoti, interviu klausimai suskirstyti pagal savo prasminį turinį į keturias analizės dimensijas. Dimensijos klausimai buvo analizuojama dvejopai: kai kurie atsakymai dėl pakankamai panašių atsakymų į klausimus analizuoti atliekant tik duomenų interpretavimo metodą, o kai kurie dar papildomai padalinti į atitinkamas kategorijas, o kategorijos – į subkategorijas.

6. Atlikus asmens duomenų apsaugos reikalavimų plėtojant elektroninę valdžią tyrimą buvo nustatyta:

6.1 Pirmos grupės respondentai tiksliausiai atsakinėjo į interviu klausimus (detaliausiai pateikė privatumo koncepcijos svarbą, tiksliausiai išvelgė sąryšį tarp asmens duomenų apsaugos ir privatumo ir daugiausia įvardijo šios srities apsaugos priemonių), o trečios grupės – silpniausiai (į keletą klausimų kai kurie respondentai iš viso neatsakė). Viešajame sektoriuje dirbantys asmenys labiau yra susipažinę su asmens duomenų apsaugos politika ir tiksliau suvokia, kas yra privatumas ar tinkama asmens duomenų apsauga, o privačiame sektoriuje dirbantys asmenys domisi šios srities politika tik tiek, kiek ji tiesiogiai jiems yra būtina saugojant kitų asmenų duomenis.

6.2 Visi respondentai apie kai kuriuos aspektus yra susidarę vienodas nuomones: teisės į privatumą užtikrinimą supranta kaip itin svarbų aspektą; mano, kad nereikia taikyti skirtingų apsaugos priemonių skirtinguose sektoriuose tobulinant asmens duomenų apsaugos politiką; norint tinkamai tvarkyti asmens duomenis reikia kompetentingų asmenų, kurie gebėtų priimti naują informaciją; visi asmenys, kurie savo darbo vietoje disponuoja kitų asmenų duomenimis, yra susipažinę su pagrindiniu asmens duomenų apsaugą sąlygojančiu įstatymu ir stengiasi praktikoje tinkamai įgyvendinti reglamentuotas nuostatas; teisės į privatumą užtikrinimas elektroninėje erdvėje daugiausiai priklauso nuo paties vartotojo sąmoningumo.

6.3 Bendrų apsaugos priemonių taikymas ir sektorių partnerystė, anot daugelio respondentų, yra veiksmingi aspektai norint sustiprinti apsaugą asmens duomenims. Tačiau atsižvelgus į sektorių specifinius skirtumus galima būtų taikyti ir atitinkamas specifines priemones vien todėl, kad sektorių skirtingi tikslai ir tvarko kitokius duomenų kiekius. Reikšminga paminėti tai, kad kalbant apie šiandieninėje sistemoje išvelgiamas administravimo problemas viešajame sektoriuje, respondantai labiausiai orientuojasi į elektroninės valdžios modernizavimo aktualumą bei kompleksinę kompetencijos stoką.

6.4 Respondentai, dirbantys viešajame sektoriuje, labiau orientuojasi į e. valdžios trūkumus, o ne į privalumus. Ekspertai ir darbuotojai, dirbantys privačiame sektoriuje, labiau kreipia dėmesį į viešųjų paslaugų elektroninėje erdvėje teikiamą naudą. Galima daryti prielaidą, kad taip yra todėl, kadangi respondantai, dirbantys viešajame sektoriuje, domisi viešųjų paslaugų tobulinimo galimybėmis, tai ir kritiškiau vertina esamą sistemą. Kadangi Lietuvos žiniasklaidoje nėra daug rašoma apie tapatybės vagystės atvejus bei žalą asmens duomenims, tai asmenys save identifikuodami virtualioje erdvėje jaučiasi saugiai ir noriai tai daro.

REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į respondentų požiūrį tyrimo metu atliktų surinktų duomenų analizę valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai siūloma taikyti tokias rekomendacijas:

- 1) Respondentai akcentavo, kad turi būti skiriamas didesnis dėmesys institucijų kontrolei. Todėl rekomenduojama tobulinti vertinimo sistemą, kuri nustatytų ar asmens duomenys tikrinamoje įstaigoje saugojami saugiai ir laikantys teisės aktuose įtvirtintų nuostatų. 2013 m. Valstybinio audito atskaitoje teigiama, kad organizuojant duomenų valdytojų priežiūrą, VDAI nenaudoja rizikos vertinimo ir valdymo sistemos, prevenciniai patikrinimai ir išankstinės patikros dažniausiai vyksta susirašinėjimo būdu. Rekomenduotina sukurti tikslią ir adekvačią vertinimo sistemą. Ji įgyvendinimo stadijoje būtų reikšminga todėl, nes galima susidurti su įvairiomis pozicijomis – politikų, vadovų, žemesnių valstybės tarnautojų ir kitų pusių pozicijomis. Sužinoti, kodėl vykde apsaugos sistemą asmenys tikėjo, jog jų taikomos priemonės yra tinkamos ir efektyvios. Pasiaiškinti, su kokiais sunkumais susidūrė duomenų valdytojų subjektai, kaip juos sprendė. Daug reikšmingesnis bus asmens duomenų apsaugos politikos vertinimas, jeigu bus siekiama visų, vienos ar kitos pusės ar atskirų programų gautų rezultatų, išvadų, kompleksinės analizės. Organizacijos apsaugos priemonių sistema, kuri saugotų informaciją nuo bet kokio neprieinamo ar nelegalaus modifikavimo, atskleidimo ir praradimo.
- 2) Visi respondentai teigė, kad institucijų bendradarbiavimas gali sukurti efektyvesnę duomenų apsaugos politiką. Partnerystės principas leidžia privačiam, nevyriausybiniam ir valdžios sektoriams, išnaudojant unikalias kiekvieno jų prigimtis, misijas, kompetencijas, išteklius ir galimybes, sujungti jas į kryptingą ir subalansuotą problemų sprendimų paiešką. Todėl asmens duomenų apsaugos politiką būtų paprasčiau tobulinti atsižvelgiant į nuolatinių technologijų tobulėjimą iš įvairių duomenų valdytojų pozicijų. Vienareikšmiškai teigtina, kad plačiu mastu vykdoma tarpinstitucinė pagalba ir dalijimasis sukaupta patirtimi gali teigiamai paveikti šios srities apsaugą. Tas subjektas, kuris tiesiogiai susijęs su duomenų valdymu, visuomet turi elgtis sąžiningai ir kompetentingai. Tuo atveju jau savaime žengiamo į kvalifikuotesnę duomenų valdymą.
- 3) Daugelis respondentų pabrėžė, kad būtų tikslinga ir toliau tinkamai integruoti e. valdžią ir gerinti viešųjų paslaugų teikimą. Todėl būtina ir toliau tobulinti elektroninę valdžią, kuri efektyviau patenkintų piliečių ir visuomenės poreikį naudojantis viešosiomis paslaugomis lygiagrečiai plėtojant asmens duomenų apsaugos politiką. Mokesčių mokėtojai nori kreiptis į valdžios institucijas tuo būdu kaip jiems patiems patogiau, o informaciniame amžiuje patogiausia tai daryti interneto pagalba.
- 4) Aštuoni respondentai kalbėdami apie apsaugos priemonių taikymą pabrėžė tinkamo techninio pobūdžio priemonių taikymo svarbą. Todėl tikslinga būtų užtikrinti patikimesnes techninio pobūdžio priemones asmens duomenų apsaugos srityje, o tokius pasitaikančius atvejus, kai institucijose piktnaudžiaujama teise naudotis asmens privačiais duomenimis, reikėtų neutralizuoti nuolatine duomenų valdytojo darbuotojų kontrole arba paskirtu asmeniu, kuris tik už tai atsakingas, ir

užakcentuoti konfidencialumo principo laikymąsi ne tik darbo laikotarpiu, bet ir pasitraukus iš darbo. Techninio pobūdžio priemonių patikimumą galima užtikrinti, jeigu kiekvienas duomenų valdytojas, ypač valdantis didelius asmens duomenų kiekius, rūpinsis specialių mechanizmų diegimu, kurie praneštų apie įsibrovimus, atitinkamus sistemos gedimus ar kitus aspektus, kuris trukdo egzistuoti saugiai duomenų apsaugai. Taip pat atitinkamos apsaugos sistemos, pvz., antivirusinės programos, turi būti reguliariai atnaujinamos, nes tik tada jos veiks efektyviai. Internetiniuose puslapiuose tikslinga diegti prevencines priemones.

LITERATŪRA

1. Aufsichtsorgane Schengen, (2014) [žiūrėta 2015. 03. 15]. Prieiga per internetą: <http://www.edoeb.admin.ch/datenschutz/00796/00798/01159/index.html?lang=de>
2. Warum ist es wichtig, persönliche Daten im Internet zu schützen? (2011) žiūrėta [2015. 03. 25]. Prieiga per internetą: <http://www.berliner-kurier.de/digital/wie-schuetze-ich-meine-daten-im-internet-7168826,8382472.html>
3. Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E., Maksimaitis M., Mesonis G., Normantas A., Pumputis A., Vaitiekienė E., Vidrinskaitė S., Žilys J. (2002). *Lietuvos konstitucinė teisė*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto leidybos centras
4. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 15-20
5. Civilka M (2001). *Asmens duomenų apsauga tarptautinėje ir EB teisėje*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 7-20
6. Civilka M., Barasnevičiūtė R. (2007). *Teisė ir privatumas – kur susitinka socialinis pamatas ir asmeninės vertybės*. JUSTITIA Nr. 4 (66). Prieiga per internetą: http://www.justitia.lt/magazine.php?open=zurnalai&sub=straipsnis&straipsnio_id=1256&zurnalas=1&tem=Civilin%EB%20teis%EB&zur_id=88
7. Clarke, R. (2006) What's 'Privacy'? žiūrėta [2015. 03. 21]. Prieiga per internetą: <http://www.rogerclarke.com/DV/Privacy.html>
8. Compilation of Council of Europe texts (2010) *Data protection* [žiūrėta 2015. 04. 29]. Prieiga per internetą: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/dataprotection/dataprotcompil_en.pdf
9. Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (1981) [žiūrėta 2015. 04. 20]. Prieiga per internetą: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/108.htm>
10. Council of Europe (2015) žiūrėta [2015. 03. 15]. Prieiga per internetą: http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/DataProtection/default_en.asp
11. Creswell, J. W. (1998). *Qualitativ inquiry and research design: Choos in gamong five traditions*. Thousand oaks, CA: Sage
12. Creswell, G. (2014). ES imasi įgyvendinti teisę būti užmirštam žiūrėta [2015. 04. 25]. Prieiga per internetą: <http://vz.lt/article/2014/5/13/es-imasi-igyvendinti-teise-buti-uzmirstam>.
13. Domarkas, V. (2009). Įvadas į viešąjį valdymą. *Elektroninė valdžia viešajame valdyme*. Kaunas: Technologija, 151-161
14. Duomenų apsauga teismų sistemoje (2006) [žiūrėta 2015. 03. 15]. Prieiga per internetą: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:awWCt17exAJ:www.ada.lt/images/cms/File/Duomenu%2520apsauga%2520teismu%2520sistemoje.pdf+&cd=1&hl=en&ct=clnk&gl=lt>
15. Dvarok J., Raipa A., (2012). Modernus viešasis valdymas. *Viešųjų institucijų veiklos vertinimas*. Kaunas: vitae litera. 182-205
16. E. valdžia. Lietuva – Lietuvos centriniai interneto vartai [žiūrėta 2015. 03. 21]. Prieiga per internetą: <http://www.lietuva.lt/index.php?Lang=34&ItemId=29524>

17. Europäische Hüter des Schutzes personenbezogener Daten (2015) [žiūrėta 2015. 03. 15]. Prieiga per internetą: <https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/edps/lang/de/Supervision>
18. Europäische Initiative für den elektronischen Geschäftsverkehr (1997) 157 [žiūrėta 2015. 03. 15]. Prieiga per internetą: http://europa.eu/legislation_summaries/information_society/other_policies/l32101_de.htm
19. Europäische Kommission (2012). Vorschlag für Verordnung des Europäischen Parlaments und des Rates zum Schutz natürlicher Personen bei der Verarbeitung personenbezogener Daten und zum freien Datenverkehr (Datenschutz-Grundverordnung) [žiūrėta 2015. 02. 25]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0011:FIN:DE:PDF>
20. European Commission. Commission proposes a comprehensive reform of the data protection rules [žiūrėta 2015. 04. 25]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/justice/newsroom/data-protection/news/120125_en.htm
21. Europolo jungtinės priežiūros institucija (2006) [žiūrėta 2015. 03. 15]. Prieiga per internetą: <https://www.ada.lt/go.php/lit/Europolo-jungtines-prieziuros-institucija/339/1>
22. Europos Komisijos pranešimas spaudai (2012) [žiūrėta 2015. 02. 25]. Prieiga per internetą: http://europa.eu/rapid/press_release_IP-12-46_en.htm
23. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija [žiūrėta 2015. 03. 26]. Prieiga per internetą: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/combating_discrimination/l33501_lt.htm
24. Europos Sąjungos sutartis (1992) [žiūrėta 2015. 03. 22]. Prieiga per internetą: http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_lt.htm
25. Europos Sąjungos sutartis (2004). [žiūrėta 2015. 03. 26]. Prieiga per internetą: http://www.zum.lt/min/failai/LT_EUTreaty20041101.pdf
26. Europos Taryba (2014) [žiūrėta 2015. 03. 22]. Prieiga per internetą: <https://www.urm.lt/default/lt/uzsienio-politika/uzsienio-politikos-prioritetai/lietuva-ir-tarptautines-organizacijos/lietuva-ir-europos-taryba>
27. Gosling, S. (2008). *Šnipas. Ką jūsu daiktai sako apie jus*. Vilnius: vaga, 20
28. Grundgesetz (2001) [žiūrėta 2015. 02. 25]. Prieiga per internetą: http://www.123recht.net/Art-2-Allgemeines-Persoenlichkeitsrecht-__a512__p2.html
29. Hinweise des Landesbeauftragten für den Datenschutz Baden-Württemberg zu Internet und Datenschutz (2006) [žiūrėta 2015. 03. 22]. Prieiga per internetą: <http://www.baden-wuerttemberg.datenschutz.de/488-2/#t1m>
30. Informacinės visuomenės plėtros komitetas (2001). Nacionalinė Lietuvos e-valdžios koncepcijos „E. valdžia Lietuvos piliečiui“ projektas [žiūrėta 2015. 03. 15]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/ivpk_print.doc_view?key=16047
31. Joint Supervisory Authority for Customs (2014) [žiūrėta 2015. 03. 21]. Prieiga per internetą: <http://www.cnpd.public.lu/en/commission-nationale/autorite-specifique/autorite-douanes/index.html>
32. Kilianas, W. (2009) Data Protection Law Module [žiūrėta 2015. 04. 29]. Prieiga per internetą: media.search.lt/GetFile.php?OID=92934&FID=269998
33. Knop, I. (2013) Riesige Datenspeicher bringen den Datenschutz in Gefahr [žiūrėta 2015. 02. 25]. Prieiga per internetą: <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/internet-riesige-datenspeicher-bringen-den-datenschutz-in-gefahr-12213528.html>

34. Konsoliduotos Europos Sąjungos ir Europos Bendrijos steigimo sutartys. 2004 m. sausio 6 d. TAR. 2004, Nr. 2-2
35. Konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu [žiūrėta 2015. 03. 26]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_1?p_id=129872&p_query=&p_tr2=
36. Kratavičiūtė, B. (2011). Socialinis darbas: patirtis ir metodai. *Kokybinis tyrimai patalpos namuose: nuteistųjų perspektyva*. ISSN 2029-0470 2011 8 (2), 18
37. Lankauskas, M. (2014). Aktualiausios žmogaus teisių užtikrinimo Lietuvoje 2008-2013 m. problemos: teisinis tyrimas. *Teisė į privatumą*. Vilnius: teisės institutas, 70-83.
38. Libermanaitė, R. (2013). *Kokybiniai tyrimai*. Paskaitų medžiaga ISM
39. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas Nr. IX-2066. TAR, 2004, Nr. 50-1632.
40. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas Nr. I-1374. TAR, 1996, Nr. 63-1479.
41. Lietuvos Respublikos asmens duomenų, tvarkomų vykdančios policijos ir teisminių bendradarbiavimą bylose, teisinės apsaugos įstatymas Nr. XI-1336. TAR, 2011, Nr. 52-2511
42. Lietuvos respublikos civilinis kodeksas, Žin., 2000 m., Nr. 74-2262
43. Lietuvos Respublikos elektroninių ryšių įstatymas Nr. IX-2135. TAR, 2004, Nr. 69-2382.
44. Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymas Nr. X-614. TAR, 2006, Nr. 65-2380.
45. Lietuvos Respublikos kibernetinio saugumo įstatymas Nr. XII-1428, TAR, 2014, Nr. 20553
46. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Žin., 1992, Nr. 33-1014
47. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas Nr. I-1562. TAR, 1996, Nr. 115-4284
48. Lietuvos Respublikos reklamos įstatymas Nr. VIII-1871. TAR, 2000, Nr. 64-1937.
49. Lietuvos Respublikos teisė gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas Nr. VIII-1524, TAR, 2000, Nr. 139-5008
50. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas Nr. X-752. TAR, 2006, Nr. 82-3254.
51. Lietuvos respublikos vyriausybės nutarimas dėl elektroninės valdžios koncepcijos patvirtinimo, Žin., 2002, Nr. 2115
52. Lietuvos Respublikos vyriausybės 2002 m. liepos 19 d. nutarimas dėl nacionalinio šengeno *acquis* priėmimo veiksmų plano. Žin., 2002, Nr. 1194.
53. Living and Working in the Information Society: People First. Green Paper.COM (96) 389 final, 24 July 1996
54. Lučinskij M., Poderskas P., Tumėnas P. (2007) *Duomenų saugos pradmenys*. Kaunas: Smaltija, 15-23
55. Luobikienė, I. (2008). Sociologinių tyrimų metodika: mokojoji knyga. Kaunas: Technologija, Kauno technologijos universitetas: sociologijos katedra.
56. M. Dūda, R. Petrauskienė, E. Skietrys, (2012). Modernus viešasis valdymas. *Viešojo ir privataus sektorių partnerystės*. Kaunas: vitae litera. 182-205.
57. Markauskas, L. (2015). *Asmens duomenų apsaugos teisiniai aspektai ir problemos*. Vilnius: UAB „Mokesčių srautas“
58. Mikelėnas, V. (2001). Teisė į privatų gyvenimą ir jos gynimas. *Asmeninės neturtinės teisės ir jų gynimas: mokslinės konferencijos medžiaga*. Vilnius: Justitia, 110-130.

59. Moore, N. (1998) Rights and Responsibilities in an Information Society [žiūrėta 2015. 04. 15]. Prieiga per internetą http://elj.warwick.ac.uk/jilt/infosoc/1998_1moor/>
60. Morkevičius V., Telešienė A., Žvaliauskas G. Kompiuterizuota kokybinių duomenų analizė su NVivo ir Text Analysis Suite [žiūrėta 2015. 03. 02]. Prieiga per internetą http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/NVivo/nvivo.html&course_file=nvivo_turinys.html
61. Oficialus Europos Sąjungos leidinys (2009) žiūrėta [2015. 03. 21]. Prieiga per internetą https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Consultation/Opinions/2009/09-02-18_Dublin_regulation_LT.pdf
62. P. Swire, R. E. Litan (1998). *None of your business: World Data Flows: Electronic, Commerce and the European Privacy Direktyve*. Brookings Press
63. Paliulis, N. K. (2012). Modernus viešasis valdymas. *E. valdžia viešojo valdymo struktūroje*. Kaunas: vitae litera. 226-244
64. Paliulis, N.; Pabedinskaitė, A.; Šaulinskas, L. (2007). *Elektroninis verslas: raida ir modeliai*. Vilnius, 80-95
65. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (2014) [žiūrėta 2015. 03. 15]. Prieiga per internetą: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16140-2014-INIT/lt/pdf>
66. Pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) /* COM/2012/011 final - 2012/011 (COD) [žiūrėta 2015. 02. 25]. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52012PC0011>
67. Petraitytė I. (2011). Teisė. *Asmens duomenų apsauga ir teisė į privatų gyvenimą*, 4, Vilnius, 163-174
68. Petrauskas A. (2012). Ar saugūs Jūsų asmens duomenys. [žiūrėta 2015. 03. 15]. Prieiga per internetą: <http://www.aidas.lt/lt/teise-ir-teisingumo-vykdydas/article/1017-03-15-ar-saugus-jusu-asmens-duomenys>
69. Petrauskienė R., Raipa A., (2012). Modernus viešasis valdymas. *Viešojo valdymo efektyvumo elementai* Kaunas: vitae litera. 205-226
70. Prosser, W. (1960) Privacy. California Law Review, [žiūrėta 2015. 03. 15]. Prieiga per internetą: <http://www.californialawreview.org/prossers-privacy-at-50/>
71. Schubert U., P. Häusler, (2001) *E-Government Meets E-Business: A Portal Site for Startup Companies in Switzerland*. Proceedings of the 34th Hawaii International Conference on System Sciences, 1-9
72. Schwartz, P. M. (1995) *European data protection law and Restrictions on International data flows*. Iowa Law Review, vol. 80. 491–492.
73. Seimo Pirmininko pavaduotojo G. Kirkilo 2014 m. sausio 29 d. pareiškimas: švietimas apie asmens duomenų apsaugą jau reikalingas mažiausiems piliečiams [žiūrėta 2015. 03. 26]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_k=1&p_d=144325
74. Special Eurobarometer (EB) 359, Data Protection and Electronic Identity in the EU (2011): žiūrėta [2015. 03. 15]. Prieiga per internetą http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_359_en.pdf.

- 75.Šenavičius A., Giedraitytė V., (2011). *Administracinė teisė: metodinė priemonė*. Kaunas: Kauno technologijos universitetas, 10
- 76.Šinkūnienė D., (2011). Asmens duomenų apsauga. *Vaikų privatumo apsauga internete*. Vilnius
- 77.Štītīlis D., Pakutīnskas P., Laurīnaitis M., Dauparaitė I. (2011). *Tapatybės vagystė elektroninėje erdvėje: socialiniai, elektroninio verslo ir teisinio reguliavimo aspektai*. Vilniaus: Mykolo Riomerio universitetas
- 78.Tapscott D., (1995). *The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Network Intelligence*. New York: McGraw-Hill.
- 79.Tarptautinių žodžių žodynas (2015) [žiūrėta 2015. 04. 29]. Prieiga per internetą: <http://www.zodynas.lt/tarptautinis-zodziu-zodynas/?page=63>
- 80.Tidikis, T. (2003) *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 28
- 81.Trust and Privacy online: Why Americans want to rewrite the rules (2000). The Internet Life Report [žiūrėta 2015. 02. 25]. Prieiga per internetą <http://www.pewinternet.org/2000/08/20/trust-and-privacy-online/>
- 82.Tuzovaitė, A. (2001). Asmens duomenų apsauga: žmogaus teisės į privatų gyvenimą užtikrinimas [žiūrėta 2015. 03. 26]. Prieiga per internetą <http://www.verslobanga.lt/lt/leidinys.full/3c10bc6e9fd9c>,
- 83.Vaitkevičienė, R. (2010). Asmens identifikavimas e. erdvėje: problemos ir geroji praktika [žiūrėta 2015. 03. 25]. Prieiga per internetą: <http://www.ada.lt/images/cms/File/Renginiai/tapatybes%20valdymas%20Rita%20Vaitkeviciene%20%282%29%20%282%29.pdf>
- 84.Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (2014) [žiūrėta 2015. 03. 22]. Prieiga per internetą <https://www.ada.lt/go.php/Sengeno-jungtines-prieziuros-institucija116116>
- 85.Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2002 m. vasario 26 d. įsakymas Nr. 01-10-01 „dėl duomenų apsaugos plėtojimo 2002-2004 metais programos patvirtinimo“. TAR, 2002, Nr. 83-2890
- 86.Valstybinio audito 2013 m. gruodžio 11 d. automatinių būdu tvarkomų asmens duomenų apsauga ataskaita. TAR, 2013, Nr.VA-P-90-3-21
- 87.Warren, S., Brandeis, L. (1890) The Right to Privacy [žiūrėta 2015. 02. 25]. Prieiga per internetą http://groups.csail.mit.edu/mac/classes/6.805/articles/privacy/Privacy_brand_warr2.html
- 88.Westin, A. (1967) Privacy and Freedom. [žiūrėta 2015. 02. 25]. Prieiga per internetą <http://scholarlycommons.law.wlu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3659&context=wluwr>
- 89.Zaleskis J. (2011) ES asmens duomenų apsaugos reforma: vienodos taisyklės, griežtesni privatumo standartai ir milžiniškos baudos [žiūrėta 2015. 03. 25]. prieiga per internetą <http://www.delfi.lt/news/daily/law/teisininko-komentaras-es-asmens-duomenu-apsaugos-reforma-vienodos-taisykles-grieztesni-privatumo-standartai-ir-milziniskos-baudos.d?id=52931561>
- 90.Zaleskis J., (2012). Teisininko komentaras. Europos Komisija nekeičia krypties: asmens duomenų apsauga turi būti griežtesnė ir mažiau formalizuoti [žiūrėta 2015. 04. 25]. Prieiga per internetą <http://www.delfi.lt/news/daily/law/teisininko-komentaras-europos-komisija-nekeicia-krypties-asmens-duomenu-apsauga-turi-buti-grieztesne-ir-maziau-formalizuota.d?id=54873431>

- 91.1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo. OL, 1995, L 254, p. 6
- 92.1997 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/66/EB dėl asmens duomenų apdorojimo ir privatumo apsaugos telekomunikacijų sektoriuje. OL, 1997, L 344, p. 8
93. 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje OL, 2002, L 184, p. 6
- 94.2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/24/EB dėl duomenų, generuojamų arba tvarkomų teikiant viešai prieinamas elektroninių ryšių paslaugas arba viešuosius ryšių tinklus, saugojimo iš dalies keičianti Direktyvą 2002/58/EB. OL, 2006, L 075, p. 3
- 95.2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/136/EB iš dalies keičianti direktyvą dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis, direktyvą 2002/58/EB dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje ir reglamentą Nr. 2006/2004 dėl nacionalinių institucijų, atsakingų už vartotojų apsaugos teisės aktų vykdymą, bendradarbiavimo. OL, 2009, L 322, p. 8

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas

Esu Kauno technologijos universiteto socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto magistrantūros studijų studentė. Kovo mėn. atlieku tyrimą apie asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistemos įgyvendinimą Lietuvoje. Prašau Jūsų skirti ~ 30 min. laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Pažymėtina tai, kad šis tyrimas vadovaujasi anonimiškumo ir konfidencialumo principais, todėl savo nuomonę galite išsakyti drąsiai. Jūsų pateikti atsakymai analizuojant bus atitinkamai užkoduoti, naudojami tik šio darbo analizės tikslams ir niekur daugiau publikuojami nebus. Svarbi kiekviena jūsų išsakyta mintis.

Informacija apie respondentą ir instituciją, kurioje jis dirba:

Trumpa informacija apie save ir savo patirtį:

1. Kokios jūsų pareigos ir kiek Jums metų?

Prašau jūsų trumpai pristatyti instituciją, kurioje dirbate:

2. Institucijos, kurioje dirbate, pavadinimas. Kokioje srityje (gamyba, mažmeninė prekyba, finansų ir t.t.) ir kokiame sektoriuje (viešasis ar privatus) dirba jūsų institucija?

3. Ar Jūsų institucija turi atitinkamas sistemas ar programas, kuriose saugomi asmens duomenys? Įvardinkite jas.

Požiūris į asmens duomenų apsaugą ir teisinį reglamentavimą:

4. Kaip manote, kodėl valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą?

5. Įvardinkite kelias priežastis, kodėl asmens duomenų apsauga turėtų domėtis šių laikų jaunas žmogus?

6. Kaip manote, ar sunku asmens duomenų valdymo subjektams tinkamai įgyvendinti bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme (pvz., kad duomenys būtų tvarkomi sąžiningai ir teisėtai, kad duomenys renkami konkrečioms tikslams ir kt.)? Kodėl taip manote?

7. Paminėkite, kokias žinote asmens duomenų apsaugos priemones, taikomas Lietuvoje? Kaip manote, kurios priemonės yra reikšmingiausios? Kodėl taip manote?

8. Kaip manote, ar Lietuvoje, šiame technologijų amžiuje, yra išleista pakankamai teisės aktų, reguliuojančių asmens duomenų apsaugą? Ką siūlytumėte tobulinti?

9. Kokiais asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais Jums tenka naudotis su jūsų darbu susijusioje veikloje?

Asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose:

10. Kaip manote, ar skirtinguose sektoriuose (viešajame ir privačiame) reikėtų taikyti skirtingas asmens duomenų apsaugos priemones? Kodėl taip manote?

11. Kaip manote, ar viešojo ir privataus sektorių glaudesnė partnerystė gali padėti tinkamiau įgyvendinti asmens duomenų apsaugos politiką? Kaip manote, kokias būdais galima būtų stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą kalbant apie asmens duomenų apsaugos įgyvendinimą Lietuvoje?

12. Kokias išskirtumėte problemas kalbant apie asmens duomenų apsaugą viešajame sektoriuje? Kaip manote, ką labiausiai reikėtų keisti pačiame šios srities duomenų administravime?

Elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai:

13. Kokius išskirtumėte privalumas ir trūkumus kalbant apie viešųjų paslaugų naudojimąsi elektroninėje erdvėje?

14. Ar Jums priimtina naudotis elektroninėmis viešosiomis paslaugomis? Ar jaučiatės saugūs pateikdami ar identifikuodami tapatybę elektroninėje erdvėje? Pakomentuokite.

Dėkoju, kad skyrėte laiko atsakydami į šiuos klausimus.

2 PRIEDAS

Respondentų duomenys ir jų eiliškumo tvarka

Asmenys, tiesiogiai darbo vietoje susiduriantys su asmens duomenų apsaugos politika – I grupė	
Respondentų Nr.	Institucijos pavadinimas, kurioje dirba respondentas
A1	Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija
A2	Advokatų profesinė bendrija NJORD
A3	UAB „Teisinių žinių centras“
Asmenys, dirbantys viešajame sektoriuje ir galintys iš savo pozicijos kompetentingai pavaizduoti šio darbo tyrimo objektą – II grupė	
Respondentų Nr.	Institucijos pavadinimas, kurioje dirba respondentas
A4	Smalininkų technologijų ir verslo mokykla
A5	Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba
A6	Kauno rajono savivaldybės administracijos Urbanistikos skyriaus vyriausiasis specialistas
A7	AB Lesto
Asmenys, dirbantys privačiame sektoriuose ir galintys iš savo pozicijos kompetentingai pavaizduoti šio darbo tyrimo objektą – III grupė	
Respondentų Nr.	Institucijos pavadinimas, kurioje dirba respondentas
A8	UAB „POKYČIŲ VALDYMAS“
A9	Nenorėjo nurodyti įmonės pavadinimo
A10	Sveikatingumo centras
A11	Nenorėjo nurodyti įmonės pavadinimo

3 PRIEDAS

Asmens duomenų apsaugos įstatymo redakcijų kitimo aspektai

Teisės aktas	Įstatymo tikslas (1 straipsnis)	Tvarkymo reikalavimai (3 straipsnis)	Teisėto tvarkymo kriterijai (5 straipsnis)
Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, 1996 m. birželio 11 d. Nr. I-1374	ginti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisę tvarkant asmens duomenis.	1) renkami apibrėžtais ir teisėtais tikslais ir toliau nebūtų tvarkomi tikslais, nesuderinamais su nustatytais prieš renkant asmens duomenis; 2) tvarkomi tiksliai, sąžiningai ir teisėtai; 3) tikslūs ir, jei reikia dėl asmens duomenų tvarkymo, nuolat atnaujinami; netikslūs ar neišsamūs duomenys turi būti ištaisyti, papildyti, sunaikinti arba sustabdytas jų tvarkymas; 4) tapatūs, tinkami ir tik tokios apimties, kuri būtina jiems rinkti ir toliau tvarkyti; 5) saugomi tokia forma, kad duomenų subjektų tapatybę būtų galima nustatyti ne ilgiau, negu to reikia tiems tikslams, dėl kurių šie duomenys buvo surinkti ir tvarkomi;	1. Šeši kriterijai, kada gali būti tvarkomi asmens duomenys 2. Aštuoni kriterijai, kada galima tvarkyti ypatingus asmens duomenis 3. Kaip tvarkomi duomenys apie sveikatą 4. Kaip tvarkomi duomenys apie teistumą
Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 14 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas 1998 m. kovo 12 d. nr. viii-662	nustatyti duomenų subjektų teises ir šių teisių apsaugos tvarką, teisių į duomenis bei duomenų apsaugos garantijas tvarkant asmens duomenis informacinėse sistemose.	Pakeičiama struktūra kardinaliai. Sąvoka <i>reikalavimai</i> pakeista į <i>kriterijus</i> . 1) duomenų subjektas duoda raštišką sutikimą tvarkyti jo duomenis; 2) reikia vykdyti duomenų subjekto ir duomenų tvarkytojo sudarytą sutartį; 3) pagal įstatymą duomenų valdytojas privalo tvarkyti asmens duomenis; 4) siekiama užtikrinti duomenų subjekto gyvybinius ar visuomenės teisėtus interesus, nepažeidžiant duomenų subjekto pagrindinių teisių ir laisvių. Nustatoma atvejai, kada draudžiama tvarkyti asmens duomenis	Niekas nekeičiama
Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas 2000 m. liepos 17 d. nr. viii-185	ginti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisę ryšium su asmens duomenų tvarkymu ir sudaryti sąlygas laisvam	<i>Reikalavimai</i> keičiami į <i>pareigas</i> . Jie lieka keturi. 1) renkami apibrėžtais ir teisėtais tikslais, nustatytais prieš renkant asmens duomenis, ir po to tvarkomi su šiais tikslais suderintais būdais; 2) tvarkomi tiksliai ir teisėtai;	1. Šeši kriterijai, kada gali būti tvarkomi asmens duomenys 2. Šeši kriterijai, kada galima tvarkyti ypatingus asmens duomenis. Panaikinama šeštas ir aštuntas kriterijai

	asmens duomenų judėjimui.	3) tikslūs ir, jei reikia dėl asmens duomenų tvarkymo, nuolat atnaujinami; 4) tokios apimties, kuri būtina asmens duomenims tvarkyti.	3. Kaip tvarkomi duomenys apie sveikatą 4. Asmens duomenys, surinkti kitais tikslais, gali būti tvarkomi istoriniais ar mokslinio tyrimo tikslais
Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 1, 2, 3, 5, 7, 14, 15, 16, 18, 20, 22, 24, 26 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas 2002 m. sausio 22 d. nr. ix-719	Tikslas nekeičiamas	Papildoma 2 pareiga: „2) tvarkomi tiksliai, sąžiningai ir teisėtai;“ Pridedama penkta pareiga: „5) laikomi tokia forma, kad duomenų subjektų tapatybę būtų galima nustatyti ne vėliau, negu to reikia tiems tikslams, dėl kurių šie duomenys buvo surinkti ir tvarkomi.“	Iš pradžių buvęs, 2000 m. ištrintas, dabar vėl įdedamas šeštas punktas. Buvęs šeštas punktas vadinamas septintu
Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo papildymo 10 ⁽¹⁾ straipsniu ir 15, 17 straipsnių pakeitimo įstatymas 2002 m. birželio 20 d. nr. ix-970	Tikslas nekeičiamas	Visiškai nekeisti	Penktas straipsnis nekeičiamas
Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas 2003 m. sausio 21 d. nr. ix-1296	ginti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisę ryšium su asmens duomenų tvarkymu.	Sąvoka <i>pareigos</i> pakeistos į <i>tvarkymo principai</i> . Penki tokie paties reikalavimai kaip anksčiau.	1. Šeši kriterijai, kada gali būti tvarkomi asmens duomenys 2. Septyni kriterijai, kada tvarkomi ypatingi asmens duomenys 3. Kaip tvarkomi duomenys apie sveikatą 4. Kaip tvarkomi duomenys apie teistumą. Pridedamas tas pats teiginys kaip buvo priimtas 1996 m. ir panaikintas nuo 2000 m.
Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 23 ir 26 straipsnių pakeitimo įstatymas 2004 m. balandžio 13 d. nr. ix-2111	Tikslas nekeičiamas	Tvarkymo principai nekeičiami	Teisėtumo kriterijai nekeisti
Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas 2008 m. vasario 1 d. nr. x-1444	ginti žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumo teisę tvarkant asmens duomenis.	Tvarkymo reikalavimai nekeičiami	1. Šeši kriterijai, kada gali būti tvarkomi asmens duomenys 2. Aštuoni kriterijai, kada galima tvarkyti ypatingus asmens duomenis 3. Kaip tvarkomi duomenys apie sveikatą 4. Kaip tvarkomi duomenys apie teistumą
Lietuvos Respublikos asmens	Tikslas nekeičiamas	Visi reikalavimai lieka tokie patys ir pridedama šeštas	1. Šeši kriterijai, kada gali būti tvarkomi asmens

<p>duomenų teisinės apsaugos įstatymo 1, 2, 3, 6, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 33, 35, 36, 38, 40, 45, 53 straipsnių, ketvirtojo ir devintojo skirsnių pavadinimų pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 13¹, 15¹, 35¹, 41¹ straipsniais į s t a t y m a s 2011 m. gegužės 12 d. Nr. XI-1372</p>		<p>reikalavimas: tvarkomi pagal šiame ir kituose atitinkamą veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose nustatytus aiškius ir skaidrius asmens duomenų tvarkymo reikalavimus.</p>	<p>duomenys 2. Aštuoni kriterijai, kada galima tvarkyti ypatingus asmens duomenis 3. Kaip tvarkomi duomenys apie sveikatą 4. Kaip tvarkomi duomenys apie teistumą</p>
---	--	---	---

Interviu transkripcijos

Giluminio, struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (A1 respondentas)

Esu Kauno technologijos universiteto socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto magistrantūros studijų studentė. Nuo kovo mėn. 2 d. iki kovo mėn. 6 d. atlieku tyrimą apie asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistemos įgyvendinimą Lietuvoje. Prašau Jūsų skirti ~ 40 min. laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Pažymėtina tai, kad šis tyrimas vadovaujasi anonimiškumo ir konfidencialumo principais, todėl savo nuomonę galima išsakyti drąsiai. Jūsų pateikti atsakymai analizuojant bus atitinkamai užkoduoti. Svarbi kiekviena jūsų išsakyta mintis.

Informacija apie respondentą ir instituciją, kurioje jis dirba:

Trumpa informacija apie save ir savo patirtį:

1. Kokios jūsų pareigos ir kiek Jums metų?

Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktorius nuo 2006 m., filosofijos daktaras, 67 metai.

Prašau jūsų trumpai pristatyti instituciją, kurioje dirbate:

2. Institucijos, kurioje dirbate, pavadinimas. Kokioje srityje (gamyba, mažmeninė prekyba, finansų ir t.t.) ir kokiame sektoriuje (viešasis ar privatus) dirba jūsų institucija?

Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija (toliau – VDAI), Vyriausybės įstaiga, atliekanti priežiūros funkciją viešajame ir privačiame sektoriuose.

3. Ar Jūsų institucija turi atitinkamas sistemas ar programas, kuriose saugomi asmens duomenys? Įvardinkite jas.

Tvarkomi darbuotojų asmens duomenys.

Požiūris į asmens duomenų apsaugą ir teisinį reglamentavimą:

4. Kaip manote, kodėl valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą?

Privatumas – tai kiekvieno iš mūsų pamatinė ir prigimtine žmogaus savybė ar teisė. Taip pat teisė į privatumą yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Jeigu valstybė neužtikrintų privatumo teisės, tai gyventume tokia pasaulyje, kuriame yra ne žmonės, o robotai. Vieni negerbtų kitų, dominuotų ciniškumas, nepagarba kitam. Šią teisę būtinai privaloma užtikrinti. Ne veltui ji yra laikoma viena iš pamatinių teisių.

5.Įvardinkite kelias priežastis, kodėl asmens duomenų apsauga turėtų domėtis šių laikų jaunas žmogus?

Jauni žmonės daugiausia naudoja šiuolaikinėmis technologijomis, plačiai komunikuoja socialiniuose tinkluose, todėl turi gerai suvokti, kokios grėsmės čia kyla asmens duomenų saugumui, kaip reikia elgtis, kad jų asmens duomenys nepatektų ten, kur nereikia, kaip surasti „aukso vidurį“ tarp privatumo ir atvirumo, be kurio yra neįmanoma šiuolaikinė komunikacija.

6.Kaip manote, ar sunku asmens duomenų valdymo subjektams tinkamai įgyvendinti bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme (pvz., kad duomenys būtų tvarkomi sąžiningai ir teisėtai, kad duomenys renkami konkrečioms tikslams ir kt.)? Kodėl taip manote?

Visi duomenų valdytojai registruojasi Duomenų valdytojų registre, kuris yra tvarkomas VDAI.Pagal tai, kokie asmens duomenys yra tvarkomi, numato technines organizacines priemones duomenų saugumui užtikrinti remdamiesi VDAI direktoriaus įsakymu patvirtintais Bendraisiais reikalavimais organizacinėms ir techninėms duomenų saugumo priemonėms. Registracijos metu paprastai yra aptariami visi klausimai bei iškylančios problemos, didelių problemų paprastai nekyla. Kilus problemoms vėliau, taip pat galima konsultuotis, kreiptis į VDAI ir bus sprendžiamos kilusios problemos.

7.Paminėkite, kokias žinote asmens duomenų apsaugos priemones, taikomas Lietuvoje? Kaip manote, kurios priemonės yra reikšmingiausios? Kodėl taip manote?

Visos asmens duomenų apsaugos priemonės yra išvardintos minėtuose Bendruosiuose reikalavimuose, t.y.,jeigu asmens duomenys bus renkami apibrėžtais ir teisėtais tikslais, bus tvarkomi atsakingai ir sąžiningai, naudojami tik reikiamos apimtis duomenys ir suteikiama galimybė duomenis patikslinti ar pakeisti, bei saugant juos tik tiek laiko, kiek numatyta pagal iš anksto išsikeltą tikslą, tai galima sakyti, kad asmens duomenys tvarkomi saugiai. Taip pat yra skiriami keli duomenų apsaugos lygiai, kurie parenkami pagal tai, kokie asmens duomenys yra tvarkomi. Kaip rodo pasaulinė praktika visuomet reikia įvertinti ir žmogiškąjį faktorių (E.Snowden, J.Assange).

8.Kaip manote, ar Lietuvoje, šiame technologijų amžiuje, yra išleista pakankamai teisės aktų, reguliuojančių asmens duomenų apsaugą? Ką siūlytumėte tobulinti?

Manau, kad šiuo metu tikrai yra pakankamai ir tarptautinių ir Lietuvos teisės aktų, reglamentuojančių asmens duomenų apsaugą, tačiau visi šie aktai turi būti nuolat

atnaujinami, atsižvelgiant į naujausių technologijų vystymosi tendencijas. Šiuo metu yra parengtas Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, tikimės, kad jis bus priimtas šiais metais. Šis reglamentas bus tiesioginio taikymo dokumentas, jį priėmus reiks keisti ir Lietuvos įstatymus. Tačiau tokia reforma yra itin reikalinga.

9. Kokiais asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais Jums tenka naudotis su jūsų darbu susijusioje veikloje?

Su visais teisės aktais, reglamentuojančiais asmens duomenų apsaugą galite susipažinti VDAI svetainėje, Inspekcijos darbuotojai taip nagrinėja teisės aktų (įstatymų, Vyriausybės nutarimų, etc.) projektus, kurie yra susiję su duomenų apsauga ir teikia savo pasiūlymus.

Asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose:

10. Kaip manote, ar skirtinguose sektoriuose (viešajame ir privačiame) reikėtų taikyti skirtingas asmens duomenų apsaugos priemones? Kodėl taip manote?

Lietuvoje ir viešajame, ir privačiame sektoriuje yra taikomi tokie patys reikalavimai duomenų apsaugai, skirtingos apsaugos priemonės yra taikomos, jei tvarkomi skirtingi asmens duomenys, įstatyme yra išskiriami ypatingi asmens duomenys. Tad manau, kad abejuose sektoriuose turi būti taikomos tik tai tos pačios priemonės, jeigu kalbama apie tos pačios srities asmens duomenis tik skirtinguose sektoriuose.

11. Kaip manote, ar viešojo ir privataus sektorių glaudesnė partnerystė gali padėti tinkamiau įgyvendinti asmens duomenų apsaugos politiką? Kaip manote, kokias būdais galima būti stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą kalbant apie asmens duomenų apsaugos įgyvendinimą Lietuvoje?

Tik glaudžiai bendradarbiaujant viešajam ir privačiam sektoriui galima sėkmingai spręsti konkrečias duomenų apsaugos problemas, todėl VDAI sistemingai rengia bendrus pasitarimus pagal atskirus sektorius (pvz., telekomunikacijos, interneto paslaugos, teisėtvara, sveikatos, švietimo sritys, viešbučiai ir pan.). Pasinaudojus parengtais pasitarimais galima pasiekti itin geresnių rezultatų, nes privačiam sektoriuj tikrai šioje srityje reikėtų pasimokinti ir viešojo.

12. Kokias išskirtumėte problemas kalbant apie asmens duomenų apsaugą viešajame sektoriuje? Kaip manote, ką labiausiai reikėtų keisti pačiame šios srities duomenų administravime?

Kalbant apie asmens duomenų apsaugą viešajame administravime, tai didžiausia problema galima įvardinti tai, kad dar nemažai darbuotojų pernelyg mažai žino apie duomenų apsaugą.

Reikalingas ne tik visuomenės švietimas, bet pačių darbuotojų, dirbančių įvairiuose sektoriuose.

Elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai:

13. Kokius išskirtumėte privalumas ir trūkumus kalbant apie viešųjų paslaugų naudojimąsi elektroninėje erdvėje?

Privalumai – sistemiškumas, greitis, praktiškai neribota apimtis, patogus, nes nereikia niekur eiti, paslauga galima pasinaudoti būnant namie.

Grėsmės – galimybė nelegaliai prisijungti prie duomenų bazės, nepastebimai „pasisavinti“ duomenis, iškraipyti duomenis.

14. Ar Jums priimtina naudotis viešosiomis elektroninėmis paslaugomis? Ar jaučiatės saugūs pateikdami ar identifikuodami tapatybę elektroninėje erdvėje? Pakomentuokite.

Naudujuosi praktiškai visomis elektroninėmis paslaugomis, nes yra labai patogus. Prie interneto prisijungi kiekvieną dieną, todėl pasinaudoti paslaugomis virtualioje erdvėje man priimtina. Kol kas nesu susidūręs su tapatybės identifikavimo elektroninėje erdvėje problemomis. Nors yra tekę girdėti, kad tokio pobūdžio vagystės sparčiai dažnėja. Lietuvoje kol kas nėra labai daug atvejų, tačiau užsienyje (pvz., JAV) tokios vagystės yra itin dažnas reiškinys.

Dėkoju, kad skyrėte laiko atsakydami į šiuos klausimus.

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (A2 respondentas)

Esu Kauno technologijos universiteto socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto magistrantūros studijų studentė. Nuo kovo mėn. 2 d. iki kovo mėn. 15 d. atlieku tyrimą apie asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistemos įgyvendinimą Lietuvoje. Prašau Jūsų skirti ~ 40 min. laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Pažymėtina tai, kad šis tyrimas vadovaujasi anonimiškumo ir konfidencialumo principais, todėl savo nuomonę galite išsakyti drąsiai. Jūsų pateikti atsakymai analizuojant bus atitinkamai užkoduoti, naudojami tik analizės tikslams ir niekur publikuojami nebus. Svarbi kiekviena jūsų išsakyta mintis.

Informacija apie respondentą ir instituciją, kurioje jis dirba:

Trumpa informacija apie save ir savo patirtį:

1. Kokios jūsų pareigos ir kiek Jums metų?

Advokatas, 36 metai

Prašau jūsų trumpai pristatyti instituciją, kurioje dirbate: **Advokatų profesinė bendrija NJORD**

2. Institucijos, kurioje dirbate, pavadinimas. Kokioje srityje (gamyba, mažmeninė prekyba, finansų ir t.t.) ir kokiame sektoriuje (viešasis ar privatus) dirba jūsų institucija?

Teikiamos teisinės paslaugos, privatus sektorius.

3. Ar Jūsų institucija turi atitinkamas sistemas ar programas, kuriose saugomi asmens duomenys? Įvardinkite jas.

Konkrečių sistemų mes neturim. Konsultuojam kitus.

Požiūris į asmens duomenų apsaugą ir teisinį reglamentavimą:

4. Kaip manote, kodėl valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą?

Tiek valstybė, tiek privataus sektoriaus institucija privalo užtikrinti asmens teisę į privatumą, nes tai įtvirtinta Lietuvos Respublikos konstitucijoje. Jeigu valstybė nekontroliuos šios vienos iš pamatinių asmens teisių, tai žmonių privatumas bus nuolat pažeidžiamas. Bus pažeidžiamas ne tik žmogaus privatumas, bet kartu ir jo orumas, moralės principai. Informacija apie asmenį bus naudojama komerciniams tikslams. Kiekvienam iš mūsų taptų labai nesaugi išorinė aplinka.

5.Įvardinkite kelias priežastis, kodėl asmens duomenų apsauga turėtų domėtis šių laikų jaunas žmogus?

Mokinti jauną žmogų yra labai gerai bet kokiais klausimais. Duomenų subjektų mokymas nuo mažų dienų yra labai veiksmingas ir naudingas. Suteikus jaunam žmogui informacijos apie asmens duomenų apsaugą, ji bus jam naudinga ir ateityje. Nuo mažų dienų toks žmogus domės šiuo klausimu, skirs jam prioritetinį vaidmenį. Jis supras, kad asmens duomenų apsauga šiais komerciniais laikais yra itin aktuali. Nes kol kas visuomenė šiuo klausimu yra šviečiama labai mažai.

6.Kaip manote, ar sunku asmens duomenų valdymo subjektams tinkamai įgyvendinti bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme (pvz., kad duomenys būtų tvarkomi sąžiningai ir teisėtai, kad duomenys renkami konkrečioms tikslams ir kt.)? Kodėl taip manote?

Manau, kad bendrai apibrėžtus asmens duomenų apsaugos reikalavimus įgyvendinti duomenų valdytojui nėra sunku. Tik žvelgiant iš privačios organizacijos pusės tai manau, kad sudėtinga juos derinti su verslo poreikiais.

7.Paminėkite, kokias žinote asmens duomenų apsaugos priemones, taikomas Lietuvoje? Kaip manote, kurios priemonės yra reikšmingiausios? Kodėl taip manote?

Teisinis reglamentavimas ir visuomenės švietimas.

Visuomenės švietimą galima laikyti kaip asmens duomenų apsaugos priemonę. Tačiau galima drąsiai teigti, kad šiuo klausimu visuomenė šviečiama labai mažai. Jau dabar atsiranda vis daugiau asmenų, kurie bet kur, pvz., savo asmens kodo neteikia. Tačiau dar prieš kelis metus bet kam daugelis asmenų galėdavo pasakyti savo asmens kodą ir tame nematė nieko blogo. Kalbant apie teisinį reglamentavimą, tai teisinė sistema šiai diena nėra jau tokia labai ideali. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas verslo atstovų švietimui, nes jie šio klausimo politiką kol kas išmano daug silpniau. Jiems sunkiau viską tinkamiau įgyvendinti, kyla daugiau neaiškumų.

8.Kaip manote, ar Lietuvoje, šiame technologijų amžiuje, yra išleista pakankamai teisės aktų, reguliuojančių asmens duomenų apsaugą? Ką siūlytumėte tobulinti?

Manau, kad tikrai pakanka. Lietuva negali taip jau imti sugalvojus leisti bet kokius įstatymus. Lietuvos teisinė bazė vadovaujasi Europos Sąjungos išleistomis direktyvomis ir teisės aktais, kuriuose nurodoma, kas tiksliai turi būti vykdoma nacionaliniu lygmeniu. Tad

kol kas, Lietuva šioje srityje tikrai neatsilieka ir visas privalomus reikalavimus tinkamai įgyvendina.

9. Kokiais asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais Jums tenka naudotis su jūsų darbu susijusioje veikloje?

Tiesiogiai galima sakyti, kad netenka naudotis su tokiais teisės aktais darbinėje veikloje. Tačiau mes konsultuojame kitus asmenis teisiniais klausimais, t.y., teikiame jiems teisinės paslaugas. Todėl esant reikalui komentuojame bet kurį įstatymą ir stengiamės atsakyti į iškilusius klausimus pasiremiant bet kurio įstatymo nuostatomis.

Asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose:

10. Kaip manote, ar skirtinguose sektoriuose (viešajame ir privačiame) reikėtų taikyti skirtingas asmens duomenų apsaugos priemones? Kodėl taip manote?

Manau, kad asmens duomenų apsaugos priemonės vienareikšmiškai abejuose sektoriuose gali būti taikomos vienodos. Asmens duomenų apsaugos politika taip pat kuriama abiems sektoriams tokia pati, tai ir priemonės gali būti vienodos. Ir dabar abejuose sektoriuose asmens duomenys saugomi taip pat, tad nemanau, kad šioje vietoje galėtų būti kažkas kitaip.

11. Kaip manote, ar viešojo ir privataus sektorių glaudesnė partnerystė gali padėti tinkamiau įgyvendinti asmens duomenų apsaugos politiką? Kaip manote, kokias būdais galima būtų stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą kalbant apie asmens duomenų apsaugos įgyvendinimą Lietuvoje?

Manau, kad asmens duomenų apsaugos politika labiau įsitvirtinusi ir integravusis viešajame sektoriuje. Taip pat viešasis sektorius labiau domisi asmens duomenų apsaugos klausimu. Būtent viešasis sektorius privačiam kuria asmens duomenų apsaugos politiką. Tad įgyvendinant tarpinstitucinį bendradarbiavimą viešasis sektorius gali parodyti privačiam daugiau įvairių pavyzdžių. Jis gali parodyti atitinkamus specifinius šios politikos požymius, kad privatus sektorius gebėtų labiau sustiprintų apsaugą apie asmens duomenis.

12. Kokias išskirtumėte problemas kalbant apie asmens duomenų apsaugą viešajame sektoriuje? Kaip manote, ką labiausiai reikėtų keisti pačiame šios srities duomenų administravime?

Manau ir toliau reikėtų gerinti elektroninių paslaugų teikimo kokybę, jų prieinamumą naudotojams ir taip stiprinti asmens duomenų apsaugos politiką. Galbūt reikėtų diegti atitinkamas vertinimo sistemas, kurios padidintų duomenų saugumo lygį. Manau, kad „Vieno langelio“ principo įgyvendinimo procedūra kol kas stabdo lėtas elektroninės valdžios diegimą.

Taip pat galima būtų pastebėti, kad asmens duomenų apsaugos strateginių tikslų įgyvendinimui ar priežiūrai šiai dienai skiriama per mažai dėmesio.

Elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai:

13. Kokius išskirtumėte privalumas ir trūkumus kalbant apie viešųjų paslaugų naudojimąsi elektroninėje erdvėje?

Trūkumai: daug sunkiau sukontroliuoti ir apsaugoti asmens duomenis. Daug daugiau atsiranda pažeidimų šioje politikoje. Daug lengviau rinti apie kitus asmens duomenis elektroninėje erdvėje. Surinkus daugiau galimybių juo panaudoti neteisėtiems tikslams.

Privalumai: lengviau įgyvendinti kontrolės priemonės, sutaupoma laiko. Paslauga suteikiama daug greičiau, kartais net nereikia visai išvykti iš namų.

14. Ar Jums priimtina naudotis elektroninėmis viešosiomis paslaugomis? Ar jaučiatės saugūs pateikdami ar identifikuodami tapatybę elektroninėje erdvėje? Pakomentuokite.

Na aš naudojuosi tokiomis paslaugomis kaip internetinė bankininkystė, prekyba elektroninėje erdvėje. Esu išbandęs elektroninių valdžios vartų teikiamomis paslaugomis. Šiaip naudojantis šiomis paslaugomis tikrai jaučiuosi saugus. Aišku, yra sferų, kur, manyčiau, nesijaučiu visiškai saugiai, kai identifikuoju save. Tačiau, ten kur man nėra aišku ar kelia kažkokius veiksnius įtarimų dėl tapatybės identifikavimo, tai aš jomis paprasčiausiai nesinaudoju. Trumpai tariant ten, kur man atrodo, kad yra saugu, save ir identifikuojau, o kur taip neatrodo, tai tuo ir nesinaudoju.

Dėkoju, kad skyrėte laiko atsakydami į šiuos klausimus.

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (respondentas A3)

Esu Kauno technologijos universiteto socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto magistrantūros studijų studentė. Nuo kovo mėn. 2 d. iki kovo mėn. 6 d. atlieku tyrimą apie asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistemos įgyvendinimą Lietuvoje. Prašau Jūsų skirti ~ 40 min. laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Pažymėtina tai, kad šis tyrimas vadovaujasi anonimiškumo ir konfidencialumo principais, todėl savo nuomonę galite išsakyti drąsiai. Jūsų pateikti atsakymai analizuojant bus atitinkamai užkoduoti, naudojami tik analizės tikslams ir niekur publikuojami nebus. Svarbi kiekviena jūsų išsakyta mintis.

Informacija apie respondentą ir instituciją, kurioje jis dirba:

Trumpa informacija apie save ir savo patirtį:

1. Kokios jūsų pareigos ir kiek Jums metų?

Teisininkė, 40 metų.

Prašau jūsų trumpai pristatyti instituciją, kurioje dirbate:

2. Institucijos, kurioje dirbate, pavadinimas. Kokioje srityje (gamyba, mažmeninė prekyba, finansų ir t.t.) ir kokiame sektoriuje (viešasis ar privatus) dirba jūsų institucija?

UAB „Teisinių žinių centras“. Įmonė teikia teisinės paslaugas privačiame sektoriuje.

3. Ar Jūsų institucija turi atitinkamas sistemas ar programas, kuriose saugomi asmens duomenys? Įvardinkite jas.

Neturi. Asmens duomenų netvarko. Tik teikia teisinės paslaugas ir konsultacijas kitiems asmenims šiuo klausimu.

Požiūris į asmens duomenų apsaugą ir teisinį reglamentavimą:

4. Kaip manote, kodėl valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą?

Teisė į privatumą yra įtvirtinta teisinėje bazėje. Tokią teisę garantuoja Konstitucija, tarptautiniu lygmeniu Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija. Įstatymų leidėjas privalo užtikrinti Konstitucijos normų įgyvendinimą, nes neužtikrinus tinkamo normų įgyvendinimo, nebus užtikrinta ir teisė į privatumą. Tada gali kilti daug problemų

bendraudant vieniems su kitais. Gali būti nuvertinamos pagrindinės vertybės, pvz., kitos asmens orumas ar pagarba, svarba.

5.Įvardinkite kelias priežastis, kodėl asmens duomenų apsauga turėtų domėtis šių laikų jaunas žmogus?

Jaunas žmogus kuria valstybę. Nuo jo priklauso valstybės ateitis. Būtent todėl pirmiausia reikėtų orientuotis į jaunų žmonių lavinimą. Taip pat galima būtų įvardinti tai, kad jaunas žmogus turbūt daugiau naudojasi įvairiomis elektroninėmis paslaugomis, nes jaunas žmogus – veiklus, greitai orientuojantis ir gebantis lengviau prisitaikyti prie naujovių.

6.Kaip manote, ar sunku asmens duomenų valdymo subjektams tinkamai įgyvendinti bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme (pvz., kad duomenys būtų tvarkomi sąžiningai ir teisėtai, kad duomenys renkami konkrečioms tikslams ir kt.)? Kodėl taip manote?

Manau, kad pakankamai sunku. Sparčiai keičiantis technologijoms, didėjant asmens duomenų kiekiams reikia suspėti atnaujinti ir užtikrinti asmens duomenų techninę apsaugą nuo duomenų praradimo, neteisėto panaudojimo, iškraipymo ir pan. Jeigu teisinė bazė nebus atnaujinta, o technologijos smarkiai pralenks teisinę bazę, tai asmens duomenys nebebus saugomi saugiai.

7.Paminėkite, kokias žinote asmens duomenų apsaugos priemones, taikomas Lietuvoje? Kaip manote, kurios priemonės yra reikšmingiausios? Kodėl taip manote?

Priimta teisės aktai, reguliuojantys asmens duomenų apsaugą; veikia Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija, vykdanči institucijų naudojančių asmens duomenis kontrolę; nustatyta teisė kreiptis į teismą dėl padarytų pažeidimų; teisė gauti turtinės ir neturtinės žalos atlyginimą; numatyta administracinė ir baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą asmens duomenų panaudojimą.

8.Kaip manote, ar Lietuvoje, šiame technologijų amžiuje, yra išleista pakankamai teisės aktų, reguliuojančių asmens duomenų apsaugą? Ką siūlytumėte tobulinti?

Manau, kad teisinė bazė yra pakankamai stipri.

Reikalingos patikimesnės techninio pobūdžio priemonės asmens duomenų apsaugai užtikrinti, kadangi nustatoma nemažai internetinio įsilaužimo į duomenų saugyklas atvejų. Taip pat, pasitaiko, kai institucijose piktnaudžiaujama teise naudotis asmens privačiais duomenimis,

todėl būtina duomenų valdytojo darbuotojų nuolatinė kontrolė, konfidencialumo principo laikymasis ne tik darbo laikotarpiu, bet ir pasitraukus iš darbo.

9. Kokiais asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais Jums tenka naudotis su jūsų darbu susijusioje veikloje?

LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu, LR visuomenės informavimo įstatymu, LR elektroninių ryšių įstatymu.

Asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose:

10. Kaip manote, ar skirtinguose sektoriuose (viešajame ir privačiame) reikėtų taikyti skirtingas asmens duomenų apsaugos priemones? Kodėl taip manote?

Taip, turėtų būti taikomos skirtingos apsaugos priemonės. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas viešajam sektoriui (teisėsaugos institucijoms, krašto apsaugai), siekiant užtikrinti visos visuomenės saugumą.

11. Kaip manote, ar viešojo ir privataus sektorių glaudesnė partnerystė gali padėti tinkamiau įgyvendinti asmens duomenų apsaugos politiką? Kaip manote, kokias būdais galima būtų stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą kalbant apie asmens duomenų apsaugos įgyvendinimą Lietuvoje?

Leisti keistis surinktais duomenimis tarp institucijų, užtikrinant asmens duomenų apsaugą. Kiekviena patirtis, jeigu tik ji yra sėkminga, gali būti naudinga. Pasimokinti iš to, kas kažkam buvo naudinga, yra labai veiksmingai. Visiškai šimtu procentu sau prisitaikyti gal ir nepavyks, bet bent tam tikrus elementus galima būtų sėkmingai pritaikyti.

12. Kokias išskirtumėte problemas kalbant apie asmens duomenų apsaugą viešajame sektoriuje? Kaip manote, ką labiausiai reikėtų keisti pačiame šios srities duomenų administravime?

Suteikti platesnes teises valstybinėms asmens duomenų apsaugos priežiūros institucijoms. Padidinti sankcijas duomenų valdytojams už teisės aktų, reglamentuojančių asmens duomenų apsaugą, pažeidimus.

Elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai:

13. Kokius išskirtumėte privalumas ir trūkumus kalbant apie viešųjų paslaugų naudojimąsi elektroninėje erdvėje?

Naujausios technologijos leidžia atlikti daugumą veiksmų internetu: gauti reikiamas pažymas, susipažinti su dokumentais, nusipirkti prekes ir t.t. Tai labai patogiu, sutaupoma laiko. Tačiau

asmenys tokiu būdu patys paviešina asmeninę informaciją, kuri vėliau gali būti panaudota nesąžiningais tikslais.

14. Ar Jums priimtina naudotis elektroninėmis viešosiomis paslaugomis? Ar jaučiatės saugūs pateikdami ar identifikuodami tapatybę elektroninėje erdvėje? Pakomentuokite.

Taip, elektroninėmis paslaugomis naudojuosi daug. Man labiau priimtina naudotis viešosiomis paslaugomis elektroninėje erdvėje. Jeigu reikia tam tikros pažymos, tai jeigu tik įmanoma, ją užsisakau internetu. O, pavyzdžiui, prekyba internetinėse parduotuvėse man nėra labai priimtina. Kalbant apie tapatybę, tau jaučiuosi tikrai saugiai. Iki šiol nesąžiningų ar nusikalstamų mano asmens duomenų panaudojimo atvejų nebuvo.

Dėkoju, kad skyrėte laiko atsakydami į šiuos klausimus.

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (respondentas A4)

Esu Kauno technologijos universiteto socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto magistrantūros studijų studentė. Nuo kovo mėn. 2 d. iki kovo mėn. 6 d. atlieku tyrimą apie asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistemos įgyvendinimą Lietuvoje. Prašau Jūsų skirti ~ 40 min. laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Pažymėtina tai, kad šis tyrimas vadovaujasi anonimiškumo ir konfidencialumo principais, todėl savo nuomonę galite išsakyti drąsiai. Jūsų pateikti atsakymai analizuojant bus atitinkamai užkoduoti, naudojami tik analizės tikslams ir niekur publikuojami nebus. Svarbi kiekviena jūsų išsakyta mintis.

Informacija apie respondentą ir instituciją, kurioje jis dirba:

Trumpa informacija apie save ir savo patirtį:

1. Kokios jūsų pareigos ir kiek Jums metų?

Direktorius, 50 m.

Prašau jūsų trumpai pristatyti instituciją, kurioje dirbate: **Valstybės biudžetinė įstaiga, profesinė mokykla, kurios pagrindinė veikla – švietimas, profesinis mokymas. Mokykloje yra 103 dirbantieji, 460 mokinių.**

2. Institucijos, kurioje dirbate, pavadinimas. Kokioje srityje (gamyba, mažmeninė prekyba, finansų ir t.t.) ir kokiame sektoriuje (viešasis ar privatus) dirba jūsų institucija?

Smalininkų technologijų ir verslo mokykla, švietimo įstaiga.

3. Ar Jūsų institucija turi atitinkamas sistemas ar programas, kuriose saugomi asmens duomenys? Įvardinkite jas.

Mokykla savo sistemų ar programų neturi, bet mokiniai ir darbuotojai yra įtraukti į atitinkamas valstybės kontroliuojamas duomenų bazines ir registrus, kuriuose dirba mokyklos darbuotojai, pasirašę konfidencialumo deklaraciją.

Požiūris į asmens duomenų apsaugą ir teisinį reglamentavimą:

4. Kaip manote, kodėl valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą?

Todėl, kad tarp piliečio ir valstybės yra abipusis ryšys, kurį užtikrinti turi abi pusės. Pilietis turi kurti gerovę savo valstybėje, o valstybė turi užtikrinti piliečio teises ir neliečiamumą.

5.Įvardinkite kelias priežastis, kodėl asmens duomenų apsauga turėtų domėtis šių laikų jaunas žmogus?

Kodėl jaunas? Manau kiekvienas pilietis turi tuo domėtis. Priežastys – atsakomybė, diskretiškumas, konfidencialumas, šios savybės būtinos dirbant su informacijos srautais, kad per neatsargumą nepaviešintume neleistinos viešinti informacijos.

6.Kaip manote, ar sunku asmens duomenų valdymo subjektams tinkamai įgyvendinti bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme (pvz., kad duomenys būtų tvarkomi sąžiningai ir teisėtai, kad duomenys renkami konkrečioms tikslams ir kt.)? Kodėl taip manote?

Ir sunku ir ne. Viskas priklauso nuo personalo. Jei pasiseka suburti tinkamus tam darbui darbuotojus, tada nesunku. Čia labai svarbios asmenybės savybės, kiek žmogus išmano teisinę bazę, kaip greitai sugeba suprasti ir priimti naują informaciją. Viena yra perskaityti įstatymą, o visai kas kitą jį suprasti, mokėti pakomentuoti ir pritaikyti praktiškai. Be to, įstatymai yra nuolat keičiami, tobulinami. Todėl būtina nuolat skaityti ir iš naujo susipažinti su šios srities įstatymu, atkreipti dėmesį į pakeitimus, naujas redakcijas. Tik tinkamas ir sistemingas nuolatinis informacijos sekimas padeda tinkamiau įgyvendinti įstatymų tezes praktinėje veikloje.

7.Paminėkite, kokias žinote asmens duomenų apsaugos priemones, taikomas Lietuvoje? Kaip manote, kurios priemonės yra reikšmingiausios? Kodėl taip manote?

Manau, kad teisės aktus, reglamentuojančius asmens duomenų apsaugą, būtų galima vadinti atitinkamomis priemonėmis, kurios padeda užtikrinti visuotiną apsaugą asmens duomenims.

8.Kaip manote, ar Lietuvoje, šiame technologijų amžiuje, yra išleista pakankamai teisės aktų, reguliuojančių asmens duomenų apsaugą? Ką siūlytumėte tobulinti?

Jeigu teisės aktų visi laikytųsi, tai tikrai būtų gana. O jei susiduriame su nesąžiningais asmenimis, tai saugiklių skaičius neišgelbės.

9.Kokiais asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais Jums tenka naudotis su jūsų darbu susijusioje veikloje?

LR visuomenės informavimo įstatymas, LR asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, Švietimo įstatymas, socialinės paramos mokiniams įstatymas.

Asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose:

10. Kaip manote, ar skirtinguose sektoriuose (viešajame ir privačiame) reikėtų taikyti skirtingas asmens duomenų apsaugos priemones? Kodėl taip manote?

Nereikėtų taikyti skirtingų priemonių. Lygybės principas.

11. Kaip manote, ar viešojo ir privataus sektorių glaudesnė partnerystė gali padėti tinkamiau įgyvendinti asmens duomenų apsaugos politiką? Kaip manote, kokias būdais galima būtų stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą kalbant apie asmens duomenų apsaugos įgyvendinimą Lietuvoje?

Tikrai nežinau apie asmens duomenų apsaugos politiką. Tarpinstitucinis bendradarbiavimas švietimo srityje – tai mokinių dokumentų perdavimas iš vienos institucijos kitai be tarpininkų, t.y. mokinių dokumentai atiduodami tik mokinių tėvams, o jei mokiniai pilnamečiai – jiems patiems.

12. Kokias išskirtumėte problemas kalbant apie asmens duomenų apsaugą viešajame sektoriuje? Kaip manote, ką labiausiai reikėtų keisti pačiame šios srities duomenų administravime?

Manau, kad šiai dienai daugiausia orientuojamasi į tai, kaip kvalifikuočiau teikti viešąsias paslaugas elektroninėje erdvėje. Atvykus į seniūniją ar savivaldybę laukti gyvoje eilėje, kai laikas tampa toks brangus, tikrai nėra malonu. Tad manau, kad ir toliau reikėtų tobulinti elektroninių paslaugų teikimą, tobulinti jį ne tik didžiuose miestuose, bet kaimeliuose. Taip pat itin aktualu manyčiau yra ir tai, kad reikia pačią visuomenę mokinti naudotis elektroninėmis paslaugomis. Ypač tai reikalinga vyresnio amžiaus žmonėms.

Elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai:

13. Kokius išskirtumėte privalumas ir trūkumus kalbant apie viešųjų paslaugų naudojimąsi elektroninėje erdvėje?

Privalumai – taupomas laikas.

Trūkumas – jei sutrinka interneto ryšys, ar atsiranda kiti techniniai trukdžiai, galima ir prarasti duomenis.

14. Ar Jums priimtina naudotis elektroninėmis viešosiomis paslaugomis? Ar jaučiatės saugūs pateikdami ar identifikuodami tapatybę elektroninėje erdvėje? Pakomentuokite.

Elektroninėmis paslaugomis naudojuosi nuolat, man tai priimtina, nes galiu sutaupyti laiko. Laikas man labai brangus. Dar galėčiau atsakant į šį klausimą paminėti tai, kad labiau naudojuosi viešosiomis paslaugomis, ypač tuo, kad susiję su mano pačios darbo. Todėl man

labai patinka, kad viešųjų paslaugų sistemos šiuo metu yra smarkiai tobulinamos ir vis labiau perkeliamos į virtualią erdvę. Tuo tarpu retai kada apsilankau kokioje internetinėje parduotuvėje tam, kad kažką nusipirkčiau. Daiktus, maisto produktus ir panašius dalykus dažniausiai perku parduotuvėse. Jaučiuosi saugi identifikuodama tapatybę elektroninėje erdvėje.

Dėkoju, kad skyrėte laiko atsakydami į šiuos klausimus.

Giluminio, struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (respondentas A5)

Esu Kauno technologijos universiteto socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto magistrantūros studijų studentė. Nuo kovo mėn. 2 d. iki kovo mėn. 6 d. atlieku tyrimą apie asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistemos įgyvendinimą Lietuvoje. Prašau Jūsų skirti ~ 40 min. laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Pažymėtina tai, kad šis tyrimas vadovaujasi anonimiškumo ir konfidencialumo principais, todėl savo nuomonę galima išsakyti drąsiai. Jūsų pateikti atsakymai analizuojant bus atitinkamai užkoduoti. Svarbi kiekviena jūsų išsakyta mintis.

Informacija apie respondentą ir instituciją, kurioje jis dirba:

Trumpa informacija apie save ir savo patirtį:

1. Kokios jūsų pareigos ir kiek Jums metų?

**Esu Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos vyriausiasis specialistas Kauno apskrįčiai.
Man 28 metai.**

Prašau jūsų trumpai pristatyti instituciją, kurioje dirbate: **Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba**

2. Institucijos, kurioje dirbate, pavadinimas. Kokioje srityje (gamyba, mažmeninė prekyba, finansų ir t.t.) ir kokiame sektoriuje (viešasis ar privatus) dirba jūsų institucija?

Tai viešojo sektoriaus įstaiga, kuri įgyvendina vartotojų tiesių apsaugą valstybėje.

3. Ar Jūsų institucija turi atitinkamas sistemas ar programas, kuriose saugomi asmens duomenys? Įvardinkite jas.

Yra įdiegta dokumentų valdymo sistema su atsakingais asmenimis, kurie atsako už asmens duomenų saugumą.

Požiūris į asmens duomenų apsaugą ir teisinį reglamentavimą:

4. Kaip manote, kodėl valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą?

Nes tai viena svarbiausių teisių. Ši teisė priskiriama pamatiniams demokratijos principams. Tad kiekviena demokratiška valstybė privalo rūpintis piliečių privatumo teise, privalo garantuoti, kad ši teisė būtų įtvirtinta ir apsaugos asmens privatumas. Dabar internete galima itin nesunkiai pažeisti asmens privatumą. O apsauga šiai teisei turi būti visur, ir realiame

gyvenime ir virtualiame. Be to, ji įtvirtinta dabar ne tik nacionaliniu, bet Europos Sąjungos lygmeniu.

5.Įvardinkite kelias priežastis, kodėl asmens duomenų apsauga turėtų domėtis šių laikų jaunas žmogus?

Nes šių laikų jaunas žmogus yra pažangus su demokratinėmis idėjomis ir nuostatomis, taip pat pasirengęs ginti savo pamatines vertybes ir siekti, kad jo asmens duomenys būtų tvarkomi sąžiningai bei saugiai. Asmuo turi žinoti savo teisių apsaugos ribas.

6.Kaip manote, ar sunku asmens duomenų valdymo subjektams tinkamai įgyvendinti bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme (pvz., kad duomenys būtų tvarkomi sąžiningai ir teisėtai, kad duomenys renkami konkrečioms tikslams ir kt.)? Kodėl taip manote?

Manau, kad neturėtų būti sunku, jeigu asmens duomenys saugomi ir tvarkomi laikantis teisės aktų, ir atitinkant teisės aktus. Kiek sunkiau nebent teisės aktuose įtvirtintas nuostatas pritaikyti praktiškai. Nes tam, kad jas gerai pritaikyti, reikia išmanyti ir suprasti įstatymą. Kartais teoriškai aprašytas nuostatas gali būti kiek sudėtinga realiai pritaikyti, tačiau pasikonsultavus su kažkuo galima pasiekti gerų ir tikslų rezultatų.

7.Paminėkite, kokias žinote asmens duomenų apsaugos priemones, taikomas Lietuvoje? Kaip manote, kurios priemonės yra reikšmingiausios? Kodėl taip manote?

Manau, kad yra techninės ir organizacinės. Techninių priemonių atskleisti negalėčiau/nenorėčiau, o organizacinės tai įstaigos vidaus administravimas, sukuriantis sąlygas, priimdamas vidinius teisės aktus, kuomet asmens duomenys būtų saugomi patikimai.

8.Kaip manote, ar Lietuvoje, šiame technologijų amžiuje, yra išleista pakankamai teisės aktų, reguliuojančių asmens duomenų apsaugą? Ką siūlytumėte tobulinti?

Manau, kad pakankamai. Tobulinimas turėtų atitikti visuomenės interesą ir atitinkančias besikeičiančias aplinkos sąlygas, reikėtų atlikti daug darbų, siekiant tai įvertinti.

9.Kokiais asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais Jums tenka naudotis su jūsų darbu susijusioje veikloje?

Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, Viešojo administravimo įstatymas, Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas, Civilinis kodeksas, daug kitų poįstatyminių aktų.

Asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose:

10. Kaip manote, ar skirtinguose sektoriuose (viešajame ir privačiame) reikėtų taikyti skirtingas asmens duomenų apsaugos priemones? Kodėl taip manote?

Nemanau, nes asmens duomenų „vertė“ nekinta nuo to, kuriame sektoriuje ji yra saugojama, naudojama ar ja disponuojama. Taikant vienodas priemones galima užtikrinti apsaugą. Labiau visa tai priklauso nuo darbuotojų kvalifikacijos, kompetencijos ar pačių sistemų saugumo. Sektorius išskirtinio vaidmens čia ne vaidina.

11. Kaip manote, ar viešojo ir privataus sektorių glaudesnė partnerystė gali padėti tinkamiau įgyvendinti asmens duomenų apsaugos politiką? Kaip manote, kokias būdais galima būti stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą kalbant apie asmens duomenų apsaugos įgyvendinimą Lietuvoje?

Vienareikšmiškai negaliu atsakyti, tačiau teisės aktai taikomi visiems vienodai, nebent pačiuose aktuose nurodyti skirtingi reikalavimai.

12. Kokias išskirtumėte problemas kalbant apie asmens duomenų apsaugą viešajame sektoriuje? Kaip manote, ką labiausiai reikėtų keisti pačiame šios srities duomenų administravime?

Manau, kad šiame technologijų amžiuje reikėtų susitelkti į patikimą, kokybišką ir saugų paslaugų teikimą elektroninėje erdvėje. Taip pat šviesti visą visuomenę apie patogesni paslaugų teikimo būdą. Manau, kad ir patiems darbuotojams, dirbantiems viešajame sektoriuje, pravartu pagilinti žinias apie asmens duomenų apsaugą teikiant viešąsias paslaugas.

Elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai:

13. Kokius išskirtumėte privalumas ir trūkumus kalbant apie viešųjų paslaugų naudojimąsi elektroninėje erdvėje?

El erdvėje – paprasta gauti nori pažymą. Taip pat ji pasižymi kompaktiškumu, sistemiškumu. Kaip trūkumą galima įvardinti tai, kad sunkiau užtikrinti apsaugą asmens duomenimis ir lengviau pažeisti teisę į privatumą.

14. Ar Jums priimtina naudotis elektroninėmis viešosiomis paslaugomis? Ar jaučiatės saugūs pateikdami ar identifikuodami tapatybę elektroninėje erdvėje? Pakomentuokite.

Taip, priimtina. Naudojuosi įvairiomis paslaugomis šioje erdvėje. Man patinka viešosios paslaugos, nes sutaupoma labai daug laiko. Laukimas gyvoje eilėje man labai nepriimtina. Norėčiau, kad kuo daugiau viešųjų paslaugų būtų teikiama elektroninėje erdvėje. Kad iš viso

neriektų vykti į įstaigą, pvz., į seniūnija deklaruot gyvenamos vietos. Šiaip, naudodamasis paslaugomis jaučiuosi ganėtinai saugiai. Dažniausiai net nepagalvoju, kad gali būti pavogta mano tapatybė. Naudojuosi savo asmeniniu kompiuteriu, todėl manau, pavojus mano tapatybei yra labai minimalus.

Dėkoju, kad skyrėte laiko atsakydami į šiuos klausimus.

Giluminio, struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (respondentai A6)

Esu Kauno technologijos universiteto socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto magistrantūros studijų studentė. Nuo kovo mėn. 2 d. iki kovo mėn. 6 d. atlieku tyrimą apie asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistemos įgyvendinimą Lietuvoje. Prašau Jūsų skirti ~ 40 min. laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Pažymėtina tai, kad šis tyrimas vadovaujasi anonimiškumo ir konfidencialumo principais, todėl savo nuomonę galima išsakyti drąsiai. Jūsų pateikti atsakymai analizuojant bus atitinkamai užkoduoti. Svarbi kiekviena jūsų išsakyta mintis.

Informacija apie respondentą ir instituciją, kurioje jis dirba:

Trumpa informacija apie save ir savo patirtį:

1. Kokios jūsų pareigos ir kiek Jums metų?

28 metai. Kauno rajono savivaldybės administracijos Urbanistikos skyriaus vyriausiasis specialistas.

Prašau jūsų trumpai pristatyti instituciją, kurioje dirbate:

2. Institucijos, kurioje dirbate, pavadinimas. Kokioje srityje (gamyba, mažmeninė prekyba, finansų ir t.t.) ir kokiame sektoriuje (viešasis ar privatus) dirba jūsų institucija?

Kauno rajono savivaldybės administracijos Urbanistikos skyrius (toliau – Skyrius). Dirbame teritorijų planavimo ir statybos srityse. Viešasis sektorius.

3. Ar Jūsų institucija turi atitinkamas sistemas ar programas, kuriose saugomi asmens duomenys? Įvardinkite jas.

Skyrius neadministruoja ir nekaupia asmens duomenų.

Dirbame su dokumentų valdymo sistema „Labbis“, kurioje registruojami gaunami ir siunčiami dokumentai. Registracijos metu išsaugomi pareiškėjų duomenys tokia forma, kokia jie buvo pateikti (vardas, pavardė, adresas, asmens kodas – jei toks pateikiamas).

Dirbame su VĮ Registrų centro Nekilnojamojo turto registru, kuriame pateikiama dalis asmens duomenų (vardas, pavardė, gimimo metai, įrašai apie nekilnojamą turta).

Požiūris į asmens duomenų apsaugą ir teisinį reglamentavimą:

4. Kaip manote, kodėl valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą?

Nes tai įtvirtinta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, taip pat, tai vienas modernios demokratinės valstybės bruožų.

5.Įvardinkite kelias priežastis, kodėl asmens duomenų apsauga turėtų domėtis šių laikų jaunas žmogus?

Visų pirma, siekdamas įgyvendinti savo paties privataus gyvenimo neliečiamumą. Įsisąmonindamas principines asmens duomenų apsaugos nuostatas, gebėtų ginti savo, savo šeimos ir artimųjų teises trečiosioms šalims naudojant su jais susijusius asmens duomenis.

6.Kaip manote, ar sunku asmens duomenų valdymo subjektams tinkamai įgyvendinti bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme (pvz., kad duomenys būtų tvarkomi sąžiningai ir teisėtai, kad duomenys renkami konkrečioms tikslams ir kt.)? Kodėl taip manote?

Pakankamai sunku, nes begalės situacijų, kurias reglamentuoti ir tinkamai aprašyti yra sudėtinga, pasekmes subjektyviai vertina pats asmuo, besinaudojantis duomenimis darbiniais ar privačiais tikslais. Kartais tam, kad praktiškai būtų viskas tinkamai įgyvendinta, reikia pasikonsultuoti su tos srities ekspertu. Nes yra taikoma daug išimčių, atliekamos dažnos teisės aktų redakcijos, todėl ne kasdien susiduriantis su tuo klausimu darbuotojas gali kažką ir praleisti. Tada tikėtina, kad atsiras keblumų.Be to, konsultavimasis su tos srities ekspertais užima daugiau laiko.

7.Paminėkite, kokias žinote asmens duomenų apsaugos priemones, taikomas Lietuvoje? Kaip manote, kurios priemonės yra reikšmingiausios? Kodėl taip manote?

Galėčiau įvardinti keletą tokių apsaugos priemonių: tai atitinkamos priežiūros institucijos veikla, techninių priemonių taikymas (pavyzdžiui, sertifikatai, identifikavimo priemonės – el. parašas, el. bankininkystė). Taip pat Lietuvos ir Europos Sąjungos teisės aktai, reguliuojantys duomenų apsaugą. Manau, kad reikšmingiausiomis būtų galima laikyti įvairias technines priemones, nes būtent su jomis susiduria kiekvienas iš mūsų.

8.Kaip manote, ar Lietuvoje, šiame technologijų amžiuje, yra išleista pakankamai teisės aktų, reguliuojančių asmens duomenų apsaugą? Ką siūlytumėte tobulinti?

Pirmiausia, vartotojo sąmoningumo lygio kėlimas. Teisinis reguliavimas negali apibrėžti visų įmanomų atvejų, įvertinti visų rizikų. Vis dar yra žmonių pasąmonėje išsąmonėjęs principas „leidžiama viskas, kas neuždrausta“. Teisės aktai nustato principinius reguliavimo

mechanizmus, tačiau jų taikymo būdai turi būti įvertinami pagal institucijų vidaus taisykles, atsižvelgiant į asmens duomenų naudojimo pobūdį, tikslus. Privalo būti rengiami mokymai, seminarai šia tema.

9. Kokiais asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais Jums tenka naudotis su jūsų darbu susijusioje veikloje?

Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas.

Asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose:

10. Kaip manote, ar skirtinguose sektoriuose (viešajame ir privačiame) reikėtų taikyti skirtingas asmens duomenų apsaugos priemones? Kodėl taip manote?

Manau, viešasis sektorius neša didesnę atsakomybę, taip pat dirbančiųjų sąmoningumo lygis turi būti aukštesnis. Galų gale, apskritai viešojo sektoriaus institucijų tikslai visiškai kiti. Privatusis sektorius orientuotas į pelno siekimą, todėl kontrolės mechanizmai, mano manymu, turi būti santykinai griežtesni viešajame sektoriuje.

11. Kaip manote, ar viešojo ir privataus sektorių glaudesnė partnerystė gali padėti tinkamiau įgyvendinti asmens duomenų apsaugos politiką? Kaip manote, kokias būdais galima būti stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą kalbant apie asmens duomenų apsaugos įgyvendinimą Lietuvoje?

Plačiau žiūrint, privataus ir viešo sektoriaus partnerystė įpareigotų atidžiau vertinti asmens duomenų apsaugą jau vien dėl to, kad atsirastų vienas kitokontrolė. Panašus santykis yra tarp įstaigos ir fizinio asmens, kuomet įgyvendinamas savo lūkesčius, gaudamas ir teikdamas paslaugas, atidžiau imi vertinti savo teises.

12. Kokias išskirtumėte problemas kalbant apie asmens duomenų apsaugą viešajame sektoriuje? Kaip manote, ką labiausiai reikėtų keisti pačiame šios srities duomenų administravime?

Esminių pokyčių gal net ir nereikia, einama tinkama linkme, juolab, tobulėja technologijos, diegiami naujos kontrolės, apsaugos priemonės. Administravimas nevyktų be administruojančiojo – žmogaus, nuo kurio sąmoningumo lygio ir priklauso, ar bus gerbiami asmens duomenys. Reikia investuoti į žmones.

Elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai:

13. Kokius išskirtumėte privalumas ir trūkumus kalbant apie viešųjų paslaugų naudojimąsi elektroninėje erdvėje?

Privalumai yra operatyvumas, pažanga, vieno langelio principo įgyvendinimas. Trūkumai apsiriboja pačio besinaudojančio el. paslaugomis asmens kompiuterinio raštingumo stoka. Manau, asmens duomenų tvarkymo apsaugos mechanizmai yra tobulesni nei tai darant analoginiu būdu – pateikiant duomenis popieriuje ar betarpiškai bendraujant su asmens duomenis tvarkančiu subjektu. El. erdvėje diegiami apribojimai, sertifikatai, apsaugos sistemos, ribojančios galimą duomenų panaudojimą ne tais tikslais.

14. Ar Jums priimtina naudotis elektroninėmis viešosiomis paslaugomis? Ar jaučiatės saugūs pateikdami ar identifikuodami tapatybę elektroninėje erdvėje? Pakomentuokite.

Naudujuosi ir jaučiuosi pakankamai saugus tvirtindamas tapatybę elektroninėje erdvėje. Identifikacija vyksta el. parašo arba el. bankininkystės pagrindu, manau, ten tikrai pasirūpinta asmens duomenų apsauga. Manau, šios paslaugos yra pakankamai išvystytos, žinoma, niekada negalima atmesti žmogiško faktoriaus ar klaidų tikimybės.

Dėkoju, kad skyrėte laiko atsakydami į šiuos klausimus.

Giluminio, struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (respondentas A7)

Esu Kauno technologijos universiteto socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto magistrantūros studijų studentė. Nuo kovo mėn. 2 d. iki kovo mėn. 6 d. atlieku tyrimą apie asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistemos įgyvendinimą Lietuvoje. Prašau Jūsų skirti ~ 40 min. laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Pažymėtina tai, kad šis tyrimas vadovaujasi anonimiškumo ir konfidencialumo principais, todėl savo nuomonę galima išsakyti drąsiai. Jūsų pateikti atsakymai analizuojant bus atitinkamai užkoduoti. Svarbi kiekviena jūsų išsakyta mintis.

Informacija apie respondentą ir instituciją, kurioje jis dirba:

Trumpa informacija apie save ir savo patirtį:

1. Kokios jūsų pareigos ir kiek Jums metų?

Vyr.vadybininkė, 24 metai.

Prašau jūsų trumpai pristatyti instituciją, kurioje dirbate:

2. Institucijos, kurioje dirbate, pavadinimas. Kokioje srityje (gamyba, mažmeninė prekyba, finansų ir t.t.) ir kokiame sektoriuje (viešasis ar privatus) dirba jūsų institucija?

AB Lesto – Lietuvos elektros skirstomųjų tinkų operatorius, kitaip tariant, elektros energijos persiuntimo įmonė. Viešasis sektorius.

3. Ar Jūsų institucija turi atitinkamas sistemas ar programas, kuriose saugomi asmens duomenys? Įvardinkite jas.

Įmonė turi ne vieną sistemą, kurioje yra saugomi klientų asmens duomenys (Kiek man asmeniškai teko susidurti: tai yra sistemos, kuriomis darbuotojai naudojami kiekvieną dieną. Jose pateikta klientų vardai, pavardės, asmens kodai, telefono numeriai, el. pašto adresai, gyv.vietos adresai ir pan.).

Požiūris į asmens duomenų apsaugą ir teisinį reglamentavimą:

4. Kaip manote, kodėl valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą?

Tai yra pilietinė teisė. LR Konstitucija įtvirtina žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą. Kiekvienas žmogus turi teisę gyventi taip, kaip nori (jeigu tai neprieštarauja įstatymams ir pan.), o valstybė šią teisę privalo užtikrinti.

5.Įvardinkite kelias priežastis, kodėl asmens duomenų apsauga turėtų domėtis šių laikų jaunas žmogus?

Šiuo metu jauni žmonės taupant laiką stengiasi ką tik įmanoma daugiau sutvarkyti internetu. Labai svarbu, kad tai vyktų saugiai, todėl turi būti domimasi asmens duomenų apsauga t.y. kiekvienas žmogus turi būti suinteresuotas apsaugoti savo duomenis, kad jie nepatektų tretiesiems asmenims ir pan.

6.Kaip manote, ar sunku asmens duomenų valdymo subjektams tinkamai įgyvendinti bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme (pvz., kad duomenys būtų tvarkomi sąžiningai ir teisėtai, kad duomenys renkami konkrečioms tikslams ir kt.)? Kodėl taip manote?

Manau, kad nėra itin sudėtinga įgyvendinti įstatymuose įtvirtintas nuostatas. Nors jos ir apibrėžtos pakankamai abstrakčiai, tačiau jeigu kyla atitinkami neaiškumai, tai galima pasikonsultuoti su kažkuo, kas tai išmanytų, pvz., pasikreipti ir į Valstybinę duomenų apsaugos inspekciją. Ji privalo teikti atsakytį į visus iškilusius klausimus. O jeigu kalbant apie save ir savo darbą – tai nėra sunku, kadangi kiekvienas darbuotojas įsidarbinant pasirašo konfidencialumo sutartį, kurioje yra įtrauktas punktas, jog negalima skelbti klientų duomenų ar jų naudoti savo tikslams.

Dabar dar pagalvojau, kad pildant bet kokius dokumentus (pvz., norint nusipirkti Maxima kortelę) ir norint apsaugoti savo asmens duomenis, reikia skaityti įdėmiai kiekvieną punktą ir nepridėti „varnelių“ neperskaičius.

7.Paminėkite, kokias žinote asmens duomenų apsaugos priemones, taikomas Lietuvoje? Kaip manote, kurios priemonės yra reikšmingiausios? Kodėl taip manote?

Žvelgiant iš savo perspektyvos galėčiau įvardinti kelias technines priemones:tai įvairios antivirusinės programos, PIN kodo generatoriai, kodų kortelės, el. parašas ir pan. Tai tos priemonės, kurios padeda atlikti duomenų apsaugą, vykdo ją. Bendresniu mastu manau būtų galima išskirti teisės aktus. Būtent jie apibrėžia bendrus reikalavimus ir jų privalo laikytį kiekvienas subjektas. Dėl reikšmingumo, neišskirčiau iš šių kažkurios vienos priemonės. Visos jos yra svarbios, jeigu užtikrina asmens duomenų saugumą.

8.Kaip manote, ar Lietuvoje, šiame technologijų amžiuje, yra išleista pakankamai teisės aktų, reguliuojančių asmens duomenų apsaugą? Ką siūlytumėte tobulinti?

Manau, kad pakankama. Nors dabar yra ir technologijų amžius, nors dabar teisę į privatumą pažeisti lengviau, tačiau vien tik į teisinio reglamentavimo sritį nereikėtų orientuotis. Manau, būtų pakankamai tikslinga daryti atitinkamas šios srities teisės aktų redakcijas, kad kiekvieno iš mūsų teisė būtų kuo mažiau pažeista internetinėje erdvėje, reikia kiekvienam vartotojui elgtis atsargiau, identifikuojant save sugalvoti sudėtingesnius slaptažodžius ir pan.

9. Kokiais asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais Jums tenka naudotis su jūsų darbu susijusioje veikloje?

Pasirašoma konfidencialumo sutartis, kurios laikantis reikia saugoti kitų asmenų duomenis. Manau, kad būtent šios sutarties principai turi būti sudaryti vadovaujantis Asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatymo nuostatomis.

Asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose:

10. Kaip manote, ar skirtinguose sektoriuose (viešajame ir privačiame) reikėtų taikyti skirtingas asmens duomenų apsaugos priemones? Kodėl taip manote?

Manau, kad dauguma asmens duomenų apsaugos priemonių gali būti vienodos, nes tiek fiziniai tiek juridiniai asmenys turi banko sąskaitas, naudojami internetu ir t.t. todėl manau, kad asmens duomenų apsauga yra vienodai svarbi.

11. Kaip manote, ar viešojo ir privataus sektorių glaudesnė partnerystė gali padėti tinkamiau įgyvendinti asmens duomenų apsaugos politiką? Kaip manote, kokias būdais galima būti stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą kalbant apie asmens duomenų apsaugos įgyvendinimą Lietuvoje?

Taip, manau, kad bendradarbiaujant viešajam ir privačiam sektoriui būtų labiau užtikrinta asmens duomenų apsauga. Šiuo metu yra įkurtas Nacionalinis kibernetinio saugumo centras, kuris užtikrina valstybės informacinių sistemų, duomenų saugumą internete ir t.t. Galbūt būtų galima kažkokią bendrą apsaugos sistemą sukurti.

12. Kokias išskirtumėte problemas kalbant apie asmens duomenų apsaugą viešajame sektoriuje? Kaip manote, ką labiausiai reikėtų keisti pačiame šios srities duomenų administravime?

Šiuo metu negalėčiau įvardinti kažkokių konkrečių problemų.

Elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai:

13. Kokius išskirtumėte privalumas ir trūkumus kalbant apie viešųjų paslaugų naudojimąsi elektroninėje erdvėje?

Pirmiausia man tai labai patogiu. Taip pat man patinka, kad galima sutaupyti laiko yra patogiu ir greitai.

Trūkumai: nepasitikėjimas, kuris apsunkina kontrolę, klaidų tikimybė, neužtikrintumas ar asmens duomenys nepateks tretiesiems asmenims.

14. Ar Jums priimtina naudotis elektroninėmis viešosiomis paslaugomis? Ar jaučiatės saugūs pateikdami ar identifikuodami tapatybę elektroninėje erdvėje? Pakomentuokite.

Taip, man priimtina. Ką tik įmanoma, viską stengiuosi tvarkyti internetu. Paprastai nekyla abejonių, kad kažkas gali pasinaudoti mano asmens duomenimis. Tvarkant reikalus apie tai negalvoju. Kaip ir sakiau, pildant įvairius klausimynus ar formas, sutikimus reikia įdėmiai perskaityti, ir nepamiršti kur nereikia, kad tie duomenys nebūtų perduoti tretiesiems asmenims. Vienaip ar kitaip, jeigu kažkam reikės, tikrai ras būdą sužinoti bei pasinaudoti mano asmens duomenimis.

Dėkoju, kad skyrėte laiko atsakydami į šiuos klausimus.

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (respondentas A8)

Esu Kauno technologijos universiteto socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto magistrantūros studijų studentė. Nuo kovo mėn. 2 d. iki kovo mėn. 6 d. atlieku tyrimą apie asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistemos įgyvendinimą Lietuvoje. Prašau Jūsų skirti ~ 40 min. laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Pažymėtina tai, kad šis tyrimas vadovaujasi anonimiškumo ir konfidencialumo principais, todėl savo nuomonę galite išsakyti drąsiai. Jūsų pateikti atsakymai analizuojant bus atitinkamai užkoduoti, naudojami tik analizės tikslams ir niekur publikuojami nebus. Svarbi kiekviena jūsų išsakyta mintis.

Informacija apie respondentą ir instituciją, kurioje jis dirba:

Trumpa informacija apie save ir savo patirtį:

1. Kokios jūsų pareigos ir kiek Jums metų?

Direktorius, 34 metai

Prašau jūsų trumpai pristatyti instituciją, kurioje dirbate: **UAB „POKYČIŲ VALDYMAS“.**

2. Institucijos, kurioje dirbate, pavadinimas. Kokioje srityje (gamyba, mažmeninė prekyba, finansų ir t.t.) ir kokiame sektoriuje (viešasis ar privatus) dirba jūsų institucija?

Bendrovė užsiima viešojo ir privataus sektoriaus konsultavimu, mokymų organizavimo veikla.

3. Ar Jūsų institucija turi atitinkamas sistemas ar programas, kuriose saugomi asmens duomenys? Įvardinkite jas.

Atskirų sistemų ir/ar programų mūsų bendrovė neturi, tačiau atskirų projektų metu klientų užsakymu yra būtina surinkti tam tikrus asmenų duomenis ir juos pateikti užsakovų nurodytu formatu.

Požiūris į asmens duomenų apsaugą ir teisinį reglamentavimą:

4. Kaip manote, kodėl valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą?

Asmens duomenys verslo prasme sukelia dvilypę problemą. Iš esmės šiuos duomenis reiktų saugoti ir užtikrinti jų neplatiniimą, nes ši informacija yra itin susijusi su konkretaus asmens gyvenimo jautriais aspektais. Iš kitos pusės verslui yra itin naudinga turėti asmens duomenis,

ypatingai organizuojant pardavimus fiziniams asmenims. Asmeniškai palaikau mintį, kad valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą, tačiau man pačiam, verslo prasme, kelia tam tikrų problemų.

5.Įvardinkite kelias priežastis, kodėl asmens duomenų apsauga turėtų domėtis šių laikų jaunas žmogus?

- nutekėjus asmens duomenims jis gali gauti daugybę nepageidaujamos reklamos ar kitokių pasiūlymų,

- nutekėjus ypatingai jautriai informacijai ateityje jis gali būti kompromituojamas

- nutekėjus ypatingai jautriai informacijai ir ją išviešinus ateityje gali būti problemų susirandant darbą, pradedant nuosavą verslą ar pan.

6.Kaip manote, ar sunku asmens duomenų valdymo subjektams tinkamai įgyvendinti bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme (pvz., kad duomenys būtų tvarkomi sąžiningai ir teisėtai, kad duomenys renkami konkrečioms tikslams ir kt.)? Kodėl taip manote?

Techniškai surinkti, apdoroti, išsaugoti duomenis nėra sudėtinga, tačiau asmens duomenų valdymo subjektams tampa keblu ir itin sudėtinga, kai atsiranda poreikis ir pasiūlymai šiuos duomenis parduoti, išnuomoti ar kitaip perleisti tretiesiems asmenims. Taip pat sunkumų sukelia ir tai, kad asmens duomenų valdymo subjektams kartais būna iš anksto sudėtinga apsibrėžti ir numatyti kokius duomenis apie asmenį reiktų rinkti ir saugoti. Be to, šių dienų IT technologijos leidžia surinkti didžiulius kiekius neapdorotos informacijos ir ją jau apdoroti atskirais pjūviais ir įvairiems tikslams. Asmens duomenų apsaugos įstatymas numato, kad turėtų būti iš anksto apibrėžta kokie duomenų fragmentai turi būti saugojami ir kaip jie turėtų būti grupuojami, sisteminami. Šiais laikais, kai IT technologijos automatiškai surenka informaciją iš karto yra sudėtinga pasakyti kokios informacijos iš šių duomenų masyvų prireiks verslui ar konkrečios problemos sprendimui. Su šiomis problemomis ypatingai susiduria stambus verslas ir ypač tarptautinės korporacijos (Google, Facebook ir pan.)

7.Paminėkite, kokias žinote asmens duomenų apsaugos priemones, taikomas Lietuvoje? Kaip manote, kurios priemonės yra reikšmingiausios? Kodėl taip manote?

Asmens duomenų apsauga užtikrina labai daug veiksmų. Visų pirma tai šios srities teisės aktai. Taip pat, kaip iš vertinant iš mano perspektyvos, galiu paminėti įvairias technines

priemonės: atitinkamos programos ar identifikavimo priemonės, kurios padeda nustatyti asmens tapatybę.

8. Kaip manote, ar Lietuvoje, šiame technologijų amžiuje, yra išleista pakankamai teisės aktų, reguliuojančių asmens duomenų apsaugą? Ką siūlytumėte tobulinti?

Manau, kad Lietuvos teisinė bazė, reglamentuojanti asmens duomenų apsaugą elektroninėje erdvėje, yra pakankama. Tiesiog žinant tai, kad technologijos tobulėja, reikia atitinkamai plėsti ar koreguoti šios srities teisės aktus. Pvz., plėtojant elektroninę valdžią atitinkamai keičiami ir teisės aktai, kad asmuo identifikuodamas savo tapatybę elektroninėje erdvėje jaustųsi saugus ir norėtų naudotis tokiomis paslaugomis.

9. Kokiais asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais Jums tenka naudotis su jūsų darbu susijusioje veikloje?

Asmens duomenų apsaugos įstatymas, įmonės vidaus tvarkos ir su tuo susijusios ISO procedūros.

Asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose:

10. Kaip manote, ar skirtinguose sektoriuose (viešajame ir privačiame) reikėtų taikyti skirtingas asmens duomenų apsaugos priemones? Kodėl taip manote?

Manau, kad priemonės turėtų būti identiškos. Aišku verslas gal ir turi didesnę interesą šiuos duomenis naudoti savo veiklos vykdymui, tačiau viešojo sektoriaus organizacijos ypatingai atskiros valstybinės institucijos turi galimybę prieiti prie skirtingų duomenų bazių ir gali šiuos duomenis apjungti.

11. Kaip manote, ar viešojo ir privataus sektorių glaudesnė partnerystė gali padėti tinkamiau įgyvendinti asmens duomenų apsaugos politiką? Kaip manote, kokias būdais galima būtų stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą kalbant apie asmens duomenų apsaugos įgyvendinimą Lietuvoje?

Manau, kad bendradarbiavimas yra naudingas, nes taip yra kalbant apie bet kurią sritį. Tačiau kodėl jis būtų naudingas, konkrečiai negaliu įvardinti.

12. Kokias išskirtumėte problemas kalbant apie asmens duomenų apsaugą viešajame sektoriuje? Kaip manote, ką labiausiai reikėtų keisti pačiame šios srities duomenų administravime?

Manau, kiek įmanoma, reikėtų kuo daugiau decentralizuoti viešųjų paslaugų teikimą. Tačiau šia linkme ir einama. Paslaugų teikimo efektyvumą galima didinti pavienių valdžios centrų

arba griežtos hierarchinės struktūros pagalba. Taip pat asmenys, dirbantys viešajame sektoriuje, turi pasižymėti didele atsakomybe ir sąmoningumu.

Elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai:

13. Kokius išskirtumėte privalumas ir trūkumus kalbant apie viešųjų paslaugų naudojimąsi elektroninėje erdvėje?

Privalumai: greitis, skirtingų duomenų rinkmenų sujungimo galimybė, mažesnė praradimo galimybė.

Trūkumai: informacijos nutekėjimas

14. Ar Jums priimtina naudotis elektroninėmis viešosiomis paslaugomis? Ar jaučiatės saugūs pateikdami ar identifikodami tapatybę elektroninėje erdvėje? Pakomentuokite.

Taip, man priimta naudotis elektroninėmis paslaugomis ir aš jaučiuosi saugus pateikdamas savo duomenis elektroninėje erdvėje. Aišku tai nereiškia, kad reikia pildyti visas įmanomas formas ir visus blankus. Tiesiog reikia atsirinkti kada ir kokia informaciją galima pateikti viešai, orientuotis į minimalų informacijos pateikimą. Tikrai reikia neteikti perteklinės informacijos. Iš esmės, tai kuo mažiau tuo geriau.

Dėkoju, kad skyrėte laiko atsakydami į šiuos klausimus.

Giluminio, struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (respondentas A9)

Esu Kauno technologijos universiteto socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto magistrantūros studijų studentė. Nuo kovo mėn. 2 d. iki kovo mėn. 6 d. atlieku tyrimą apie asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistemos įgyvendinimą Lietuvoje. Prašau Jūsų skirti ~ 40 min. laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Pažymėtina tai, kad šis tyrimas vadovaujasi anonimiškumo ir konfidencialumo principais, todėl savo nuomonę galima išsakyti drąsiai. Jūsų pateikti atsakymai analizuojant bus atitinkamai užkoduoti. Svarbi kiekviena jūsų išsakyta mintis.

Informacija apie respondentą ir instituciją, kurioje jis dirba:

Trumpa informacija apie save ir savo patirtį:

1. Kokios jūsų pareigos ir kiek Jums metų?

Nemanau, kad tai svarbu. Man 28 m.

Prašau jūsų trumpai pristatyti instituciją, kurioje dirbate:

2. Institucijos, kurioje dirbate, pavadinimas. Kokioje srityje (gamyba, mažmeninė prekyba, finansų ir t.t.) ir kokiame sektoriuje (viešasis ar privatus) dirba jūsų institucija?

Privačiame sektoriuje. Prekyba elektroninėje erdvėje.

3. Ar Jūsų institucija turi atitinkamas sistemas ar programas, kuriose saugomi asmens duomenys? Įvardinkite jas.

Taip, mes turime savo vartotojų duomenų bazes kurios skirstomos į tris grupes ir pogrupius:

Registruoti vartotojai (duomenų bazėje saugojami jų e-mailai ir prisijungimo duomenys (IP, šalis, įrenginio ID ir panašiai).

Pilnai registruoti vartotojai (duomenų bazėje saugojami jų e-mailai ir prisijungimo duomenys (IP, šalis, įrenginio ID ir panašiai), gyvenamoji šalis, kontaktai, pilietybė. Pilnai registruoti vartotojai turi dvi kategorijas:

Privatūs asmenys.

Verslo asmenys - saugojama kompanijų pavadinimai, biznio modelis, generuojamos apyvartos, licenzijų numeriai, kompanijų adresai ir kitą informacija.

Patikrinti registruoti vartotojai:

Privatūs asmenys - duomenų bazėje saugojami jų e-mailai ir prisijungimo duomenys (IP, šalis, įrenginio ID ir panašiai), gyvenamoji šalis, kontaktai, pilietybė. Taip pat saugojama ir patikrinama jų atsiusti pasai ir gyvenamosios vietos adresas.

Verslo asmenys - duomenų bazėje saugojami jų e-mailai ir prisijungimo duomenys (IP, šalis, įrenginio ID ir panašiai), gyvenamoji šalis, kontaktai, pilietybė. Taip pat saugojama ir patikrinama jų atsiusti pasai ir gyvenamosios vietos adresas. Saugojama kompanijų pavadinimai, biznio modelis, generuojamos apyvartos, licenzijų numeriai, kompanijų adresai ir kitą informacija. Visa ši informacija taip pat yra patikrinama ir saugojama.

Požiūris į asmens duomenų apsaugą ir teisinį reglamentavimą:

4. Kaip manote, kodėl valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą?

Šiais laikais internete gali susirasti pakankamai daug informacijos apie kiekvieną žmogų ar kompaniją. Tai didelis kozeris sukčiams tiek taip su nusikalstama veikla susijusiems asmenims. Yra daug atvejų kaip pasisavinama žmogaus tapatybė ar atliekami nusikaltimai to žmogaus vardu. Manau, valstybei turėtų rūpėti savo piliečiai ir ji turi ginti juos.

5. Įvardinkite kelias priežastis, kodėl asmens duomenų apsauga turėtų domėtis šių laikų jaunas žmogus?

Tapatybės vagystė

Nusikalstama veikla to žmogaus vardu

To žmogaus duomenų pardavinėjimas trečioms šalims.

6. Kaip manote, ar sunku asmens duomenų valdymo subjektams tinkamai įgyvendinti bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme (pvz., kad duomenys būtų tvarkomi sąžiningai ir teisėtai, kad duomenys renkami konkrečioms tikslams ir kt.)? Kodėl taip manote?

Manychiau LR įstatymai nėra tinkamai apibrėžti duomenų apsaugai ir kontrolei. Priklausomai nuo įmonės veiklos ir vartotojų, kurie naudojami tos įmonės paslaugomis keičiasi ir apsaugos priemonės. Vienur pačios įmonės nereikalauja suvedinėti daug asmeninės informacijos, kitur registravimas su tikrais tapatybės patvirtinimais (mobilusis parašas, internetinis parašas, paso ir gyvenamosios vietos atsiuntimas). Kiek man tekę susidurti daugumoje ypač užsienio kompanijų naudojami KYC taisyklėmis. Jos pakankamai reglamentuoja apie vartotojų

duomenų surinkimą ir ypač kokius duomenis patys vartotojai turi surinkti. Lietuvoje nėra labai aiškiai ir tiksliai standartizuota kokius duomenis rinkti. Daug yra vietų kur galima interpretuoti.

7.Paminėkite, kokias žinote asmens duomenų apsaugos priemones, taikomas Lietuvoje? Kaip manote, kurios priemonės yra reikšmingiausios? Kodėl taip manote?

Mobilusis parašas, internetinis parašas, patvirtinimas su internetine bankininkyste. Visos šios priemonės pakankamai reikšmingos kadangi pati įmonė kuri liepia savo vartotojui patvirtinti savo tapatybę su šiomis priemonėmis bus sudarius tam tikras sutartis su banku ar kitom institucijomis kurios apribos informacijos dalijimasis su trečioms šalimis.

8.Kaip manote, ar Lietuvoje, šiame technologijų amžiuje, yra išleista pakankamai teisės aktų, reguliuojančių asmens duomenų apsaugą? Ką siūlytumėte tobulinti?

Siūlyčiau pasižiūrėti į gretimų kaimynių šalių teisinę bazę ir labiau apibrėžti kokią informaciją pirmiausia būtina rinkti. Taip pat į tai, kokiems verslo modeliams ką konkrečiai reikėtų rinkti. Taip pat manau, perspektyvu būtų labiau apibrėžti šios srities teisinius aktus.

9.Kokiais asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais Jums tenka naudotis su jūsų darbu susijusioje veikloje?

Konkrečių teisės aktų negaliu įvardinti, kuriais remiantis sudarytos vidaus duomenų saugojimo taisyklės. Tačiau žinau, kad grynai mūsų įmonė vadovaujasi specialiomis KYC taisyklėmis ir taip saugoja asmens duomenis.

Asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose:

10.Kaip manote, ar skirtinguose sektoriuose (viešajame ir privačiame) reikėtų taikyti skirtingas asmens duomenų apsaugos priemones? Kodėl taip manote?

Žinoma, kad taip. Viešasis ir privatus sektorius pakankamai kardinaliai skiriasi. Vienur reikalaujama didesnio žinojimo apie žmogų ir jo veiklą o kitur tereikia bendros informacijos. Manychiau, kad privačiame sektoriuje visgi turėtų būti apibrėžtos griežtesnės duomenų apsaugos taisyklės.

11.Kaip manote, ar viešojo ir privataus sektorių glaudesnė partnerystė gali padėti tinkamiau įgyvendinti asmens duomenų apsaugos politiką? Kaip manote, kokias būdais galima būti stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą kalbant apie asmens duomenų apsaugos įgyvendinimą Lietuvoje?

Kiekvienas sektorius turi savo poreikius, todėl manau kad taip padėtų partnerystė. Manau vertėtų kurti tam tikrą duomenų centrą kuris suteiktų tam tikrus duomenis pagal poreikius įmonėms bet taip pat ir jas įpareigotų kaip elgtis su tais duomenimis ir kokios sankcijos ar atsakomybė galėtų informaciją.

12. Kokias išskirtumėte problemas kalbant apie asmens duomenų apsaugą viešajame sektoriuje? Kaip manote, ką labiausiai reikėtų keisti pačiame šios srities duomenų administravime?

Manyčiau reikia suskirstyti kokie duomenys ar informacija turėtų būti lengvai pasiekiami ir kurie ne.

Elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai:

13. Kokius išskirtumėte privalumas ir trūkumus kalbant apie viešųjų paslaugų naudojimąsi elektroninėje erdvėje?

Įmonėms kurios ieško naujų vartotojų, žiūri į marketingą ir socialines grupes, poreikius tikrina rinkodarą tokie vieši duomenys yra jiems neįkainuojami. Bet žvelgiant iš vartotojų pusės pakankamai daug duomenų atskleidžiama apie juos.

14. Ar Jums priimtina naudotis elektroninėmis viešosiomis paslaugomis? Ar jaučiatės saugūs pateikdami ar identifikudami tapatybę elektroninėje erdvėje? Pakomentuokite.

Man pakankamai priimtina naudotis elektroninėmis paslaugomis. Visada reikia atkreipti dėmesį su kokiomis įmonėmis turime veiklą, pakankamai išsistudijuoti kokius duomenis reikia pateikti įmonėms, ką jos su jei gali daryti, su kokiomis sąlygomis mes sutinkame. Iš visa to ir kyla pasitikėjimas.

Dėkoju, kad skyrėte laiko atsakydami į šiuos klausimus.

Struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (respondentas A10)

Esu Kauno technologijos universiteto socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto magistrantūros studijų studentė. Nuo kovo mėn. 2 d. iki kovo mėn. 15 d. atlieku tyrimą apie asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistemos įgyvendinimą Lietuvoje. Prašau Jūsų skirti ~ 40 min. laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Pažymėtina tai, kad šis tyrimas vadovaujasi anonimiškumo ir konfidencialumo principais, todėl savo nuomonę galite išsakyti drąsiai. Jūsų pateikti atsakymai analizuojant bus atitinkamai užkoduoti, naudojami tik analizės tikslams ir niekur publikuojami nebus. Svarbi kiekviena jūsų išsakyta mintis.

Informacija apie respondentą ir instituciją, kurioje jis dirba:

Trumpa informacija apie save ir savo patirtį:

1. Kokios jūsų pareigos ir kiek Jums metų?

Direktorė, 49 m.

Prašau jūsų trumpai pristatyti instituciją, kurioje dirbate:

Sveikatingumo centras

2. Institucijos, kurioje dirbate, pavadinimas. Kokioje srityje (gamyba, mažmeninė prekyba, finansų ir t.t.) ir kokiame sektoriuje (viešasis ar privatus) dirba jūsų institucija?

Sveikatingumo paslaugos, privatus sektorius.

3. Ar Jūsų institucija turi atitinkamas sistemas ar programas, kuriose saugomi asmens duomenys? Įvardinkite jas.

Vikarina, New SPA, New Hotel, Axapta, Epos

Požiūris į asmens duomenų apsaugą ir teisinį reglamentavimą:

4. Kaip manote, kodėl valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą?

Todėl, kad tai numatyta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje – pagrindiniame valstybės įstatyme. Valstybei neužtikrinus šios teisės būtų labai nesudėtinga asmens duomenis naudoti komerciniams tikslams. Nors šiais laikais ir tai pakankamai dažnas reiškinys, ypač kalbant apie tiesioginę rinkodarą.

5.Įvardinkite kelias priežastis, kodėl asmens duomenų apsauga turėtų domėtis šių laikų jaunas žmogus?

Todėl, kad jaunimas plačiai naudojami skaitmeninėmis technologijomis ir pernelyg drąsiai savo asmens duomenis pateikia asmenims, kurie jų nesaugo, o netgi gali panaudoti neteisėtiems tikslams. Manau, kad jaunas žmogus nėra tiksliai susipažinęs ir net nesusimąsto kiek ir kokių problemų gali sukelti asmens duomenų netinkamas naudojimas. Labai daug gali padėti sustiprinti apsaugą ir mūsų pačių išmanymas. Kuo patys labiau saugosimės, tuo labiau ir bus apsaugoti mūsų duomenys. Tad jeigu tai išmanys ir jaunas žmogus, tai saugiau gebės generuoti savo asmens duomenimis ir vyresniame amžiuje.

6.Kaip manote, ar sunku asmens duomenų valdymo subjektams tinkamai įgyvendinti bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme (pvz., kad duomenys būtų tvarkomi sąžiningai ir teisėtai, kad duomenys renkami konkrečioms tikslams ir kt.)? Kodėl taip manote?

Nėra sunku, tik reikia vykdyti visus teisės aktus, kurie reglamentuoja asmens duomenų apsaugą. Be to, jeigu kažkas yra neaišku galima visada pasikonsultuoti su asmenimis, kurie išmano šią sritį. Galima paskambinti ir į valstybinę asmens duomenų apsaugos inspekciją, kuri pakankamai detalai ir konkrečiai paaiškina kilusius neaiškumus.

7.Paminėkite, kokias žinote asmens duomenų apsaugos priemones, taikomas Lietuvoje? Kaip manote, kurios priemonės yra reikšmingiausios? Kodėl taip manote?

Organizacinės, techninės priemonės, lokalinių teisės aktų patvirtinimas, pvz. duomenų valdytojo patvirtintos asmens duomenų tvarkymo taisyklės. Kartu su teisės aktais galima išskirti ir pagrindiniame įstatyme įtvirtintus bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus. Juos praktiškai įgyvendinant galima užtikrinti tinkamą ir pilnavertišką apsaugą duomenims.

8.Kaip manote, ar Lietuvoje, šiame technologijų amžiuje, yra išleista pakankamai teisės aktų, reguliuojančių asmens duomenų apsaugą? Ką siūlytumėte tobulinti?

Kadangi tai yra valstybinis reglamentavimas, tai tuo turi rūpintis tie asmenys, kurie kuria asmens duomenų apsaugos politiką. Kadangi šiuo metu dirbu privačiame sektoriuje, tai nelabai galėčiau atsakyti į šį klausimą. Bet šiaip manau, kad pakankamai daug yra teisės aktų. Vertėtų labiau orientuotis į mokymus apie asmens duomenų apsaugą, nes ne teisininkui sunku suprasti ilgus ir sudėtingus teisės aktus, bei juos tinkamai įgyvendinti praktikoje.

9. Kokiais asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais Jums tenka naudotis su jūsų darbu susijusioje veikloje?

Vykdomė Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatas.

Asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose:

10. Kaip manote, ar skirtinguose sektoriuose (viešajame ir privačiame) reikėtų taikyti skirtingas asmens duomenų apsaugos priemones? Kodėl taip manote?

Manau, kad ir viešame, ir privačiame sektoriuose reikia taikyti vienodas asmens duomenų apsaugos priemones, nes tie patys asmenys dalyvauja abiejuose sektoriuose vienaip ar kitaip, ir abiem sektoriams Lietuvos Respublikos Konstitucija ar kiti šios srities teisės aktai galioja vienodai.

11. Kaip manote, ar viešojo ir privataus sektorių glaudesnė partnerystė gali padėti tinkamiau įgyvendinti asmens duomenų apsaugos politiką? Kaip manote, kokias būdais galima būtų stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą kalbant apie asmens duomenų apsaugos įgyvendinimą Lietuvoje?

Visais atvejais glaudus viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas naudingas valstybei, ne išimtis ir asmens duomenų apsauga.

12. Kokias išskirtumėte problemas kalbant apie asmens duomenų apsaugą viešajame sektoriuje? Kaip manote, ką labiausiai reikėtų keisti pačiame šios srities duomenų administravime?

Manau, turėtų būti orientuojamasi į ilgalaikes pastangas siekiant toliau spartinti viešojo administravimo visą reformos procesą, taip pat kurti administravimo tęstinumo ir stabilumo sąlygas. Turėtų būti garantuotas asmens duomenų apsaugos administravimo procedūrų taikymo skaidrumas, įdiegtas sistemingas šios srities darbuotojų mokymas. Galėčiau teikti, kad būtų tikslinga atlikti visuomenės nuomonės tyrimus dėl tapatybės identifikavimo elektroninėje erdvėje, nustatyti, kurios paslaugos teikiamos dažniausiai, išsiaiškinti konkrečius visuomenės poreikius. Gal net trūksta tokio sisteminio požiūrio į asmens duomenų apsaugos valdymą.

Elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai:

13. Kokius išskirtumėte privalumas ir trūkumus kalbant apie viešųjų paslaugų naudojimąsi elektroninėje erdvėje?

Privalumais galėčiau laikyti tokius aspektus kaip greitumas, galimybė naudotis dažnai automatizuotu procesu. Galbūt tiek dabar te prisimenu, nors neabejoju, kad yra jų ir

daugiau. O trūkumais būtų galima priskirti žmogiškosios klaidos faktorius arba net piktybiškus žmogaus poelgius, kai asmens duomenys gali tapti neapsaugotais vien dėl kito žmogaus tyčinės klaidos.

14. Ar Jums priimtina naudotis elektroninėmis viešosiomis paslaugomis? Ar jaučiatės saugūs pateikdami ar identifikuodami tapatybę elektroninėje erdvėje? Pakomentuokite.

Elektroninėmis paslaugomis naudojuosi labai daug, kiekvieną dieną. Man priimtina naudotis tiek viešosiomis paslaugomis, tiek internetinėmis parduotuvėmis ir pan. Neturiu daug laiko, todėl tai yra itin patogiu, šiuolaikiška. Apie savo tapatybės saugumą iš tiesų labai nemąstau, naudojuosi paslaugomis ir tiek. Bet neatmetu galimybės, kad galiu turėti kada ateityje ir bėdų.

Dėkoju, kad skyrėte laiko atsakydami į šiuos klausimus.

Giluminio, struktūrinio ir anoniminio interviu klausimynas (respondentas A11)

Esu Kauno technologijos universiteto socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto magistrantūros studijų studentė. Nuo kovo mėn. 2 d. iki kovo mėn. 6 d. atlieku tyrimą apie asmens duomenų apsaugos reikalavimų sistemos įgyvendinimą Lietuvoje. Prašau Jūsų skirti ~ 40 min. laiko ir atsakyti į mano paruoštus klausimus. Pažymėtina tai, kad šis tyrimas vadovaujasi anonimiškumo ir konfidencialumo principais, todėl savo nuomonę galima išsakyti drąsiai. Jūsų pateikti atsakymai analizuojant bus atitinkamai užkoduoti. Svarbi kiekviena jūsų išsakyta mintis.

Informacija apie respondentą ir instituciją, kurioje jis dirba:

Trumpa informacija apie save ir savo patirtį:

1. Kokios jūsų pareigos ir kiek Jums metų?

Finansų analitikas, 24 metai.

Prašau jūsų trumpai pristatyti instituciją, kurioje dirbate:

Investicinis bankas, analizuojantis akcijų rinkas.

2. Institucijos, kurioje dirbate, pavadinimas. Kokioje srityje (gamyba, mažmeninė prekyba, finansų ir t.t.) ir kokiame sektoriuje (viešasis ar privatus) dirba jūsų institucija?

Įmonės X (šiaip nelabai noriu skelbti viešai įmonių, bet nemanau, kad čia turi esmės įmonės pavadinimas) Investicinis bankas, finansai ir kapitalo rinkos

3. Ar Jūsų institucija turi atitinkamas sistemas ar programas, kuriose saugomi asmens duomenys? Įvardinkite jas.

Iš esmės taip.

Požiūris į asmens duomenų apsaugą ir teisinį reglamentavimą:

4. Kaip manote, kodėl valstybė privalo ginti ir užtikrinti žmogaus teisę į privataus gyvenimo neliečiamumą?

Iš principo dėl to, kad taip nurodyta konstitucijoje, kad kiekvienas žmogus turi teisę į privataus gyvenimą. Be to, žiniasklaidos priemonės yra gana stiprios ir įtakingos, todėl informacijos atskleidimas viešai, gali padaryti didelių nuostolių žmogaus gyvenimui.

5.Įvardinkite kelias priežastis, kodėl asmens duomenų apsauga turėtų domėtis šių laikų jaunas žmogus?

Informacijos srautai dabar yra dideli, todėl kiekvienas turi domėtis kaip tai apsaugoti, ir kokių veiksmų imtis, jei būtų atskleista žmogaus slapta informacija. Nuo kiekvieno žmogaus labai daug priklauso kaip jis saugo ir kiek skelbia viešai informacijos apie save. Apskritai kiekvienas žmogus už savo duomenų apsaugą yra atsakingas, tad svarbu suvokti, kaip ją valdyti. Todėl jeigu jam svarbu ir jis nori tinkamai valdyti savo duomenis, tai gali pats ir pasidomėti šiuo klausimu giliau.

6.Kaip manote, ar sunku asmens duomenų valdymo subjektams tinkamai įgyvendinti bendrus asmens duomenų apsaugos reikalavimus, apibrėžtus LR asmens duomenų apsaugos teisingumo įstatyme (pvz., kad duomenys būtų tvarkomi sąžiningai ir teisėtai, kad duomenys renkami konkrečioms tikslams ir kt.)? Kodėl taip manote?

Manau, kad sunku, nes yra subjektyvumo veiksnys, t.y., tai yra kai kurie reikalavimai gali būti suprantami asmeniškai, vienašališkai ir kažkiek prasilenkti su teisės aktuose įtvirtintomis nuostatomis. Be to, informacija gali būti nutekinta. Taip pat klausimas kaip tos sistemos yra apsaugotos, gal IT specialistai gali „nulaužti“ sistemas ir paimti slaptus duomenis. Net ir tinkamai įgyvendinus ir laikantis įstatymų reikia labai rūpintis savo duomenų apsauga. Yra daug papildomų, kitų veiksnių, kurių įstatymai nereglamentuoja, pvz., IT specialistai „nulaužia“ apsaugos sistemas.

7.Paminėkite, kokias žinote asmens duomenų apsaugos priemones, taikomas Lietuvoje? Kaip manote, kurios priemonės yra reikšmingiausios? Kodėl taip manote?

Į šį klausimą galėčiau atsakyti arba labai trumpai arba labai ilgai. Trumpai tariant tai kodai, kortelių generatoriai ir pan., slaptažodžiai, identifikavimo priemonės. Juos detalizuojant būtų galima labai ilgai kalbėti, bet šiuo metu nenorėčiau smarkiai išsiplėsti. Tiesiog labai daug priklauso ir nuo pačio žmogaus, kiek jis domisi, ar sunkius slaptažodžius sugalvoja ir pan.

8.Kaip manote, ar Lietuvoje, šiame technologijų amžiuje, yra išleista pakankamai teisės aktų, reguliuojančių asmens duomenų apsaugą? Ką siūlytumėte tobulinti?

Labai sunku atsakyti, nes neteko domėtis nei teisės aktais, nei kokia situacija, nei kaip reguliuojama duomenų apsauga elektroninėje erdvėje. Bet žinant, kad buvo informacinės-kibernetinės atakos prieš žiniasklaidą ir kitas įmones, gal būti, kad teisės aktai turėtų būti griežtesni.

9. Kokiais asmens duomenų apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais Jums tenka naudotis su jūsų darbu susijusioje veikloje?

Tenka naudotis mažai, tačiau naudojantis vadovaujamės asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatomis.

Asmens duomenų apsaugos principų indentifikavimas viešajame ir privačiame sektoriuose:

10. Kaip manote, ar skirtinguose sektoriuose (viešajame ir privačiame) reikėtų taikyti skirtingas asmens duomenų apsaugos priemones? Kodėl taip manote?

Nemanau, kad sektorius turi didelės prasmės. Labiau sakyčiau tai priklausytų ar asmuo yra viešas (pvz. politikas) ar ne.

11. Kaip manote, ar viešojo ir privataus sektorių glaudesnė partnerystė gali padėti tinkamiau įgyvendinti asmens duomenų apsaugos politiką? Kaip manote, kokias būdais galima būti stiprinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą kalbant apie asmens duomenų apsaugos įgyvendinimą Lietuvoje?

Sunku atsakyti, bet manyčiau, kad taip, nes visada yra sinergijos efektas, kad dvi institucijos gali pasinaudoti savo patirtimis, idėjomis, pasiūlymais ir pan., kas užtikrintų efektyvesnę veiklą ir galbūt apsaugą.

12. Kokias išskirtumėte problemas kalbant apie asmens duomenų apsaugą viešajame sektoriuje? Kaip manote, ką labiausiai reikėtų keisti pačiame šios srities duomenų administravime?

Viešojo sektoriaus problemos man nėra labai artimas dalykas. Taip pat galėčiau teikti, kad apie asmens duomenų apsaugą iš viso nėra publikuojama daug straipsnių. Tai manau, kad reikėtų suaktyvinti šios srities švietimą. Tada gal būtų lengviau identifikuoti problemas, su kuriomis susiduria viešasis sektorius tvarkydamas asmens duomenis.

Elektroninės valdžios įtaka asmens duomenų apsaugai:

13. Kokius išskirtumėte privalumas ir trūkumus kalbant apie viešųjų paslaugų naudojimąsi elektroninėje erdvėje?

Privalumai: viskas vyksta greičiau, efektyviau, nereikia eiti į savivaldybę ar pan. Taip pat sutaupo ir valstybės, mažiau reikia žmonių samdyti, taupomas laikas, lėšos ir pan.

Trūkumai: be abejo, didėja rizika, kad duomenys gali būti nutenkinti ar nukopijuoti kitų asmenų. Iš kitos pusės, elektroninės erdvės diegimas brangiai kainuoja, bet ilgesniu laikotarpiu manau tai vienareikšmiai atsipirks, dėl anksčiau išvardintų priemonių.

14. Ar Jums priimtina naudotis elektroninėmis viešosiomis paslaugomis? Ar jaučiatės saugūs pateikdami ar identifikuodami tapatybę elektroninėje erdvėje? Pakomentuokite.

Taip, man tikrai priimtina. Jaučiuosi gana saugiai, pvz., bankai, kuriais naudojuosi, turi geras sistemas, į jas daug investuoja, kad užtikrintų duomenų apsaugą, tad tikrai jaučiuosi saugiai. Netgi rekomenduoju naudotis ir kitiems elektroninėmis paslaugomis. Nematau nieko čia bloga.

Dėkoju, kad skyrėte laiko atsakydami į šiuos klausimus.